

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Ahmet Gökhan YAZICI

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ATATÜRK DÜŞÜNCESİNDE GENÇLİK EĞİTİM VE SPOR

110127

110127

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Selami SÖNMEZ

ERZURUM - 2002

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalının Eğitim Programları ve Öğretimi
Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yard.Doç.Dr.Selami SÖNMEZ
Danışman/Jüri

Doç.Dr.Sirri AKBABA
Jüri

Yard.Doç.Dr. A. Fikret KILIÇ
Jüri

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. 27.09.2002

Doç.Dr.Vahdettin BAŞÇI
Enstitü Müdürü

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ	VI
ATATÜRK DÜŞÜNCESİNDE GENÇLİK -EĞİTİM VE SPOR	1
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM.....	4
1- MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN DOĞUMUNDAN ÖNCEKİ DÖNEMLERDE, OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA VE İSLAM DÜNYASINDAKİ SON DURUM.....	4
II.BÖLÜM	7
2- MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN HAYATI	7
2.1. Mustafa Kemal Atatürk'ün Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu:.....	7
2.2. Mustafa Kemal'in Tahsil Hayatı	9
2.3. Mustafa Kemal'in Meslek Hayatı (Görevleri).....	14
2.3.1.Mustafa Kemal'in askerlik hayatı ve istifası :	14
2.3.2.Milli Mücadelenin başlatılması:.....	18
2.4. İstiklal Savaşı.....	28
2.5. Meclisin Açılması ve Cumhurbaşkanlığı	31
2.6. Mustafa Kemal'in Kişiliği.....	34
2.7. Mustafa Kemal'in Hayat Felsefesi	36
2.8. Mustafa Kemal'in Hastalığı ve Ölümü.....	37
2.9. Mustafa Kemal'in Eserleri ve Etkileri.....	38
2.9.1.Bağımsızlık	39
2.9.2. Cumhuriyet.....	39
2.9.3. İlkeleri	40
2.9.4. İnkılaplar	41
III.BÖLÜM	43
3- DÜŞÜNCE HAYATI.....	43
3.1. Mustafa Kemal'in Sosyal Düşüncesi.....	43
3.2. Mustafa Kemal'de Toplum ve Devlet	44
3.3. Mustafa Kemal ve Cumhuriyet	46
3.4. Mustafa Kemal ve İlkeleri	47

3.4.1. Mustafa Kemal ve Cumhuriyetçilik	47
3.4.2. Mustafa Kemal ve Milliyetçilik	47
3.4.3. Mustafa Kemal ve Halkçılık	49
3.4.4. Mustafa Kemal ve Devletçilik	50
3.4.5. Mustafa Kemal ve İnkılapçılık	50
3.4.6. Mustafa Kemal ve Laiklik	52
3.5. Mustafa Kemal ve Kalkınma Düşüncesi	53
3.6. Mustafa Kemal ve Bilim-Teknik Düşüncesi	55
3.7. Mustafa Kemal ve Kültür- Sanat Düşüncesi	57
3.8. Mustafa Kemal ve Din	62
3.9. Mustafa Kemal ve Gençlik Düşüncesi	64
3.10. Mustafa Kemal ve Eğitim Düşüncesi	70
3.10.1. Mustafa Kemal’de eğitimin anlam ve tanımı	70
3.10.2. Mustafa Kemal’ in Eğitim Felsefesi	72
3.10.2.1. Hür ve Bağımsız Bir Türkiye	73
3.10.2.2 Barış Seven ve Çalışkan Bir Millet	73
3.10.2.3 Güçlü ve Lider Ülke Türkiye	76
3.10.3. Mustafa Kemal’in Eğitim Düşüncesinin Amaçları	77
3.10.3.1. Medeni Bir Ülke	77
3.10.3.2. Aydın Bir Millet	78
3.10.4. Mustafa Kemal Atatürk’ ün Eğitim Politikası	79
3.10.4.1. Milli Eğitim	80
3.10.4.2. Çağdaş (Bilimsel) Eğitim	82
3.10.4.3. Hür ve Üretici Eğitim	83
3.10.4.4. Faydalı (Pragmatik) Eğitim	84
3.10.4.5. Demokratik Eğitim	85
3.10.4.6. Mesleki Eğitim	86
3.10.4.7. Karma Eğitim	86
3.10.4.8. Halk Eğitimi	88
3.10.4.9. Düzenli ve Disiplini Eğitim	89
3.10.4.10. Öğretmen Merkezli Öğrenciye Saygılı Eğitim	90
3.11. Mustafa Kemal Atatürk ve Spor	91

3.11.1. Milli Mücadele Dönemi Türk Spor.....	91
3.11.2. Mustafa Kemal Atatürk Düşüncesinde Sporun Tanımı ve Önemi	92
3.11.3. Mustafa Kemal Atatürk Düşüncesinde Toplum ve Spor	94
3.11.4. Mustafa Kemal Atatürk' ün Sporla Ulaşmak İsteddiği Hedefler.....	94
3.11.5. Mustafa Kemal Atatürk Düşüncesinde Sportif Temel İlkeler.....	96
3.11.6. Mustafa Kemal Atatürk ve İzcilik.....	98
3.11.7. Mustafa Kemal Atatürk ve Atıcılık.....	102
3.11.8. Mustafa Kemal Atatürk ve Binicilik.....	102
3.11.9. Mustafa Kemal Atatürk ve Kürek Spor	103
3.11.10. Mustafa Kemal Atatürk ve Güreş	104
3.11.11. Mustafa Kemal Atatürk ve Halkevleri	106
3.11.12. Mustafa Kemal Atatürk ve Beden Eğitimi Kanunu	108
3.11.13. Mustafa Kemal ve Gençlik Spor Bayramı	109
3.11.14. Mustafa Kemal Atatürk' ün Gençliğe Hitabesi ve Sporculara Vasiyeti ..	111
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	113
KAYNAKLAR	117
ÖZGEÇMİŞ	120

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ATATÜRK DÜŞÜNCESİNDE GENÇLİK- EĞİTİM VE SPOR****Ahmet Gökhan YAZICI****Danışman: Yrd. Doç. Dr. Selami SÖNMEZ****2002 Sayfa 115****Jüri: Yrd. Doç. Dr. Selami SÖNMEZ**

Mustafa Kemal Atatürk'ün, gençlik-eğitim ve spor hakkındaki düşünce ve söylemlerinden faydalanarak ve yine Mustafa Kemal'in kısa fakat ilkeli, idealist, hızlı fakat heyecanlı ve anlamlı hayatından kesitler alarak, onu tanımaya anlamaya çalıştık.

Türk gençliğinin Mustafa Kemal Atatürk'ü, dağları ve duvarları süsleyen resim ve sözlerinden, bahçeleri ve sokakları renklendiren büstlerinden ve içi boş slogan vari anlatımlardan yeterince anlayamayacaklarını ve onu tanıyamayacaklarını; Türk gençliğinin, kişiliğiyle, karakteriyle, idealizmi ve inancıyla M. Kemal'i ancak yaşayarak anlayacaklarını ifade etmeye çalıştık. Çalışmamızın birinci bölümünde M. Kemal'in doğumundan önceki dönemde Osmanlı İmparatorluğu ve İslam Dünyasındaki son durumundan tespitler yaparak, Batı dünyasındaki gelişmelerle kıyaslamaya çalıştık.

İkinci bölümde M. Kemal'in ailevi, çocukluk, tahsil ve meslek hayatını inceleyerek, İstiklal mücadelesini ve başarımını, Cumhuriyetin Kuruluşu ilk meclis ve Cumhurbaşkanlığı sürecini, Mustafa Kemal'in kişilik ve felsefi yapısını yansıtan ilkeleri, inkılapları ve onun ve onu sağlığında tanıyan kişilerin sözleri ışığında tahlil etmeye çalıştık. Üçüncü bölümde Mustafa Kemal'in kendi ağzından söylemleri ile sosyal-siyasal-ekonomik-kültürel vb. birçok konuya bakış açısını yansıtan düşünce yapısını inceleyerek Eğitim-Kalkınma ve Çağdaşlaşma üçlü sac ayağı çerçevesindeki Mustafa Kemal'in idealize etmeye çalıştığı Türk Gençliğinin ve Türk sporcusunun ideal profilini onun sözleri ışığında çizmeye çalıştık.

Çalışmamızın sonuç bölümünde ise M. Kemal Atatürk'ün Gençlik-Eğitim ve Spor hakkındaki fikir ve söylemlerinin genel değerlendirmesi ışığında, Türk Gençliğinin halde ve gelecekte taşıması gerektiği tutum, davranış ve sorumlulukların tespitini yaparak ideal Türk Gençliği önerimiz ortaya konmuştur.

ABSTRACT
MASTER THESIS
YOUTH EDUCATION AND SPORT IN THE LIGHT OF ATATÜRK'S VIEWS

Ahmet Gökhan YAZICI

Thesis Adviser: Asist.Prof. Dr. Selami SÖNMEZ

2002 Page 120

Jury: Assoc. Dr. Selami SÖNMEZ

This study has aimed to understand and to know M. Kemal Atatürk by taking the aspects of his short but idealist, fast but exciting and meaningful life. We have also included M. K. Atatürk's views about the youth, education and sport.

This study claims that Atatürk cannot be learned from the pictures or quotations on the walls or meaningless slogans about him but by experiencing and practicing his character, idealism and belief.

In the first chapter we have tried to define the situation of the period before Atatürk's birth which contains the Ottoman Empire and Islam World periods, and the compare these periods with the developments in the western world.

In the second chapter, we have analysed Atatürk's family, childhood, education and career and the period of his freedom war, the foundation of the Turkish republic, the first parliamentary system, and his being the first president of Turkey. And under the light of these, we have tried to explain his principles reflecting his life philosophy.

In the third chapter, we have tried to define the ideal profile of Turkish Sportman and youth triangle of education-Development-Modernisation.

In the last chapter, with a brief evaluation of M. K. Atatürk's views and quotations on the youth, education and sport we have tried to define the attitudes, behaviours and responsibilities which the Turkish youth should have and made our comments on ideal Turkish Youth.

ÖNSÖZ

Atatürk düşüncesinde Gençlik, Eğitim ve spor isimli çalışmamızı hazırlarken, Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünce yapısının Türk Milletine katkılarının boyutlarını incelemeye ve objektif olarak ortaya koymaya çalıştık.

Bu çalışmamızda, Atatürk'ün emaneti olan Türkiye Cumhuriyetini, Atatürk'ün hedef olarak gösterdiği: “Muasır Medeniyetleri Seviyesine” taşıyacak olan Türk gençliğinin nasıl olması gerektiğini, yine Atatürk'ün düşünce hayatından yola çıkarak ortaya koymayı amaçladık. Ümit ediyoruz ki, bu çalışma Türk Gençliğine Atatürk'ü tüm hakikatleri ile tanıtabilmeyi büyük ölçüde başarmış olur.

Bu çalışmanın oluşturulma sürecinde her türlü destek ve çalışmalarını esirgemeyen Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında ki öğretim üyesi hocalarımdan sayın Prof.DR.Muhittin AŞKIN'a, sayın Prof.Dr.Remzi Y.KINCAL'a sayın H.Ömer BEYDOĞAN'a, sayın Yrd.Doç.Dr. Hasan ŞEKER'e ve diğer bölüm hocalarımıza içten saygılarımla şükranlarımı sunuyor, ayrıca hem ders aşamasında hem de tez aşamasında bana her türlü desteğini esirgemeyen muhterem danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Selami SÖNMEZ'e, yine değerli katkılarından dolayı Beden Eğitimi ve Spor Bölümü hocalarıma ve gece gündüz çalışmalarına elinden geldikçe katkı sağlayan eşim sayın Sevda YAZICI'ya en derin saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

ATATÜRK DÜŞÜNCESİNDE GENÇLİK -EĞİTİM VE SPOR

Bilgi çağını yaşayan günümüz dünyasında, güçlerin, milletlerarası mücadelelerin bilgi ile ölçülüp, bilgi ile alt üst olduğu; bilgiden yoksun insan ve toplumların, devletlerin, ilmin-teknolojinin-bilginin esiri olduğu, yaşadığımız yüzyılda; bilgi ve bilimle gelişmesini sağlamış sorumlu Dünya Devletleri ve Milletleri, kendi gençliklerini, varlık sebepleri, aydınlık yarınlarının sorumlu belirleyicileri olarak addederken; mutlu-müreffeh ve lider Türkiye'yi, Mustafa Kemal Atatürk'ün idealize ettiği "Muasır Medeniyetler Seviyesi"ne ulaştırabilecek, Türkiye'yi yeniden inşa edercesine, sosyal-kültürel ve ekonomik kalkınmanın temel dinamikleri, mutlu yarınlarımızın sorumlu belirleyicileri olması gereken idealist Türk gençliğinin, günümüz Türkiye 'sindeki varlık ve yaşam sebebini incelediğimizde: Basit-yalın ve küçük düşünmek... düşünmeyen, düşündürülmeyen beyinler, tanzimatla başlayan ve günümüze kadar uzanan toplumsal hastalığın verileri, alaturka-alafranga meydan mücadelesinin yenilmez savunucuları; üç asır öncesi hangi toprağın kendi vatani olduğunu önemsemeyen, yediği ve içtiği, eğlendiği yeri kutsal kabul etmekle yetinen, bencil-şekilci ve faydacı bir neslin ilk nüvelerinin atıldığı bir sürecin uzantıları ve günümüz Türk Gençliği.! Karşımızda durmaktadır.

Asrilik ile gelenek yine mücadele halindedir. Gelenek adına, fakirliği-yeisi ve gerilemeyi muhafazakarlık addedenler ile, asrilik adına, sefahat süren, taklitçilik ve şekilcilik ile donanmış modernlerin küçük ve basit kalmış mücadeleleri! bir mücadeleki bilgisayar oyunlarına taş çıkartır. Görülmeyen-görülmek istenmeyen, ama büyük düşüncelerin kumanda ettiği ve hep onların galip geldiği bir mücadele. Biyolojik materyalizm ve pozivitizm ile insanı bir makine olarak şekillleyen zihniyetin figüranları ile, İslamı sadece şekille (namaz,oruç...vs) tanımlayan, Yaratanın kendisi için biçtiği rolü (Yaratılış Gayesini) idrak edememiş figüranları, bir kumanda yada maosun kontrol

ettiği bir mücadele ve günümüz Türk Gençliği.! Son Türk Devleti'nin kurucu önderi Mustafa Kemal Atatürk'ün,Türk Devletini emanet ettiği,Türk Gençliği hakkındaki düşüncelerini, Ruşen Eşrefe verdiği hatıra bir fotoğrafın arkasına yazdıklarıyla şöyle dile getirmiştir: "Herşeye rağmen muhakkak bir nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuvvet, yalnız aziz memleket ve milletin hakkındaki payansız muhabbetim değil, bugünün karanlıkları, ahlaksızlıkları, şarlatanlıkları içinde sırf vatan ve hakikat aşkıyla ziya serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümüdür.Biz bu gençliğe dayanarak işlerimizi yapacağız, eserlerimizi gerçekleştireceğiz ve bu eseri gençliğe emanet edeceğiz."¹ sözü ile o dönemin yozlaşması, vurdum duymazlığı içerisinde idealist Türk Gençliğinin varlığına güvenerek varoluş mücadelesini başlatmış ve eserimiz olarak nitelendirdiği Türk Cumhuriyeti'ni kurarak, ilelebet yaşatılması kaydıyla Türk Gençliğine emanet etmiştir.

Mustafa Kemal biz kurduk siz yaşatacaksınız parolasıyla Cumhuriyet emanetini dönemin emanetçilerine teslim ederken, şüphesiz Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş haliyle yaşatılmasını hedef göstermemiş, " Muasır Medeniyetler Seviyesini " Cumhuriyetin yaşatılması şartı olarak koymuştur.

Günümüz Türkiye'sine baktığımızda emanet halde yaşatılmasına rağmen, Atatürk ideali, muasır medeniyetler seviyesine, çıkarılmadığı için, bugün bu gayeye ulaştırılmak üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni emanetçilerine teslim edilmesini 21.yüzyıl Bilgi Çağının ışığında gerçekleştirirken, emanetin ve idealin sorumluluğunun bilincinde olabilecek;

Basit ve küçük düşünen veya düşünmeyen, sadece yemeyi,içmeyi , eğlenmeyi ilke edinen, idealden, inançtan yoksun bencil-şekilci ve nemelazımcı günümüz gençlik yığınları içinde, bilgiye susamış, bilgiyle yoğrulmuş, okuyan-araştıran tartışan idealist ve inançlı gençliğin varlığına, kaynağına güvenerek yetiştirilebileceğine inanarak, Mustafa Kemal'in,Türk Gençlerine örnek hayatını,düşünce yapısını, ideallerini,özlemlerini, hülyalarını; vatan ve millet aşkına çektiği çileyi, gözyaşını, feryadı, gösterdiği gayretini, kısa fakat ilkeli, idealist, hızlı fakat anlamlı örnek hayatından kesitler alarak yapacağımız çalışmayla Mustafa Kemal'in anlatılanlardan

¹ İhsan Sabri Balkaya, " Üçüncü Bin Yıl, Atatürk ve Gençlik" Atatürk Dergisi A.Ü.A.İ.İ.T. Yayinevi,Cilt:III.Sayı:1.Mayıs 2000 Erzurum. s. 133.

anlaşılamayacağını, ancak Türk Gençliğinin kişiliğiyle ,karakteriyle, idealizmiyle inancıyla Mustafa Kemal,i yaşayarak anlayabileceğini ortaya koymaya çalışacağız.

Mustafa Kemal'in idealize etmeye çalıştığı Türk gençliğinin ve Türk sporcusunun genel hatlarını, onun gençliğe, spora ve sporcuya bakış açısından, sözlerinden faydalanarak Mustafa Kemal penceresinden ideal Türk genci ve ideal Türk sporcusu profili çizerek onun Türk gençliğine ve spora, sporcuya verdiği önem ve ehemmiyeti ortaya koymaya çalışacağız.

Çalışmamızın I. bölümünde Mustafa Kemal Atatürk'ün doğumu, öncesi ve çocukluğu, gençliği sırasındaki Osmanlı ve İslam dünyasındaki durumdan tespitler yaparak , Batı dünyasındaki gelişmelerle kıyaslamaya çalışacağız. Takriben Mustafa Kemal'in ailevi hayatından sırasıyla; tahsil ve meslek hayatını inceleyerek kurtuluş hareketinin başlama sürecini, İstiklal mücadelesini,Türk Cumhuriyetinin kuruluşu ,İlk Meclis,Cumhurbaşkanlığı dönemlerini tahlil ederek Mustafa Kemal'i bu mücadele sürecine sürükleyen karakter yapısını , hayat felsefesini bıraktığı eserleriyle anlamaya çalışarak vefat ve Anıtkabire nakil dönemini hatırlayacağız.

II. Bölümde Mustafa Kemal'in düşünce hayatı ekseninde: Mustafa Kemal'in sosyal düşüncesi , Toplum ve Cumhuriyet anlayışını, Onun için muasır medeniyetler seviyesinin vazgeçilmez kavramları olan, Kalkınma, Bilim, Teknik, Kültür-Sanat ve Din hakkındaki fikir ve görüşlerini inceleyeceğiz.

III. Bölümde Mustafa Kemal Atatürk'ün Eğitim Düşüncesi çerçevesinde, eğitim anlayışı ışığında; sırasıyla eğitimin tanımını, felsefesi, amacı, vasıtaları ve muhtevası çerçevesindeki görüşleriyle onun eğitim- kalkınma ve çağdaşlaşma üçlü sac ayağı fikri yelpazesinde hedef kitle olarak tayin ettiği gençliğe ve spora bakış açısını kendi duygu ve düşüncelerini yansıtan sözlerinden ve Mustafa Kemal'i anlayarak tanıyan , bilim adamlarının objektif tespitlerinden, fikirlerinden faydalanarak onu gerçek yönleri ve özellikleriyle yeniden tanımaya ve anlamaya çalışacağız.

Çalışmamızın sonuç bölümünde Mustafa Kemal Atatürk'ün Gençlik ve Spor hakkındaki fikir ve düşüncelerinin genel bir değerlendirmesi ışığında Atatürk'ün halde Cumhuriyeti, gelecekte ise henüz gerçekleşmemiş olan ideallerini emanet ettiği ideal Türk gençliğinin profilini çizerek , çalışmamızı bitireceğiz.

I. BÖLÜM

1- MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN DOĞUMUNDAN ÖNCEKİ DÖNEMLERDE, ÖSMANLI İMPARATORLUĞUNDA VE İSLAM DÜNYASINDAKİ SON DURUM

Oldukça geniş coğrafyalara yayılmış olmalarına rağmen Türkler bünyelerinde mevcut olan organize olabilme kabiliyetinin ve bunun tabii bir sonucu olarak ortaya çıkan binlerce yıllık Devlet geleneğinin kendilerine sağladığı güçle Tarihın hemen hemen bütün devirlerine damgalarını vurmuşlardır.

Devletsiz kalmanın esaret olduğu devirlerden beri devlet kavramına çok büyük önem atfeden Türk Milleti, bu inançtan aldığı güç sayesinde muktedir devletlere kavuşmuşlardır. Her yeni coğrafya kat edişinde yorulmak bir yana dinamizmini artıran Türkler , muhteşem devletler silsilesinin en büyüğünün temelini anayurt Orta Asya bozkırlarının binlerce kilometre uzağında Anadolu yaylasının Söğüdün de Osmanlı Devletinin temelini attılar. Osman Gazi'nin "Kuru Cihangirlik davası değildir, kelimasını yaymak" şeklinde özetlediği ve vasiyet ettiği mücadele anlayışı öncülüğünde hem Anadolu Türk birliği, hem de Batıya hak ve adalet adına yürüme mücadelesi birlikte verilmiş, akıp giden tarih içinde İstanbul fethedilerek Doğu Roma İmparatorluğu'na son verilmişti. Ridaniye antlaşmasıyla Hilafetin Osmanlı Devletine geçişiyle beraber İslam birliği pekiştirilmişti.

Batıda ise çark Osmanlı Devletinin tersine işliyordu. Rönesans, coğrafi keşifler, teknik ilerlemeler Avrupa'yı harekete geçirmişti. Osmanlı batı karşısında geri kalmaya başladığını ancak askeri sahada aldığı mağlubiyetlerle fark edebildi. Lale Devrinde Batılılarla Osmanlı idarecileri arasında başlayan şahsi ilişkiler zamanla Devlet politikası haline getirildi. Çeşmede Osmanlı donanmasının bozguna uğratılması yeni tedbirler alınması ihtiyacını ortaya çıkardı. Devrin Sadrazamı Halil Hamit Paşa tarafından Mühendis hane-i Bahri Hümayun açtırıldı(1773). Eğitimde batılılaşmanın ilk ciddi uygulaması olan bu okul, bundan sonra muhtemel bozgunlara karşı Avrupai tipte deniz subayı ve mühendisi yetiştirecekti. Okulun hocaları Fransa'dan getirilmiş daha sonra okulun 30 öğrencisi eğitim gayesiyle Fransa ya gönderilmişti. Sadrazam Halil Hamid Paşanın büyük önem verdiği eğitimde batılılaşma onun ölümüyle duraklamış, ancak III.

Selim tahta çıkışı bu hareketi hızlandırmış, II. Mahmut'la beraber iyice kök salmıştı. II. Mahmut döneminde Batıdan etkilenme eğitimle sınırlı kalmıyor, kültürel ve hukuki sahaya da yayılıyordu. 19. yüzyılın başlangıcından itibaren okullara Fransa'dan uzmanlar çağırılması ve Fransa'ya öğrenci gönderilmesi sürekli biçimde artıyor, Fransızca yazılmış bir çok eser klasik olsun, olmasın Türkçe'ye çevriliyor, daha sonra anlaşılacağı üzere ;Tanzimat hareketinin fikri temelleri atılıyordu.

Tanzimat'tan bu yana çöküşe karşı arayan aydınlar başlıca üç grupta toplanmışlardı .Bunlar,Türkçüler,İslamcılar ve Batıcılardı. Bunların düşünceleri dönemin fikir hayatına zenginlik kazandırsa da , çöküşü durdurmak gibi büyük bir hedefi durduracak sonuç alınamamıştı. Erime hızla sürüyordu. Türkler sanki asırlarca hükmetmiş bir milleti değil, adeta yalnızlığı sembolize ediyordu.

Oysa İslam dünyasında IX. ve XIII. yüzyıllarda , Batı medeniyetine ışık saçmış daha sonra oluşturacakları medeniyetlerine ,kaynak teşkil etmiş olan İslam medeniyeti; kültüründen uzaklaşmış dönemin Batılı büyük devletlerinden biri olan İspanyada, Hıristiyan din adamlarının, dünya dönüyor diyen bilim adamı Galile'nin işkence tehdidiyle iddiasından vaz geçirmelerine benzer baskılar ;Müslüman din adamları tarafından , Farabi, İbn-i Sina, Rüşt gibi filozoflara da yapılıyor, özellikle son yüzyıllarda, dinsel taassup, yenilik (bidat düşmanlığı, Batıyı taklit etmiş olmak korkusundan, ilimde ,fende,teknikte geri kalmış, Rönesans ve coğrafi keşiflerle gelişmelerinin önünü açmış olan Batı Medeniyeti karşısında aşağılık duygusuna kapılmalarına yol açmıştı. Hilafet sancağıyla birlikteliklerini sağlayan Osmanlı İmparatorluğuna karşı bağlılıkları, batı devletlerin misyonerlik faaliyetleri, milliyetçilik akımlarını, Osmanlı bünyesinde körüklemeleri ve fetva makamlarına kadar ulaştırmayı başardıkları sahte şeyh, derviş ve din adamlarının faaliyetleriyle, İslam Birliğinin temelini çökertmiş ve bir çok İslam ülkesinin Osmanlıdan kopup, Batılı devletlerin sömürgesi olmaları konumuna getirmişti.

İslam dünyasındaki bu erimenin önüne geçebilme çalışmalarına koyulan Osmanlı Devleti, İslam birliğini korumak üzere, Batılılaşma adına, Batı medeniyetine ulaşmak üzere Tanzimat, Islahat ve Meşrutiyet ilanlarıyla öne çıkmış, fakat bu teknikte- ilimde-fende batılılaşma çalışmaları, batı medeniyetinin kültürünü, giyim ve kuşamını, hukukunu taklit etme yarışını dönüştürmüş ve erimenin, çöküşün nihayetinde dağılmanın önüne geçememişti. Mustafa Kemal'in doğumuna rastlayan ve gençlik çağını kapsayan

dönemlerde işgaller ve çözümler baş göstermişti. Ruslar Türkmen bölgesine yerleşmeye başlamış Fransızlar-Tunus'a, İngilizler-Mısır, İtalyanlar-Sudan, Musavvo ve Beylül'e, Bulgaristan-Rumeli'yi işgal etmiş, Batılı Devletler işgal ettikleri topraklarda birbirlerine imtiyaz tanımışlardı. Girit,Kuveyt,Turusina yarımadası, Akoba bölgesi, Fas gibi İslam ülkeleri ve Makedonya ve Trakya II. Meşrutiyetin ilanına gelinceye kadar elden çıkmış ve Osmanlı İmparatorluğu, İslam dünyası, işgaller, ayaklanmalar, isyanlar, içerisinde yüzlerce yıllık İslam ve Türk toprakları, Devletleri, Batılı Devletlerin boyunduruğu altında bağımsızlıklarını kaybetmişlerdi. Osmanlı Devletinin ve İslam ülkelerinin bitişin eşiğine geldiği bu dönemlerde, ileride belki Osmanlı İmparatorluğunu, o şaşalı dönemlerine kavuşturamayacak, İslam Ülkelerinin teker teker birlikteliklerini sağlayamayacak, fakat bir dönem mazlum İslam ve batılı dünya milletlerinin ümidi olmayı; Anadolu Söğütten 400 çadırılık bir topluluktan başlayan ve cihan hakimiyeti mefkuresine ulaşan serüvenin temel dinamiği olan Türk milletinin bağımsızlığı adına başlatılacak kurtuluş hareketinin mücadele adamlarından, liderlerinden biri olacak Mustafa Kemal'in dünyaya gelişini ve II. Meşrutiyetin ilanına kadar kapsayan dönemi genç bir subay olarak yaşayışını özetle Mustafa Kemal'in hayatını İslam dünyasının ve Osmanlı devletinin son dönemi ışığında hatırlamak onu ve mücadelesini,ideallerini anlamak gerektiğini belirtmek istiyoruz.

II.BÖLÜM

2- MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN HAYATI

2.1. Mustafa Kemal Atatürk'ün Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu:

Mustafa Kemal Atatürk'ün Babası kereste ticareti yapan Ali Rıza efendi, Annesi Zübeyde Hanımdır. Baba tarafından soyu “Evladı Fatihan” yani Rumelilin fethinden sonra buraların Türkleştirilmesi için Anadolu’dan göçürülerek, iskan edilen “Yörük” veya “Türkmenlerdendir” Rıza Efendi Manastır Vilayetinin, Debre-i Bala sancağına bağlı Kozacıkta (muhtemelen 1839.da) dünyaya gelmiştir.Aile sonradan Selanik,e giderek yerleşmiştir.Anne soyuda Fatih Sultan Mehmet döneminde Konya, Karaman civarından Rumeli’ye göçürülüp iskan edinmiş olan Yörüklerdendir. Bu sebeple aileye “Kanyarlar” da denilmektedir. Tamamen Türk olan Vodina sancağına bağlı Sarı gül Nahiyesine yerleşen aile, sonradan Selanik yakınlarındaki Langaza’ya geçmiştir. Dedesi Ahmet ve dedesinin kardeşi Hafız Mehmet’in taşıdığı “kızıl” lakabı ve yerleştikleri nahiyenin adı olan “Kocacık”ın da gösterdiği üzere; Mustafa Kemal’in baba tarafından soyu Anadolu’nun da Türkleşmesinde önemli rol oynayan “Kızıl-Oğuz Türkmenlerinden” gelmektedir.²

1839 doğumlu Ali Rıza Efendi, 1857 doğumlu Zübeyde Hanımla 1870 veya 1871 de evlendi. Altı çocukları oldu: Fatma (1871/1872-1875), Ahmet (1874/1883) Ömer (1875-1883) Mustafa (Kemal Atatürk-1881-1938), Makbule (Baysan Atadan)-(1885-1956)ve Naciye (1899-1901). Kardeşlerinden Fatma- dört, Ahmet- dokuz, Ömer- sekiz yaşlarında, o senelerde Rumeli’yi kasıp kavuran salgın kuşpalazı (difteri) hastalığından çocuk yaşlarından ölmüşlerdir. En küçükleri Naciye on iki yaşında gözlerini kapadı. Atatürk, Selanik Askeri Rüştiyesinden itibaren hayat boyunca dostlukları ve arkadaşlıkları devam etmiş olan Fuat Bulcuya bir gün şöyle demişti.”Kardeşlerim arasında en sevdiğim Naciye idi Çocuk yaşının üstünde hisli,duygulu ve öğrenmeye meraklıydı. Ben harbiye ye giderken kitaplarımı istemişti. Annemden onu okutmasını istemiştım. Ne ablam Fatma’yı ne ağabeylerim Ahmet ve Ömer’i hatırlayamıyorum. Son ikisi aynı yıl,1883’de ben iki yaşında iken ölmüşler.

² Ali Güler, Suat Akgül, “Atatürk ve Eğitim”, Kara Harp Okulu Basımevi. Ankara 1999, s. 192.

Naciye, annem gibi sarışın,mavi gözlü, duru beyaz tenli idi. Tipik bir Yörük kızı idi. Makbule'ye hiç benzemezdi”³

Mustafa Kemal Atatürk,1881 (Rumi 1296)⁴ yılında Selanik'te Koca Kasım mahallesi ıslahhane caddesinde bugün müze olan üç katlı bir evde ⁵ dünyaya geldi. Doğduğu yüzyıla ait taşra kayıtları yeterli olmadığından doğum günü tam olarak bilinmemektedir. Dünyaya geldiği evinden, dönemin orta halli ailelerinden biri olarak sayılabilecek aileye mensup olarak dünyaya geldiği söylenebilir.

Mustafa Kemal'in Babası ali Rıza Efendi önce Selanik'te evkaf katipliği (gümrük memurluğu) yapmıştır. Atatürk'ün onu az hatırladığını söylemekle birlikte zeka ve azmini anar,modern bir düşünceli bir kimse olduğunu belirtti.1876'da Sırbistan'la savaş başladıktan sonra Selanik de gönüllülerden bir “Askeri- Milliye” taburu kurulmuş ve Ali Efendi mülazımı evvel (üstegmen) olmuştu.⁶Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi yakalandığı “bağırsak veremi” hastalığından kurtulamayarak vefat edince, Mustafa için çiftlik günleri başlayacaktır. Genç yaşta üç çocuğuyla dul kalan Zübeyde Hanım,oğlu Mustafa'yı Askeri Rüştüye verdikten sonra özellikle ekonomik yönden zor günler yaşamaya başlar. Çocuklarla birlikte kendisine bağlanan iki meciyeli maaş ailenin geçimini sağlamaktan çok uzaktır .O sıralarda Yunanistan'a terk edilen Teselya'nın merkezi Larisa (yeni şehirden) Reji idaresi memurlarından, Ragıp Efendi kendisine talip olur. Ragıp Efendide hanımını kaybetmiş dört çocuklu bir duldur. Zübeyde Hanım, Kılıçoğlu Hakkı Beyin kayın pederi Şeyh Rıfat efendi tarafından, Ragıp efendi ile evlendirilir. Varlıklı bir kimse olmasına rağmen Ragıp efendi Zübeyde hanımın evine gelerek yerleşir. Şüphesiz evin en büyük evladı olarak Mustafa bu evliliği onaylamaz evi terk eder. Harha mahallesinde oturan öz halası Emine Hanımın evine yerleşir. Manastır idadisine gidinceye kadarda eve nadiren uğrar. Ragıp bey esasında çok kibar ve iyi kalpli bir insandır. Mustafa Kemal yıllar sonra Afetinan'a üvey babasıyla ilgili şunları söyleyecektir: “...Fakat sonradan o asil beyle dost oldum. Bana iyi bir eğitici oldu .Anamında genç yaşında böyle bir aile bağı yapmış olmasını taktir ettim. Ancak çocukluk duygum benim babamı kaybetmiş olmama bir isyandan ibaretti.” Mustafa Kemal Ali Fuat Cebasoy'a da Ragıp efendi ile ilgili olarak,

³ Güler, a.g.e. s. 193.

⁴ Güler, a.g.e. s. 194

⁵ Güler, a.g.e. s. 195.

⁶ Hikmet Bayur, “ Atatürk'ün Hayatı ve Eseri” Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara 1990. s. 7.

“bana karşı çok saygılı davranmış,büyük adam muamelesi etmiştir. Nazik ve kibar bir insandı” demiştir. Ragıp efendi I. Dünya savaşından sonra Selanik de vefat etmiştir.⁷

Selanik Yunanlıların eline düştükten sonra kızı bayan Makbule (Atadan) ile İstanbul’a gelen Zübeyde Hanım milli mücadele sırasında bin bir merak ve heyecan, ancak büyük kıvanç duygular içinde İstanbul’da kalmış ve Ankara’ya gitmiştir. Kalbinden hasta olduğu için Ankara da kalması uygun görülmemiş ve zaferden sonra İzmir’e gönderilmiştir. Orada 1923 ‘de ölür.⁸ Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı üzere Mustafa Kemal : Osmanlı Devletinin altın yıllarını geride bıraktığı, gerileme döneminden sonra çöküş sürecini yaşadığı yıllarda, onurlu-asil-milli ve manevi değerlerine bağlı Müslüman Türk bir ailenin mensubu olarak yaşantısı ve ideallerini tanzim etmiş; Günümüze kadar Mustafa Kemal’e kendi fikirleri yaşam tarzları doğrultusunda kimlik , düşünce , hayat kazandırmaya çalışanların , onu övmek adına Mustafa Kemal’i tabulaştırıp, insan üstü bir varlık statüsüne sokmaya uğraşanları ve yine onu yermek adına, ailesi, şahsı ve ona ait olmayan fikir ve söylemleri hakkında yaptıkları karalama kampanyalarıyla şahsını İslam inancından, Türklük gurur ve şuurundan soyutlamak isteyenlerin aksine o da her çocuk gibi vaktiyle dünyaya gelmiş, oyun çağında oynamış-eğlenmiş, akranlarıyla kavga etmiş, hocaları tarafından cezalandırılmış, bolluğu ve yokluğu ardarda yaşamış, annesi-babası-kardeşleri için hayal kurmuş-hüzünlenmiş, ağlamış, kimsesizlik içinde çaresiz kalmış ve böyle bir süreç de ve çevrede ,ilerde liderliğinin temel özelliklerini kazanmış kendine has hareketleri, karakteri olan ender şahsiyetlerden birisidir.

2.2. Mustafa Kemal’in Tahsil Hayatı

Mustafa Kemal Atatürk okula gitme çağına gelince geleneklere bağlı annesiyle, modern düşünceli babası arasında bir çatışma olur. Zübeyde hanım onun ilahiye Mahalle Mektebine, Ali Efendi ise modern eğitimde bulunan Şemsi Efendinin özel okuluna gitmesini ister. Sonunda Ali Efendi işin çıkarını bulur, çocuk ilahiyle mahalle-

⁷ Ali Güler., a.g.e. s. 196

⁸ Hikmet Bayur., a.g.e. s. 7

mektebine başlar. Böylece annesinin ve onun inancına göre “Uğur “sağlanmış olur; birkaç gün sonra da çocuk şemsi efendi okuluna gönderilir.⁹ Babası Ali Rıza Efendinin ölümü (28 kasım 1893)¹⁰ Zübeyde Hanımın çocuklarını alarak kardeşinin Longoza da ki çiftliğine gidişi, Mustafa’nın öğrenim hayatına bir süre ara vermesine sebep olmuştur. Onu burada civardaki Rum kilise okuluna yollamayı düşünmüşler, istememiş ve öğrenmek ve yetişmek imkanlarından geri kalmaması düşüncesiyle annesi nihayet okula devam etmek üzere Selanik’teki teyzesinin yanına yollamak zorunluluğu duymuştur.

Böylece, altı ay kadar süren çiftlik hayatından sonra Selanik’e gelen Mustafa, Mülkiye Rüştiyesi (ortaokuluna) başladı. Burada müdür muavinliği yapan ve “Kaymak Hafız “ diye anılan matematik öğretmeni Hüseyin Efendinin , bir sınıf disiplinsizliğine sebep olduğu ve haksızlığa baş eğmediği için Mustafa’yı dövmesi, bunu gururuna yediremeyen Mustafa’nın büyük annesi Ayşe hanım tarafından okuldan çıkarılmasına sebep olmuştur.¹¹

Çocukluğundan itibaren askerliğe büyük ilgi duyan Mustafa asker olmak istiyordu. Hatıralarında kendisinin anlattıklarına göre, üniformalı olarak Askeri Rüştiye (ortaokuluna) giden komşularından Kadri Beyin oğlu Ahmet ve sokaklarda gördüğü üniformalı subaylar onun askerlikle ilgili hevesini kamçıliyordu. Nihayet asker olmasını istemeyen annesine haber vermeden Selanik Rüştiyesinin sınavlarına girerek başarılı oldu. Daha önceden dört yıl olarak eğitim yapan askeri Rüştiyelerin , o yıl birinci sınıflarının lağvedilerek üç yıla indirilmesi üzerine, Mustafa, Nisan 1874’te Selanik Askeri Rüştiyesinin ikinci sınıfından öğrenimine başladı.¹²

Mustafa’nın bu okulu, Selanik Askeri Rüştiyesi Mithat Paşa caddesinde, yeni ve çok güzel binaya sahip bulunan, düzenli ve disiplinli bir okuldu. Dersleri ihtisas esasına göre okutan ve çoğunluğunu subaylar teşkil eden bir öğretim ve yönetim kadrosuna sahipti. Mustafa çok kısa sürede öğretmenlerinin ve komutanlarının dikkatlerini çeken seçkin bir öğrenci olarak kendisini çevresine tanıttı, kendi hatıralarında anlattığına göre Mustafa, Rüştiyede Matematik dersine merak sardırdı. Bu derste sınıfın “Müzakerecileri”arasına girdi. Çok sevdiği bu dersin öğretmeni Mustafa Sabri Bey (Harp Okulu 1297/1882 yılı mezunlarında) onun yetenek ve olgunluğunu teşhis ederek,

⁹ Hikmet Bayur., a.g.e. s. 8.

¹⁰ Ali Güler., a.g.e. s. 197.

¹¹ Ali Güler., a.g.e. s. 198.

¹² Ali Güler., a.g.e. s. 199.

“Kemal “adını verdi. Mustafa Kemal 1895 yılı sonu veya 1896 ocak,on beş yazında Askeri Rüştiyenin kırk (veya kırk üç) kişilik olan son sınıfı, bütün derslerinden geçme tam notu olan 45 alarak (43 aldığı biri hariç)dördüncü bitirdi.¹³

Mustafa kemal, Askeri Rüştiyeyi bitirdikten idadi (lise) eğitimine İstanbul’da Kuleli Askeri Lisesinde devam etmek ister. Onun böyle bir karar almasında, annesinin ikinci evliliğinin, yeni evde bir üvey baba bulunmasının rolü büyüktür. Böylece ana evinden ve Rumeli’den uzaklaşacaktır. Fakat vatansever bir kurmay subay olan Hasan bey, M. Kemal’i daha iyi yetiştireceği tavsiyesiyle Manastır idadi (lise)sine yönlendirir. Mustafa Kemal, Hasan beyin bu tavsiyesini dinleyecektir.

1896 yılı mart ayının ortalarına kadar Selanik’te tatilini geçiren Mustafa Kemal tatil bitiminde tirenle manastıra yolcu edilir. İdadide yatılı ve daha üstün dereceli bir okulun hayat ve öğretim şartlarına kısa sürede intibak eder.

Manastır idadisinde (lise), Mustafa Kemal Matematikten yine çok başarılı, Fransızca’dan ise biraz zayıftır. Kendi hatıralarında bunu şöyle anlatmaktadır. “Askeri Rüştiyeyi ikmal ettiğim zaman, merakım epeyce ileri gitmişti. Manastır askeri idadisinde riyaaziye (matematik) pek kolay değildi. Bunla meşgul olmaya devam ettim. Fakat Fransızca’dan geri idim. muallim benimle çok meşgul olmuyor acı ihtarlarda bulunuyordu.¹⁴

Manastır Askeri idadisinde, ileride ünlü bir hatip olacak olan Ömer Naci ile sınıf arkadaşdır ve o, kendisine şiir, edebiyat ve hitabete ilgi uyandırmıştır; ancak kitabet öğretmeni ona, kendisini askerlikten uzaklaştıracağı için şiirle uğraşmayı yasak eder. Mustafa Kemal öğretmenin bu öğüdüne uymakla birlikte güzel yazmak ve güzel söylemek merakı onda daima yaşamıştır.¹⁵

Bu ikaz ve yönlendirmenin Atatürk’ün hayatını ve kaderini etkilediğine şüphe yoktur. Fakat Ömer Naci’n inde Mustafa Kemal’in fikri altyapısının oluşmasında diğer faktörlerle birlikte rol oynadığı kesindir. Nitekim genç Mustafa Kemal’in dönemin “vatan ve hürriyet”şairi Namık Kemal ile “Türkçü” şairi Mehmet Emin Yurdakul un şiirleriyle tanışmasında okumasında kitaplarını gizlice elde eden ve M. Kemale getiren Ömer Naci’nin rolü büyüktür.¹⁶

¹³ Ali Güler., a.g.e. s. 203.

¹⁴ Ali Güler., a.g.e. s. 204.

¹⁵ Hikmet Bayur., a.g.e. s. 9

¹⁶ Ali Güler., a.g.e. s. 205.

Mustafa Kemal Mehmet Emin Yurdakul ile ilgili şunları söylemiştir.”...Şair Mehmet Emin Yurdakul’un ilk kez Manastır idadisinde öğrenciyken okuduğum ‘Ben bir Türküm,dinim.cinsim uludur’ dizileriyle başlayan manzumesinde bana Ulusal Benliğimin gururunu tattıran ilk anlatımı bulmuştum...”¹⁷ Mustafa Kemal bu sözlerle, o yaşına kadar Türklük gururu tattıran, İslam inancını aşıl原因an eğitim eksikliğini ifade ederken, buna sebep olarak babasını küçük yaşta kaybetmesi, annesiyle yaşamaması ve öğrenim gördüğü okulların bu hususlarla fazla alakalı eğitime ilgi göstermemesini ifade edebiliriz.

Manastır Askeri İdadisi’nde Mustafa Kemal’in ilk seneye ait öğrencilik hayatı hakkında resmi bir belgeye sahip değiliz. Fakat 1897 Aralık ayında ikinci sınıftan üçüncü sınıfa geçerken yalnız kitabet ve Fransızca’dan 45 üzerinden birer not eksiği ile 44 aldığını ve 52 mevcutlu sınıfı üçüncü olarak bitirdiğini biliyoruz.¹⁸ Bu çalışmanın başarılı bir Askeri lise eğitiminin ardından Mustafa Kemal Aralık 1898’in ilk yarısında son bulan sınavların sonucunda her dersten tam not (45 ve 20) olarak 54 mevcutlu üçüncü sınıfı ikinci olarak bitirip diplomasını alır.

1898 yılı Aralık ayının ortalarında , 1895 yılının mart ayı ortalarına kadar Selanik’te tatilini geçiren M. Kemal, İstanbul Pongati’deki Harbiye Mektebi’nde Yüksek öğrenimine devam etmek için Selanik’ten vapura biner ve İstanbul’a payitahta hareket eder. Böylece bütün çocukluğu ve gençlik yıllarının geçtiği Makedonya’dan ilk defa ayrılır. Birikimi ile yeni bir hayata atılacağı, kişiliği ve düşüncelerinin daha da olgunlaşacağı Harp okuluna girişi 1 Mart 1315/13 Mart 1899 apolet numarası 1283.tür.”Harbiyeli Mustafa Kemal” buradaki “1315 Duhullülere Mahsus Künye Defterine”Selanik’te Koca Kasım Paşa mahallesi Gümrük memurlarından müteveffa Ali Rıza Efendinin mahdumu uzun boylu, beyaz benizli Mustafa Kemal Efendi 96”olarak 1282 Selanikli Ahmet Tevfik Efendi (96) ile 1284 Manastırlı Recep Fahri Efendi (95) arasında kaydedilecektir.¹⁹

Mustafa Kemal harp Okulunun ilk yıllarında derslerinde başarısızdır. Kendisini manastır idadisinde (lise) okuduğu yılların son dönemlerinde içki içmeye alıştırdığını, zevk, eğlence içerisinde harp okulu 1.sınıfında bu yüzden başarısız olduğunu

¹⁷ Ali Güler., a.g.e. s. 208.

¹⁸ Ali Güler., a.g.e. s. 209.

¹⁹ Ali Güler., a.g.e. s. 209.

hatıralarında Hikmet Bayur'a ²⁰ nakletmiş, hatta bu dönemde bazı kızlara tutulduğunu veya öyle sandığını, bu yüzden aşıkane şiirler yazdığını ifade etmiştir.

Harp okulunun ilk yılında az çalışan ve eğlencelere dalan Mustafa Kemal , ikinci ve hele üçüncü yılda , var gücüyle derslerine sarılır; böyle yapmasaydı kurmay (Erkan'ı Harp) olamayacak ve mesleğinde pek ilerleyemeyecekti. Nihayetinde Mustafa kemal kurmaylık sınavında başarılı olmuş ve sonuçlar açıklanmadan başarılı olacağından emin tavırlar sergilemiş, başarısızlık karşısında askerlik Eğitimi bırakacağını açıklamıştı.²¹

Mustafa Kemal harp okulunda okurken ileride milli mücadele ateşini yakacak, fikirleri,düşünceleri yasak olmalarına rağmen elde etmeye,okumaya çalışmış,Osmanlı Devletinin çaresizliği karşısında , yeni yetişen idari mekanizmalarında, harp alanlarında görev alacak kişilerin eğitimleri dönemlerinde gerekli bilgi-beceri-tecrübe içerisinde bulunmaları gerektiğine inanarak gerekli çalışmaları hazırlıkları yapmıştır.

Bu doğrultuda Harp okulunda ileride kader birliği yapabileceği arkadaşlarıyla örgüt diye nitelendirilebilecek bir grup oluşturarak fikir alışverişinde bulunmuş, Namık Kemal ,Abdülhak Hamit gibi vatan ve hürriyet yanlısı yazarların, şairlerin fikirlerini mülahaza etmiş, hatta düşüncelerini binleri aşan Harp okulu öğrencilerine aşlamak için, sınıfta el yazısıyla bir dergi çıkarmaya karar vermiş olduğunu, bu işi dönem arkadaşları, Ömer Naci, İsmail Hakkı ve birkaç arkadaşıyla ilk üç sayı başardıklarını yine M. Kemal'in dönem arkadaşı Ali Fuat Cebesoy'un hatıralarından anlaşılmaktadır.²²

Mustafa Kemal 1902'de 459 öğrencili sınıfın sekizincisi olarak Harp Okulunu bitirdi.(Piyade-1474)sicil numarasıyla ve Teğmen rütbesiyle Türk Ordusunun şerefli bir subayı oldu .Yirmi bir yaşındaydı.²³

Mustafa Kemal artık Erkan'ı Harbiye (bugünkü Harp Akademisi) sınıfına geçti. Harp Akademisinde de dersleri çok başarılıydı. Ne var ki artık derslerinin yanı sıra siyasal etkinliklerde, bulunuyordu.Yabancı ülkelerin devletin işlerine karışmaları,idarecilerin pasif ve çaresizliği onda büyük tepki uyandırıyordu. Harp Okulunda birlikte oldukları arkadaşlarıyla Mustafa Kemal, akademide de öğrenim gören ve ileride kurmaylık statüsü kazanacak genç askerleri düşünceleri ekseninde

²⁰ Hikmet Bayur., a.g.e. s. 9.

²¹ Hikmet Bayur., a.g.e. s. 10.

²² Ali Fuat Cebesoy, " Atatürk ve Eğitim" Kara Harp Okulu Basımevi, ankara 1999, s. 140.

²³ Cebesoy, a.g.e. s.145.

bilgilendirme ve toplama çalışmaları doğrultusunda Harp Akademisinin birinci sınıfında dergi çıkarmaya çalışmışlar, elden ele dolaştırmışlar ve akademi arkadaşı Ali Fuat Cebesoya göre bir ihbar neticesinde okullar Nazırı Zülüflü İsmail Paşa tarafından duyulmuş ve okul idarecisi tarafından derslerden başka bir şeyle uğraşmamaları şeklinde azarlamakla olayı ört pas ettiğini söylemektedir.²⁴

Mustafa Kemal 1904 Aralık ayında Harp Akademisini kurmay yüzbaşı rütbesiyle beşinci sırada bitirdi.²⁵

Mustafa Kemal'in tahsil hayatı ve kişiliği; hatıralarını okuduğumuz ve bazılarına çalışmalarımızda alıntılarla yer verdiğimiz doğrultuda Mustafa Kemal bazen babasızlığının, üvey babaya bir tepkinin ışığında kendi kendini yetiştiren, tahsiliyle alakalı kendine buyruk kararlar alabilen, belki de başarısını bu yalnızlığa, fert olarak karar alma, hareket etme egosuna bağlanabilecek özgür ve yalnız yaşayabilen, kararlı, cesur, risk yüklenebilen kişilik özellikleriyle, Bazen ise normal sıradan bir öğrenci gibi yemeyi, içmeyi, ihmal etmeyen zevk ve sefa yanlısı karakter yapısıyla tahsil hayatını renkli, canlı, zevkli ve heyecanlı süreçlerle özdeşleştirerek tamamlamış ve kurmay subaylık unvanıyla Türk ordusuna dahil olmuştur.

2.3. Mustafa Kemal'in Meslek Hayatı (Görevleri)

2.3.1. Mustafa Kemal'in askerlik hayatı ve istifası :

Mustafa Kemal Kurmay yüzbaşı rütbesiyle harp akademisini bitirdikten sonra, atama emrini beklerken boş durmuyor, siyasal çalışmalarını sürdürüyordu. Arkadaşı ile birlikte tuttukları bir odada düzenledikleri toplantılarda, kendi aralarında tartışıyor, yasak yayınları okuyorlardı. Ama eski bir arkadaşları ihbar edince yakalanarak tutuklandı. Birkaç ay sonra serbest bırakıldı ve staj için Şam'daki 5.Orduya bağlı 3.Süvari atandı.²⁶ Şam'daki görevi Mustafa Kemal'in ordunun ve ülkenin sorunlarını yakından görmesini sağladı. Havran ve Kuneytra'da Dürzilere karşı düzenlenen harekete katılan Mustafa Kemal hemen hemen bütün Suriye'yi dolaştı. Bu arada siyasal görüşlerinden ötürü

²⁴ Cebesoy, a.g.e. , s. 150-153.

²⁵ Cebesoy, a.g.e. , s. 173.

²⁶ Atatürk, " Türk Gencinin El Kitabı: Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi" Başbakanlık Basım Yayın. IV Cilt. Sayı: 12, s. 17-18.

Askeri Tıbbiye son sınıfından atılarak Şam'a sürgün gönderilen Mustafa Bey (Cantekin) ile birlikte Ekim 1906 da vatan ve Hürriyet cemiyetini kurdu. Görevi gereği gittiği Kudüs, Hayfa ve Yafa'da (Tel-Aviv) örgütü yaymaya çalıştıysa da başarılı olamadı. Bunun üzerine gizlice Selanik'e geçerek örgütlenme çalışmalarını burada yürütmeye başladı. Eski arkadaşlarıyla ilişki kurarak örgütün Selanik kolunu kurdu. Ancak çalışmaları haber alınarak hakkında soruşturma açılması üzerine dört ay sonra Suriye'ye geri döndü.

Haziran 1907'de kolağalığına (ön yüzbaşı) yükseltilerek 5. Ordu genel kurmaylığında görevlendirildi. Bir süre sonra isteği üzerine Selanik'teki 3.Ordu genel kurmaylığına atandı. Selanik'e gelen Mustafa Kemal, Vatan ve Hürriyet Cemiyetini geliştirmek için çalışmalarına girdiyse de eski arkadaşlarının ısrarıyla 29 Ekim 1907 de İttihat ve Terakki saflarına katıldı.

23 temmuz 1908 de II. Meşrutiyet ilan edilerek 1876 Anayasası yeniden (Kanun-i Esası) uygulanmaya başladı. Bu günlerde Mustafa Kemal ile İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin üst yöneticileri arasında görüş ayrılıkları belirlemeye başlamıştı. Cemiyet yöneticileri onu Selanik'ten uzaklaştırmak için, Meşrutiyet yönetimine karşı kıpırdanmaları bahanesiyle Trablusgarp'a gönderdiler. Buradaki görevini tamamlayarak Selanik'e döndüğü günlerde İstanbul'da 31 mart ayaklanması patlak verdi. Bu ayaklanmayı bastırmak üzere Mahmut Şevket Paşa Komutasındaki Harekat Ordusu İstanbul'a gönderildi. Bu ordunun kurmay başkanlığına başlangıçta Mustafa Kemal atanmış, ama tam İstanbul'a girileceği sırada görevden alınarak yerine Enver Bey getirilmişti.

Mustafa Kemal İttihat ve Terakki içindeki eleştirilerini daha da sertleştirerek sürdürüyordu. Cemiyetin Eylül 1909'da toplanan II. kongresinde askerlerin siyasetten çekilmesini yada siyasetle uğraşacak askerlerin ordudan ayrılmasını savundu. Bunun üzerine Mustafa Kemal, İttihat ve Terakki ile bağlarını keserek kendini tümüyle askerliğe verdi. 1910 Nisanında 3.Ordu'da eğitim subayı olarak görev aldı. Önyüzbaşı Mustafa Kemal'in bu görevde ve Ordu kurmayında gösterdiği başarı herkesin ilgisini çekiyordu.

1910'da Arnavutluk'ta çıkan bir ayaklanmayı bastırma işini doğrudan Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı) Mahmut Paşa üstlenmişti. Paşa Selanik'ten geçerken yanına Mustafa Kemal'i alarak onu birliklerine kurmay başkan yaptı. Aynı yılın sonbaharında

Fransa'da Picardie'de yapılan askeri manevralara Mustafa Kemal Osmanlı ordusunun temsilcisi olarak katıldı.

Mustafa Kemal bir süre sonra İstanbul'da genelkurmay başkanlığında bir göreve atandı. Bu sırada İtalyanlar da Trablusgarp'ı işgal etmek üzere saldırıya geçmişlerdi. Mustafa Kemal, Mısır üzerinden zor bir yolculuk yaptıktan sonra Tobruk'a ulaştı. Burada kuvvetlerin kurmaylığını üstlenerek Ocak 1912'de yapılan Tobruk Çarpışmasında başarılı oldu. Daha sonra Derne'ye geçerek buradaki kuvvetlerin komutanlığını üstlendi. Trablusgarp'ta binbaşılığa yükselen Mustafa Kemal, Ekim 1912'de I. Balkan Savaşı'nın başlaması üzerine İstanbul'a döndü. Savaş sırasında Çanakkale Boğazı'nın güvenliğini sağlamakla görevli kuvvetlerin Harekat Şubesi müdürlüğüne atandı. Ardından Bolayır Kolordusu kurmay başkanlığı da kendisine verildi.

1913 Ekimde Sofya askeri ataşeliğine atanan Mustafa Kemal, Mart 1914'te yarbaylığa yükseltildi. 28 Temmuz 1914 de Avusturya'nın Sırbistan'a savaş ilan etmesiyle başlayan I. Dünya Savaşı kısa sürede bütün Avrupa'yı sardı. Osmanlı imparatorluğunun savaşa katılmasını ve Ordunun Alman subaylarının denetimine girmesini onaylamamasına karşın Mustafa Kemal askeri bir görev almak üzere yurda döndü. Şubat 1915 de Tekirdağ'da kurulmakta olan 19.Tümen Komutanlığına atandı. Kısa zamanda 19.Tümenin eksiklerini tamamlayarak görev yeri olan Gelibolu Yarımadasındaki Moydos'a geldi.Arıburnu, Anafartalar ve Ece limanını kapsayan bölgenin komutanlığını üstlendi. Çanakkale Boğazını ele geçirmek isteyen İngiliz ve Fransızlar 25 Nisan 1915 de Gelibolu Yarımadası'nın Seddülbahir ve Arı Burnu bölgelerine asker çıkardılar. Düşman askerlerinin ilerleyişi Mustafa Kemal Komutasında durdurularak kıyıya kadar geri püskürtüldü.

Mustafa Kemal 1 Haziranda albaylığa yükseltilerek, ayrıca Cephe Komutanlığı görevine getirildi. Ağustosta Anafartalar Cephe Grubu Komutanlığına atanarak güçlü İngiliz ve Fransız donanmasının Çanakkale Boğazı'ndan geçmesine izin vermedi.

Çanakkale Savaşları Mustafa Kemal'in yaşamında bir dönüm noktası oldu. Ülke içinde ve dışında komutanlık yeteneğini kanıtlayarak büyük bir üne kavuşan Mustafa Kemal, Ocak 1916'da Edirne'deki 16. Kolordu Komutanlığına getirildi. Şubat ayında kolordusu ile doğuya gönderildi ve 1 Nisanda Tuğgeneralliğe yükseltildi. Mustafa

Kemal bu görevi sırasında Rusların ilerleyişini durdurarak Muş ve Bitlis'i geri aldı.1916 sonlarında 2.Ordu komutan vekilliğine atandı.

Bağdat ve Irak'ın geri alınması amacıyla Alman General Folkenhay'ın komutasında Yıldırım Orduları Grubu kurulmuştu. Temmuz 1917'de Mustafa Kemal Yıldırım Orduları Grubuna bağlı 7.Ordu Komutanlığına atandı, ama bu görevinde, emrindeki Alman subayları kollayan, yöredeki aşiretlerle kurduğu ilişkilerde Alman çıkarlarını gözetten Falkenhoy'n ile anlaşamadı, görevini bırakarak İstanbul'a geldi.

1917'nin sonlarında Alman İmparatoru II.Wilhelm'i ziyaret için Almanya'ya giden Veliht Vahdettin'in yaveri olarak geziye katıldı.Yol boyunca düşüncelerini geleceğin padişahına aktardı.Yurda dönerken rahatsızlanarak tedavi için bir süre Viyana ve Karlsbod'a gitti. Bu sırada Padişah Sultan Reşad ölmüş tahta IV. Mehmet Vahdeddin çıkmıştı. Vahdeddin, tahta çıkmasından birkaç gün sonunda Mustafa Kemal'i İstanbul'a çağırttı.Bu durumdan faydalanan Mustafa Kemal, Padişah ile birkaç kez görüştüyse de etkili olamadı. Çünkü Vahdeddin kısa sürede Enver ve Talat Paşaların etkisine girmişti. Sonunda Mustafa Kemal ikinci kez, Filistin'de bulunan ve Liman Von Sonders Komutasındaki Yıldırım Grubu'na bağlı 7.Ordu komutanlığını kabul ederek Suriye'ye gitti.

Hazırlıklarını tamamlayan İngilizler 18-19 Eylül 1918'de üstün kuvvetleriyle bu cepheye saldırıya geçtiler. Mustafa Kemal'in emrindeki 7.Ordu saldırıları durdurarak geri çekildi ve Halep'in kuzeyinde mevzilendi.25-26 Ekim günlerinde saldırıya geçen İngiliz ve Arap kuvvetlerini durdurarak yenilgiye uğrattı. Ancak savaş bütünüyle yitirilmiş 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalanarak Osmanlı İmparatorluğu savaştan çekilmişti.

Aynı tarihte Mustafa Kemal, Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı'na atandı. Bu yeni görevi sırasında mütarekenin yoruma açık maddelerine açıklık getirilmesi için İstanbul'a sürekli telgraflar çekmekteydi. Çünkü İngilizler bu maddelerden yararlanarak İskenderun'u işgale hazırlanıyorlardı. Mustafa Kemal bu işgale karşı direneceğini, eğer İstanbul'daki hükümet tersini düşünüyorsa kendisini bu görevden almasını bildirdi. Kasım 1918'de Yıldırım Orduları Grubu kaldırılınca İstanbul'a döndü.

Mustafa Kemal, Anadolu'ya geçerek mücadeleyi oradan yürütmeyi planlıyordu. Yurdu İstanbul'dan kurtarma olanağının kalmadığı ortaya çıkmıştı. Ama Mustafa Kemal, Anadolu'ya geçişinin belli bir yetki ve görevle olmasını istiyordu. Bu olanağı

sağlayacak iyi bir fırsat çok geçmeden ortaya çıktı. Samsun ve çevresindeki Rumlar bağımsız bir Rum Pontus Devleti kurma girişimi içindeydiler. Bu durum Türkleri rahatsız ediyor ve çatışmaların çıkmasına neden oluyordu. İşgalci devletlerin Rumların yanına tutunarak müdahale tehditlerine karşı Sultan Vahdeddin ve Damat Ferit Hükümeti bölgeye Mustafa Kemal paşayı 9.Ordu müfettişi olarak atadı. Böylece Mustafa Kemal çok geniş bir bölgeyi denetleme, buradaki vali ve komutanlara emir verme yetkisiyle donatıldı.

Amasya Tamimiyle Mustafa Kemal Mondros Mütarekesinin hükümlerine uyulmaması çağrısında bulunuyor ve İstanbul Hükümetine karşı çıkıyordu. Harbiye Nazırı'nın İstanbul'a dönmesini istemesi üzerine 8 Temmuz 1919'da Askerlikten istifa ediyordu.²⁷

2.3.2.Milli Mücadelenin başlatılması:

I. Dünya savaşında,Osmanlı Devleti yanında Almanya-Avusturya-Macaristan ülkelerinin bulunmasına rağmen itilaf devletlerine karşı ağır bir mağlubiyet almış, belki de ileride kendisinin fiziken ortadan kaldıracak bir sonun başlangıcı olan yeni bir sürece girmiştir. Artık Padişah ta, Hükümetinde de, Ordu'da Halk da ve aydınlar da Osmanlı devletinin bütünlüğünü koruma endişesinin yerini, işgal güçlerine direnme, mücadele etme azminin yerini; ya dönemin güçlü itilaf devletlerinden olan İngiliz himayesini kabul edip, Osmanlı Devletinin devamını sağlamak, ya yine Amerikan güdümünde vasıfsız bir ülke konumunda bulunmak, yada bölgesel arayışlarına girerek, Osmanlının yıkılacağına oldu bitti gözüyle bakan bazı bölgelerin kendi başlarının çaresine bakma arayışları desteklenecek bölgesel bağımsızlıklar kazanılmasından yana düşünceler almıştı.

Mustafa Kemal Milli Mücadele öncesi bu süreci şöyle ifade etmektedir."Düşman Devletler Osmanlı Devletine ve Ülkesine maddi ve manevi bakımdan saldırmışlar; yok etmeye ve paylaşmaya karar vermişler. Padişah ve hükümeti hayat ve rahatlarını kurtarabilecek çarelerden başka bir şey düşünmüyor farkında olmadığı halde başsız kalmış olan ulus karanlık ve belirsizlik içinde olup bitecekleri bekliyor. Felaketin Korkunçluğunu ve ağırlığını anlamaya başlayanlar bulundukları çevreye ve sezebildikleri etkilere göre kurtuluş çaresi saydıkları yolları bozuyorlar....

²⁷ Temel Britannica, 2. cilt., s. 120-124.

Ordu adı var, kendi yok durumda. komutanlar ve subaylar genel savaşın bunca sıkıntı ve güçlükleriyle yorgun, yurdun parçalanmakta olduğunu görmekle yürekleri kan ağlıyor; gözleri önünde derinleşen karanlık felaket uçuşunun kıyısında kafaları çıkar yol kurtuluş yolu aramakta...”²⁸

Mustafa Kemal Milli Mücadele öncesi İstanbul’da bulunduğu son dönemlerinde gerek Halk’da gerek aydınlarda gerekse idarecilerde hasıl olan bu düşünceler karşısında Türk unsuruna dayalı Bağımsız bir Türk Devletinin kurulması gerektiği kararıyla, düşman süngüleri altında bağımsızlık mücadelesinin bırakın başarılmasını, başlatılmayacağını düşünerek, bu ideale Türk Milletinin asli cevherini yansıtan Anadolu’dan başlatılacak bir mücadele ile verilebileceği düşüncesiyle fırsat ararken Samsun’da çıkan bir karışıklık üzerine 9.Ordu müfettişi olarak bölgeye gönderilme teklifini, gerekli yetkilerle donatılmasını sağlayarak fırsat kabul etmiş ve Samsun’a hareket etmiştir.

Mustafa Kemal’in Samsun’a gelmeden önce düşündüğü ve Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamaya başladığı “Ulus egemenliğine dayalı Tam bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak” kararını çevresine ifade ederken bu kararın haklı dayanaklarını ve mantığını şöyle ifade etmiştir. “ Temel İlke Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir. Ne denli zengin ve güvenli olursa olsun bağımsızlıktan yoksun bir ulus uygar insanlık karşısında uşak durumunda kalmaktan öteye gidemez.

Yabancı bir devletin koruyuculuğunu ve kolaycılığını istemek insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağılık duruma düşmemiş olanların, isteyerek başlarına yabancı bir efendi getirmeleri hiç düşünülemez.

Oysa Türkün onuru, kendine güveni ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus tutsak yaşamaktansa yok olsun,daha iyidir.

Öyleyse ya bağımsızlık, ya ölüm! İşte gerçek kurtuluşu isteyenlerin parolası bu olacaktır.”²⁹

Şüphesiz Mustafa Kemal’i Milli mücadele sürecine sürükleyen, kendisinde bu cesareti görmesini sağlayan, dönemin şartlarında başarısızlık ihtimallerinin yüksek -

²⁸ Toktamış Ateş, “ Türk Devrim Tarihi”, Filiz Kitapevi. İstanbul 1989. s. 130-131.

²⁹ Ateş, a.g.e. s. 132.

olmasına rağmen, onu ümit var eden, onunda mensubu olmaktan şeref ve haz duyduğu Türk milleti idi. Mustafa Kemal, Anadolu da bağımsızlık adına yaşayan, bağımsızlık adına hüküm süren yine bağımsızlık adına ölmeyi başarabilen bir Türk Gerçeğinin farkında idi ve milli mücadeleyi Türk milletine ve millete olan güven ve inancına dayandırıyor. Kendi değişiyile; Türk milletine inanç ve güvenini şöyle ifade ediyordu: "Ben 1919 senesi Mayısı içinde Samsun'a çıktığım gün elimde, maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım. Ben Türk ufuklarından bir gün mutlaka bir güneş doğacağına, bunun hareket ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkacağını o kadar emindim ki, bunu adeta gözlerimle görüyordum."³⁰

Mustafa Kemal Türk milletinin güzel haslet ve karakterinin saçtığı ışık, güç doğrultusunda, Türk milletinin kurtuluş mücadelesinin, ancak bu ışık ve gücün asıl kaynağı, bu milletin varoluş noktasından yani Anadolu'dan başlaması gerektiğini, Milli mücadele için Anadolu'nun büyük bir hazine olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir: "Aziz ve mübarek vatanımızı kurtarmak için bütün aydınların, herkesin hazır olması lazımdır. İstanbul'a gitmeyeceğiz. Anadolu en büyük hazinedir. Vatanın sinesinde kurtuluş çarelerini beraberce ölünceye kadar aramaya, temin etmeye çalışacağız"³¹ düşüncesiyle; Orta Asya'dan göç eden Türk milletini bağrına basan ve 400 çadrlık küçük bir topluluktan milyonlarca kilometre kareye hükmeden bir millet aşamasına getiren yegane sebeplerden biri olan Anadolu'nun gerek jeopolitik ve jeostratejik öneminin gerekse insanın milli ve manevi özelliklerinin, bağımsızlık özlemlerinin cesaret ve feragatinin ancak milli mücadele ateşini yakabileceğine inanarak, Anadolu'ya geçme mecburiyetini "düşman süngüsü altında milli birlik olmaz, ancak hür vatan topraklarında hamiyetli, fedakar arkadaşlar el ele vererek memleketin bağımsızlığı ve milletin hürriyeti için çalışabilirler. Ben de zaten onun için gidiyorum"³² ifadesiyle ortaya koyarak Anadolu'da hür ve bağımsız yaşamaya alışmış, esareti asla kabullenmeyen, millet olma şuurundan uzaklaşmamış, Türk milleti gerçeğinden faydalanmak üzere Anadolu'yu tercih etmişti.

³⁰ Utkan Kocatürk, "Atatürkün fikir ve Düşünceleri" A.K.D.T.Y.K. Atatürk araştırma merkezi yayınları, Ankara 1999, s. 1.

³¹ Kocatürk, a.g.e. s.4.

³² Kocatürk, a.g.e. s.4.

Mustafa Kemal Samsun'a çıktığı günden başlayarak, Anadolu'daki asker-sivil yüksek düzeyde ki görevlilerle bir telgraf ağı oluşturdu. Özellikle Erzurum'daki 15.Kolordu (Kazım Karabekir), Diyarbakır'daki 13.Kolordu (Albay Ahmet Cevdet Bey) Sivas'taki 3.Kolordu(Albay Rafet Bele-Mustafa Kemal ile birlikte gelmişti), 20.Kolordu (Ali Fuat Cebesoy) ile sürekli haberleşme durumunda idi ³³ Mustafa Kemal bu arada Samsun'daki durumu da inceledi. Aslında durum Samsun açısından da pek parlak sayılmazdı. Şehirdeki Müslüman Hintlilerden oluşan İngiliz birliği bir yana, Rum çeteciler serbestçe sokaklarda dolaşıyor ve Türk halkını bezdiriyorlardı³⁴ Anadolu'nun bir çok yerinde Samsun da olduğu gibi halkı ve vatani bölmeye, parçalamaya ve bezdirmeye yönelik ayrılıkçı, bölücü nitelikte cemiyetler kurmuş, çetelerin, kol gezmesi karşısında, Yine Anadolu'daki kurtuluş ve bağımsızlık hareketlerini organize eden cemiyetlerin, kıpırdanışların ve İstanbul'da bu dönemde ard arda yüz binlerin iştirak ettiği bağımsızlık yanlısı miting ve protestoların varlığı ile ümitlenen Mustafa Kemal Samsun'da gerekli çalışma ve önlemleri sağlayarak 25 Mayıs 1919 da Havza'ya geçmiştir. Havza da bulunduğu sırada Havas-Reuter Ajansı "Şura-yı Saltanatın Türkiye milli bütünlüğünün korunması şartıyla bir büyük devletin himayesini aradığını" haberini yayınca, Mustafa Kemal Havza dan Valilere bir uyarı telgrafi çekmiş ve yayınlanan haberin doğru olmadığı, Şura-yı Saltanatın tam istiklal istediğini bildirmişti ³⁵ İzmir'in çevresinin Yunan işgaline uğraması Batı Anadolu'da ve İstanbul'da tepkilere yol açarken, Orta, Güney ve Doğu Anadolu da bu konuda belirgin bir uyuşukluk görülmesi üzerine Mustafa Kemal 28 Mayıs 1919 da tüm askeri ve sivil örgütüne bir uyarı telgrafi göndererek; bir yandan gösteri ve toplantılar yapılması ve bir yandan da İstanbul hükümetine telgraf çekilmesini istedi. ³⁶

Bu arada Paris konferansı görüşlerini bildirmesi için bir Türk heyeti davet edilmişti.³⁷ Mustafa Kemal bu konuda da örgütüne gönderdiği uzun bir telgrafın bir yerinde şöyle diyordu." Sadrazam paşa hazretlerinin konferansta Osmanlı Devletinin haklarını savunmak için büyük çaba gösterecekleri tabidir. Ancak Ulusça kesin olarak savunulması istenen ve gerekli görülen haklar özellikle iki nokta da önem kazanır.

³³ Toktamış Ateş, a.g.e., s.111.

³⁴ Ateş, a.g.e., s.112.

³⁵ Ateş, a.g.e., s.113.

³⁶ Ateş, a.g.e., s.113.

³⁷ Ateş, a.g.e., s.113

Birincisi kesin olarak Devlet ve Ulusun tam bağımsızlığı, ikincisi yurttan çoğunluğun azınlıklara feda edilmemesidir.³⁸

12 Haziran 1919'da Havza'dan Amasya'ya geçen Mustafa Kemal burada ilk kez Halka seslendi ve Padişah ve Hükümetin İstanbul'da esir olduğunu, çarenin Halkın yurdunu savunmasında olduğunu söyledi.³⁹ Mustafa Kemal bir taraftan ilişkide olduğu askeri ve sivil örgütlerle yaptığı telgraflaşmalarla İstanbul hükümetini yönlendirmelerini sağlamak amacıyla onlara toplantılar, mitingler yaptırıyor, telgraf çektiriyor diğer taraftan bulunduğu bölgedeki Halkı bağımsızlık mücadelesine, mili mücadeleye inandırmaya çalıştırılıyordu.

Mustafa Kemal'in niyetini ilk kez ve kesin hatlarıyla ortaya koyacak olan husus, Amasya 'da Mustafa Kemal, Rauf Bey ve Ali Fuat Paşanın yanı sıra Albay Rafet'in de katılmasıyla Cevat Abbas Bey'e Mustafa Kemal tarafından dikte ettirilen temel bazı ilkelerin tartışılması sonucu ortaya çıkan Amasya genelgesi idi.

Amasya Genelgesi olarak adlandırılan bu metnin temel noktaları şöyle toplanabilir.⁴⁰

- 1-Yurdun bütünlüğü,ulusun bağımsızlığı tehlikededir.
- 2-İstanbul'daki hükümet, üzerine aldığı sorumluluğun gereklerini yerine getirememektedir. Bu durum ulusumuzu yok olmuş gibi gösteriyor.
- 3-Ulusun bağımsızlığını yine ulusun kesin kararı ve direnci kurtaracaktır.
- 4-Ulusun durumunu ve davranışını göz önünde tutmak ve haklarını dile getirip ve bütün Dünyaya duyurmak için her türlü etkiden ve denetimden kurtulmuş ulusal bir kurulun varlığı çok gereklidir.
- 5-Anadolu'nun her yönden en güvenli yeri olan Sivas'ta ulusal bir kongrenin tez elden toplanması kararlaştırılmıştır.
- 6-Onun için bütün illerin her sancağından halkın güvenin kazanmış üç delegenin olabildiğince çabuk yetişmek üzere hemen yola çıkarılması gerekmektedir.
- 7-Her hangi kötü bir durumla karşılaşabileceği düşünülerek bu iş, ulusal bir sır gibi tutulmalı ve delegeler gereken yerlerde kimliklerini gizleyerek gelmelidirler.

³⁸ Ateş, a.g.e., s.114.

³⁹ Ateş, a.g.e., s.114.

⁴⁰ Ateş, a.g.e., s.114.

8-Doğu illeri adına 10 Temmuz 'da Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. O güne değin öteki il delegeleri de Sivas'a ulaşabilirlerse Erzurum Kongresinin üyeleri de Sivas ta yapılacak genel toplantıya katılmak üzere yola çıkarlar.

Mustafa Kemal'in milli mücadeleyi başlatışının ilk ve kesin yazılı tavrı olan Amasya Genelgesi akabinde-aslında geniş yetkilerle donatılarak Samsun'a çıkışından Mustafa Kemal'e kuşku duyan İngilizler, Karadeniz Ordu Komutanı General Milne 6 Haziran 1915 de harbiye nezaretine yazdığı bir yazıyla Mustafa Kemal ve yanındaki kurulun derhal geri çağrılmasını istemişti. O zaman harbiye nazırı Şevket Turgut Paşa bir yandan General Milne'ye yatıştırıcı bir yanıt gönderirken, bir yandan da 8 Haziran 1919 da Mustafa Kemal'e bir telgraf göndererek geri dönmesini rica etti.⁴¹

Mustafa Kemal "Kömür ve benzin yokluğundan ötürü" geri dönemediğini bildirdikten sonra şifreyle Genel Kurmay Başkanı Cevdet Paşadan geri çağırılma sebebini, İngilizlerin isteği üzerine hükümetin emriyle olduğunu öğrendi.⁴²

3 Temmuz 1919 da "Vilayeti Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyetinin 10 Temmuz da toplanacağı Doğu illeri kongresi" adı altındaki Erzurum Kongresinin hazırlıkların yapmak üzere Mustafa Kemal Erzurum'a geldi.

Ancak 5 Temmuz 1919 da İstanbul'dan gelen şifreli bir telgraf Mustafa Kemal'e dönmesini kesin olarak emrediyordu. Mustafa Kemal bu emre uymayı ret etti ve 8 Temmuz 1919 günü Mustafa Kemal Ordu müfettişliği görevinden affedildi. Bunun üzerine Mustafa Kemal aynı gece önce Harbiye Nazırına sonradan Padişaha askerlik mesleğinden çekildiğini belirten telgrafı yolladı.⁴³

9 Temmuz günü Mustafa Kemal için oldukça endişeli bir gündür. Kendini bildi bileli üzerinden eksik etmediği subay giysileri olmadan acaba nasıl karşılanacaktır. Kazım Karabekir'in tutumu ne olacaktır? Karabekir geldiğinde her zamanki selamını verir ve "Emrindeyiz Paşam" der. "Ben, Subaylarım,Erlerim,Kolordu hepimiz emrindeyiz."⁴⁴

Mustafa Kemal: Anadolu'daki hazine diye nitelendirdiği, ortaya çıkış sebebim diye nitelendirdiği, hürriyet aşıkları; esaret düşmanlıklarına, cesaretine ve imanlarına güvendiği dava ve silah arkadaşları her hangi bir vefa ve mecburiyet gerektirmemesine

⁴¹ Ateş, a.g.e., s.115.

⁴² Ateş, a.g.e., s.116.

⁴³ Ateş, a.g.e., s.116.

⁴⁴ Ateş, a.g.e., s.117.

rağmen istiklal adına emrindeyiz demişlerdi. Çünkü onlarda inanıyorlardı ki bağımsızlık ve adalet üzere varolmuş bir millet bağımsız kalmak için üzerine düşeni yapacak eninde sonunda bir yolunu bularak bu savaşı başlatacaktı. Milletin de, onlarında iki seçeneği vardı. Ya güçlü devletlerin himayesinde namertçe sürünecekler yada tam bağımsızlık adına erkekçe öleceklerdi. Mustafa Kemal bağımsızlık adına erkekçe ölmeyi tercih edeceklerini adı gibi bildiği Türk milletinin kendisini kurtuluş mücadelesine davet ettiğini şu sözleriyle “ne vakit başladığı bilinmeyen zamanlarda beri bağımsızlığın şerefi ile yaşayan milletimiz en feci bir çökmeyle nihayet buluyor gibi görünmüşken, esaret kaydına karşı evladını ayaklanmaya davet eden ecdat sesi kalplerimiz içinde yükseldi ve bizi son kurutuluş mücadelesine davet etti.”⁴⁵ ifade ederek kendisine yakışan başka bir alternatifin kalmayışını ortaya koymuştur.

Mustafa Kemal bu darboğazı da artık aşmıştı. 23 Temmuz 1919 da Erzurum kongresi toplandı .Kongrede başkanlığa Mustafa Kemal seçildi.⁴⁶ Mustafa Kemal yaptığı açılış konuşmasında “Ateşkes antlaşması hükümlerine aykırı olarak yapılan saldırılardan ve yurda düşmanların girişinden” konuşmasına başlayarak “yurt ve ulusun kutsal varlıklarını kurtarma ve koruma konusunda son sözü söyleyecek ve bunun gereğini yaptıracak gücü, bütün yurtda bir elektrik ağı gibi yayılmış olan ulusal akımdan doğan yiğitlik ruhu olduğunu belirtti.” “ve ulusun kaderinde sözünü yürütecek bir ulusal iradenin ancak Anadolu da doğabileceğini” belirterek “ulusal iradiye dayanan bir millet meclisi meydana getirmesini ve gücünü ulusal iradede alacak bir hükümetin kurulmasını ilk çalışma gereği olarak gösterdi.”⁴⁷

Erzurum kongresinin 14 gün süren çalışmalarının sonunda yayınlanan bildirinin anahatları şunlardır:

- 1-Ulusal sınırlar içerisinde bulunan yurt parçaları bir bütündür, birbirinden ayrılmaz.
- 2-Ne türlü olursa olsun, yabancıların topraklarımıza girmesine ve işlerimize karışmasına karşı ve Osmanlı Hükümetinin dağılması halinde, ulus birlikte direnecek ve savunacaktır.
- 3-Yurdun ve bağımsızlığın korunmasına ve güvenliğin sağlanmasına İstanbul hükümetinin gücü yetmezse, amacı gerçekleştirmek için geçici bir hükümet

⁴⁵ Utkan Kocatürk, a.g.e., s.5.

⁴⁶ Ateş, a.g.e., s.117.

⁴⁷ Ateş, a.g.e., s.117.

kurulacaktır. Bu hükümet üyeleri ulusal kongrece seçilecektir. Kongre toplanmamışsa bu seçimi Temsilciler kurulu yapacaktır.

4-Ulusal gücü etken ve ulusal iradeyi egemen kılmak temel ilkedir.

5 Hıristiyan azınlıklara siyasal üstünlük ve toplumsal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilmez.

6-Yabancı devletlerin güdümü ve koruyuculuğu kabul olunamaz.

7-Millet meclisinin hemen toplanmasını ve hükümet işlerini meclis denetiminde yürütülmesini sağlamak için çalışacaktır. “Milletimizin kurtuluş ümidi ile çırpındığı en heyecanlı bir zamanda fedakar muhterem heyetiniz, her türlü eziyetlere katlanarak burada, Erzurum da toplandı .Hassas soylu bir ruh ve pek sağlam bir iman ile vatan ve milletimizin kurtuluşuna ait esaslı kararlar aldı. Özellikle bütün dünya ya karşı milletimizin varlığını ve birliğini gösterdi. Tarih, bu kongremizi şüphesiz ender ve büyük bir eser olarak kaydedecektir”⁴⁸ Mustafa Kemal milli mücadelenin yöntem, ilke ve ideallerinin temellerini Erzurum kongresi ile belirlerken, Erzurum da buhranı atlattı, ilk siyasi zaferini kongrenin sıkıntısız ve ümit aşıl原因ıcı kararlarıyla ve özellikle Karabekir Paşanın ve Erzurum ahalisinin şartsız, samimi sadakatı ile milli mücadelenin temellerini Erzurum da atmayı başarmıştır. Artık hedef Sivas kongresidir.

Erzurum kongresinin yankıları kısa sürede yurdun dört bir yanına yayılmış, mücadele yanlısı cemiyet ve grupların motivasyon kaynağı olmuş, itilaf devletlerini rahatsız ve baskı ve şantajla kontrollerine aldıkları İstanbul hükümetini de tedirgin etmekteydi. Onlar için hedef ise Sivas kongresine engel olup kongre temsilcilerini tevkif edebilmektir. Sivas’ın işgal edileceği, kongrenin basılarak temsilcilerinin tutuklanacağı gibi tehdit ve girişimlere rağmen 2 Eylül 1919 da Mustafa Kemal Samsun’a geldi ve 4 Eylül 1919’da çalışmalarına başlayan kongre heyeti 13 Eylül de çalışmalarını sonlandırdı.

Sivas kongresiyle bağımsızlık ümidini iyice yeşertmek isteyen Mustafa Kemal kongreyi açarken kurtuluşa yönelik ümidini şöyle ifade etmiştir. “Vatan ve milletin kurtuluşunu amaçlayan zorlayıcı sebepler, bunca zahmet ve engel karşısında Sivas’ta toplandı. Yiğitçesine azmini tebrik ve hoş geldiniz demekle bahtiyarlığımı sunarım. Milli meclisin henüz toplanmamış olduğu bir sırada baskı altına alınmış ve bağımsızlığını kaybetmiş olan Hükümet merkezinin kendi başına kanunsuz bir kararı

⁴⁸ Ateş,a.g.e., s.118.

veyahut emellere aykırı bazı dış tekliflere boyun eğme gibi oldu bittilerin ihtimaline karşı Erzurum ve Sivas kongrelerinin milli ruhu temsilen ve birbirini izleyerek toplanması, şüphesiz ki kurtuluşa götüren iyi bir işarettir.⁴⁹

Sivas Kongresinde Temsilciler Kurulu etrafında bir çok konu tartışılmıştır. Milli mücadele doğrultusunda toplanan heyetler arasında itilafa sebep olan hususlar olmuştur. Kongrede yoğun bir tartışmanın “Manda sorunu, çevresinde açıldığını görüyoruz. Gerçekten ABD Mandasından yana olanlar Sivas kongresinde çok çaba sarf etmişlerdir. Bunlar konuşmalarında Devletin gelirlerinin ancak dış borçların faizlerini ödeyebilecek durumda olduğunu, memleketin dış yardıma büyük gereksinim duyduğunu belirtirler”⁵⁰

Sivas kongresinde çok tartışılan “Manda ve Himaye” konusu Erzurum kongresinde çok tartışılıp kesinlikle ret edildiğinden Sivas kongresinde hareketli tartışmalarından sonra bağımsızlık fikrine aykırı düştüğünden kabul edilmemiş ve kongrede Erzurum’da alınan kararların olduğu gibi kabulüne karar verilerek bazı değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklikler :

- 1-Önceleri adı “ Şark-ı Anadolu Müdaffa-i Cemiyeti” olan derneğin adı “Anadolu ve Rumeli Müdaffa-i Hukuk Cemiyeti” olmuştur.
- 2-“Temsilciler kurulu Doğu Anadolu’nun bütününi temsil eder” sözü yerine “Temsilciler kurulu yurdun bütününi temsil eder” denmiştir.⁵¹

Sivas kongresinde alınan diğer önemli kararlar arasında; 9 Eylül de Batı Anadolu da ki Ulusal kuvvetlerin, merkezi Ankara’da bulunan 20. kolordu kumandanı Ali Fuat Paşanın (Cebesoy) emrine verilmesi ve yurdun dört bir yanında değişik isim de kurulmuş olan tüm dernek ve örgütlerin “ Anadolu ve Rumeli Müdaffa-i Hukuk Cemiyeti” adı altında birleştirilmesini sayabiliriz. Cemiyetin merkezi şimdilik Sivas oluyor ve Mustafa Kemal Paşa başkanlığında 13 kişilik bir “ Heyeti Temsilliye” kuruluyordu. Sivas kongresi heyeti zaman ,zaman Vahdettin ile direkt ilişki olanakları aramış, fakat Damat Ferit bunu sürekli engellemiş, dahası kongreyi dağıtmaya çabalamıştı.

12 Eylül 1919 da Sivas kongresi bir bildiri yayınlayarak İstanbul da bulunan tüm büyük elçiliklere ve yabancı devlet temsilciliklerine dağıtıldı. Bu bildiride Damat Ferit Hükümetinin meşhur olmadığı savunuluyor ve 30 Ekim 1918 sınırlarından bir

⁴⁹ Kocatürk, a.g.e., s.10.

⁵⁰ Toktamış Ateş, a.g.e., s.119.

⁵¹ Ateş, a.g.e., s.119.

gerilemenin söz olmayacağı bildiriliyordu. Ayrıca ulusal bağımsızlığın kazanılması ve Halifelik ve Saltanat makamının kurtarılması için ulusal iradeye dayanan “ Kuva-i Milliye'nin” egemen kılınması gereği açıklanıyordu.

Milli Mücadele kaçınılmazdı artık, Mustafa Kemal gittiği her yerde yaptığı veya yaptırdığı toplantı, gösteri, kongre çalışmalarıyla, I. Dünya Savaşından mağlup ve yorgun düşmüş halkı yeniden Milli Mücadeleye inandırmaya çalışırken, diğer taraftan hiç değilse yurt içinde uyanan Milli Mücadele ruhu ve azmini sekteye uğratmaması gereken İstanbul Hükümetiyle, Padişahla görüşmeler yaparak uzlaşmaya çalışıyordu.

Nihayet 20 Ekimde Amasya'da İstanbul ve Anadolu temsilcileri arasında bir görüşme tam bir anlaşmayla sona erdi.

Buna göre yapılan dört protokolle; Türklerin yaşamakta olduğu illerin hiçbir şekilde düşmana bırakılmaması ve hiçbir şekilde manda yada koruma kabul edilmemesi, azınlıklara ayrıcalıklar (Kapitülasyonlar) verilmemesi konularında düşünce birliği sağlayarak, İstanbul Hükümetinin “Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini” yasa ve örgüt olarak tanıyarak, en kısa zamanda Meclis-i Mebussan seçimlerine hiçbir baskı olmaksızın gerçekleşmesini sağlamaktı. Gerçekten 7 Kasım 1919 'da Aydın, Adana, Antep ve Maraş dışında tüm illerde seçim yapıldı ve Müdafaa-i Hukuki adayları çoğunlukla seçildiler.

Mustafa Kemal 16 Kasımda tüm Kolordu Komutanlarını ve heyeti temsilliye üyelerini Sivas'a çağırarak son bir durum değerlendirmesi yaptı. Bu toplantıda heyeti temsiliyenin Ankara'ya geçmesi kararı alındı. 22 Aralık 1919'da heyeti temsileye Sivas'tan hareket ederek Ankara'ya doğru yola çıktı.⁵²

Son Osmanlı mebussan meclisine Erzurum Milletvekili olarak seçilen Mustafa Kemal, Anadolu'yu temsilen seçilen milletvekilleriyle Ankara'daydı artık.

Son meclis renkli simaların, tansiyonlu tartışmalarına sahne oluyor. Kurtuluşa yönelik himaye ve mücadele yanlılarının bir nevi savaşlarını andırıyordu. Bazen yeterli sayıya ulaşılabilirdi bazense karar alabilmek için milletvekili bulunamıyordu. Kurtuluşun bu meclisle sağlanamayacağı, vatan topraklarında düşman çizimleri iz bırakırken meclis faaliyetleriyle, anlaşma görüşmeleriyle kurtuluşa ulaşamayacağına içte ve dıştaki gelişmeler ışık tutuyordu.

⁵² Ateş, a.g.e., s.122.

Nihayet Paris'te barış görüşmeleri sürerken, Mondros hükümlerine kesin olarak aykırı bir biçimde gerçekleşen Yunanlıların İzmir çıkarması ve çevreye yayılmaları gerçekleşmişti.

Mustafa Kemal bu süreci şu sözleriyle özetlerken, savaştan başka çare kalmadığını ifade etmiştir. “Ordunun elinden silahları ve cephanesi alınmış ve alınmakta” anlaşma devletleri Mondros Hükümlerine uymayı gerekli görmüyorlar. Birer vesile ile anlaşma devletleri İstanbul'da Adana ili Fransızlar, Urfa, Maraş, Antep İngilizler tarafından işgal edilmiş, Antakya ve Konya'da İtalyan kıtaları, Merzifon ve Samsun'da İngiliz Askerleri bulunuyor. Her yanda yabancı subay ve memurları, özel adamları çalışıyor. Nihayet sözünü ettiğimiz tarihten (19 Mayıs 1919) dört gün önce anlaşma devletlerinin onayı ile Yunan ordusu İzmir'e çıkarılıyor.”⁵³

Önce İzmir'in Yunan işgaline maruz kalması, ardından Aydın, Ayvalık, Ödemiş işgalleri batıda Kuvay-ı Milliye fikrinin gelişmesi ve yayılmasına sebep olmuş, ardından Anadolu'nun bazı bölümlerinin İngiliz, Fransız, İtalyanlarca yer yer işgal edilmesi, bu mücadele ateşini Anadolu'ya yaymış, asli kaynağına Anadolu'da ulaşan Kuvay-ı Milliye ruhu, kurtuluş savaşı hedefi doğrultusunda “Milli Müdafaamızı düşmanların bayrakları babalarımızın ocakları üstünden çekilinceye kadar terk edemeyiz. İstanbul mağbetleri etrafında düşmen askerleri gezdikçe, öz vatan toprakları üstünden yabancı adamların ayakları çekilmedikçe biz, mücadelemize devam etmeye mecburuz. Kendi hükümetimizin idaresi altında bedbaht ve fakir yaşamak, yabancı esareti pahasına kavuşacağımız huzur ve mutluluğa bin kere üstündür.”⁵⁴ Diyen Mustafa Kemal'i kurtuluş adına Başkumandanlık görevine getirerek önceden fiilen başlamış olan Milli Mücadeleyi top yekun istiklal savaşına dönüştürdüler.

2.4. İstiklal Savaşı

İstiklal savaşı vatan bütünlüğünü korumak, bağımsızlığa ulaşmak ve milli egemenliğe kavuşmak için Türk Milleti tarafından, vatan topraklarını işgal altında tutan işgal güçlerine karşı girişilmiş milli bir refleks, milli bir başkaldırı ve mücadeledir. Bu asil başkaldırı; Batı Anadolu'da Yunanlılara, Güney Anadolu'da Fransızlara, Doğu Anadolu'da Ermenilere ve vatanın muhtelif bölgelerinde işgal güçlerince yönlendirilen,

⁵³ Cihat Akçakoyalıoğlu, “Atatürk ve Türk Kurtuluş Savaşı”: I. Uluslar arası Atatürk Sempozyumu A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları Ankara 1994.

⁵⁴ Kocatürk, a.g.e., s.5.

isyana sevk edilen, Milli Mücadele karşıtı kuvvetlere karşı verilmiş bir silahlı mücadelenin yanı sıra, batı medeniyetinin çirkin yüzü emperyalizm ve kapitalizme karşı verilmiş olan bir manevi direniş ve Fiziken ve ruhen tam bağımsızlık savaşıdır.

Milli mücadelenin mimarlarından biri olan ve İstiklal Savaşına milleti inandırmaya çalışan Mustafa Kemal, şu söyleviyle; “Biz bir amaç takip ediyoruz, bu amacımız öteden beri muhtelif vesilelerle ifade edilmiştir. Ben şimdide onu tekrar ediyorum. Milletin , Devletin bağımsızlığını muhafaza etmek! Bunun içinde namus ve şeref tamamen yer alacaktır. Bağımsız olarak milletimizin belirli hudutlar dahilindeki tamamîyetini muhafaza etmektir. Bunun için muhabere ediyoruz. Efendiler! Memleketimizin ellide biri değil, her tarafı tahrip edilse, her tarafı ateşler içinde bırakılsa biz bu topraklar üstünde bir tepeye çıkacağız ve oradan savunmayla meşgul olacağız. Bundan dolayı iki karış yer işgal edilmiş, üç beş köy tahrip edilmiş diye burada feryada lüzum yoktur. Ben size açık söyleyeyim. Efendiler bazı yerler işgal edilmiştir ve bunun için üç misli daha işgal olunabilir. Fakat bu işgal hiçbir vakitle bizim imanımızı sarsmayacaktır.”⁵⁵ I.Dünya savaşında mağlup-yorgun ve hayal kırıklığıyla çıkmış olan bir milleti istiklal mücadelesine Bağımsızlığa, inandırmaya ve sürüklemeye çalışmıştır. Bu bakımdan da istiklal savaşı vatanın ve milletin üzerindeki bu maddi ve manevi olumsuzluklara rağmen kazanılmış psikolojik ve stratejik ehemmiyete sahip bir savaştır.

Üç yıl sürmüş olan Türk istiklal savaşı genel olarak üç safhaya ayrılır. Toparlanma safhası olan birinci safha, 1919-1920 dönemini kapsar ve her şeyden önce Türk savunma gücünün düzenlenmesi ve geliştirilmesi göze çarpar. Bu safhadaki önemli olaylar arasında özellikle ikisi üzerinde durulmaya değer. Bunlardan ilki, daha önceden sözü edilen Yunanlıların İzmir çıkarmasıdır. Mondros ateşkes antlaşmasına (30 Ekim 1918) açıkça aykırı olan bu saldırı hiç kuşkusuz mahalli bir hareket değil yunanlıların Megola idea'sının bir parçası olarak Batı Anadolu'yu sürekli ilhak için geliştirdiydi. Bu girişim karşısında ne kadar savaş yorgunu olursa olsunlar Türkler üzerinde derin bir etki yaptı ve kendilerini savunmak üzere bir kıvılcım yaktı. Diğer önemli husus ise bir karaya çıkıştır. Yunanlıların İzmir'e acıklı çıkışından sonra tam dört gün sonra 19 Mayıs 1919'da ilk bakışta bazı zararlı yarı askeri teşkilleri dağıtmak

⁵⁵ Kocatürk, a.g.e., s.14.

veya silahsızlandırmaktan sorumlu idi ise de milli mücadele ateşinin Anadolu'dan yakılması üzere bir çıkıştı.

İkinci safha 1921 yılını kapsar ve çok daha sert bir Türk savunması ile dikkati çeker. Özellikle Sakarya Muhaberesi (23 Ağustos-13 Eylül 1921) , sözü edilmeye değer. Bu mücadele: Türk Ordusu saldırgan kuvvetlerin doruk noktasına ulaşmış olan stratejik taarruz yeteneğini kırmak ve savaşın sonuna kadar onları stratejik savunmada kalmaya zorlamak suretiyle savaşın kaderini değiştiren parlak bir zafer kazanmıştır.

1022 yılını kapsayan üçüncü safha, askeri alanda savaşın son ve kesin dönemidir. Bu safhanın en önemli olayı kesin sonuçlu Başkumandan Meydan Muhaberesi (30 Ağustos 1922)'yi de içine alan Büyük Taarruzdur. (26-30 Ağustos 1922) Bu son safha da, Türk Ordusu düşmana karşı ezici bir zafer kazanmıştır. Eylül 1922 ortasına kadar Anadolu topraklarında hiçbir Yunan askeri kalmamıştır.

Büyük Taarruz öncesi milli mücadeleyi ateşlendiren Anadolu'nun doğusunda Ermenilere, Güneyinde Fransızlara karşı mücadele son aşamasına gelmiştir. Doğuda Ermenilerin Oltu ve Tuzla'ya kadar Gürcülerin Autuini işgal eylemleri 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir'in 20 Eylül 1920 'de alınan Bakanlar Kurulu Kararıyla 28-29 Eylül 1920'de Ermenilere karşı saldırıya geçmiş ve 29 Eylül Sarıkamış'ı 30 Ekim 1920'de de Karsı alarak Ermenileri barış istemek zorunda bırakmış ve Gümrü Barış Antlaşması imzalanmıştır.

Güney Cephesinde ise Fransızlar, Ermenilere askeri hareketle yer verilmesi ve bu yörenin (Maraş, Urfa, Antep) Kilik'yanın idari yönden ermenileştirilmesi istemiyle işgal altında tuttıkları Maraş ve Urfa'dan saldırılar karşısında çekilmek zorunda kalmış ve Antep içlerine sıkışmıştı. 19 Ağustos 1920'de yapılan saldırılarla Fransızlar iyice dar bölgelere sıkışmışlardı. Antep içinde büyük yiyecek ve içecek sıkıntısı çeken Fransızlar 8 Şubat 1921'de teslim oldu ⁵⁶

Büyük Taarruz sonrası Doğu Trakya Türklerini Yunan işgalinden kurtarmak için boğazlara doğru ilerleyen Türk ordusu Çanakkale Boğazını işgal altında tutan İngiliz birlikleriyle çatışmaya hazırlanırken, Mustafa Kemal'in iradesiyle 11 Ekim 1922'de Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalandı. İstanbul boğazları ve Doğu Trakya'da Türk egemenliğinin yeniden kurulmasına İtilaf Devletleri razı oluyorlardı. Böylece Türk

⁵⁶ Cemal Enginsoy, "Türk İstiklal Savaşı (1919-1922) nin Dünya Askerlik Tarihindeki Yeri" 1. Uluslararası Atatürk Sempozyumu. A.K.D.T.Y.K.A.A.M. Yayınları, Ankara-1994, s.214-215.

veya silahsızlandırmaktan sorumlu idi ise de milli mücadele ateşinin Anadolu'dan yakılması üzere bir çıkıştı.

İkinci safha 1921 yılını kapsar ve çok daha sert bir Türk savunması ile dikkati çeker. Özellikle Sakarya Muhaberesi (23 Ağustos-13 Eylül 1921) , sözü edilmeye değer. Bu mücadele: Türk Ordusu saldırgan kuvvetlerin doruk noktasına ulaşmış olan stratejik taarruz yeteneğini kırmak ve savaşın sonuna kadar onları stratejik savunmada kalmaya zorlamak suretiyle savaşın kaderini değiştiren parlak bir zafer kazanmıştır.

1022 yılını kapsayan üçüncü safha, askeri alanda savaşın son ve kesin dönemidir. Bu safhanın en önemli olayı kesin sonuçlu Başkumandan Meydan Muhaberesi (30 Ağustos 1922)'yi de içine alan Büyük Taarruzdur. (26-30 Ağustos 1922) Bu son safha da, Türk Ordusu düşmana karşı ezici bir zafer kazanmıştır. Eylül 1922 ortasına kadar Anadolu topraklarında hiçbir Yunan askeri kalmamıştır.

Büyük Taarruz öncesi milli mücadeleyi ateşlendiren Anadolu'nun doğusunda Ermenilere, Güneyinde Fransızlara karşı mücadele son aşamasına gelmiştir. Doğuda Ermenilerin Oltu ve Tuzla'ya kadar Gürcülerin Autuini işgal eylemleri 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir'in 20 Eylül 1920 'de alınan Bakanlar Kurulu Kararıyla 28-29 Eylül 1920'de Ermenilere karşı saldırıya geçmiş ve 29 Eylül Sarıkamış'ı 30 Ekim 1920'de de Karsı alarak Ermenileri barış istemek zorunda bırakmış ve Gümrü Barış Antlaşması imzalanmıştır.

Güney Cephesinde ise Fransızlar, Ermenilere askeri hareketle yer verilmesi ve bu yörenin (Maraş, Urfa, Antep) Kilik'yanın idari yönden ermenileştirilmesi istemiyle işgal altında tuttıkları Maraş ve Urfa'dan saldırılar karşısında çekilmek zorunda kalmış ve Antep içlerine sıkışmıştı. 19 Ağustos 1920'de yapılan saldırılarla Fransızlar iyice dar bölgelere sıkışmışlardı. Antep içinde büyük yiyecek ve içecek sıkıntısı çeken Fransızlar 8 Şubat 1921'de teslim oldu ⁵⁶

Büyük Taarruz sonrası Doğu Trakya Türklerini Yunan işgalinden kurtarmak için boğazlara doğru ilerleyen Türk ordusu Çanakkale Boğazını işgal altında tutan İngiliz birlikleriyle çatışmaya hazırlanırken, Mustafa Kemal'in iradesiyle 11 Ekim 1922'de Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalandı. İstanbul boğazları ve Doğu Trakya'da Türk egemenliğinin yeniden kurulmasına İtilaf Devletleri razı oluyorlardı. Böylece Türk

⁵⁶ Cemal Enginsoy, "Türk İstiklal Savaşı (1919-1922) nin Dünya Askerlik Tarihindeki Yeri" 1. Uluslararası Atatürk Sempozyumu. A.K.D.T.Y.K.A.A.M. Yayınları, Ankara-1994, s.214-215.

İstiklal Savaşı Türklerin çoktan hak ettiği bir zaferle taçlandırarak sona erdi. Bunu hemen Lozan Antlaşması (24 Temmuz 1923) ile sağlanan siyasi bir zafer izledi.

“Türk kumandanları kumanda etmesini , Türk askeri ölmesini bildi. Harpleri kazanışımızın sırrı bundan ibarettir”⁵⁷ sözüyle zaferlerin ve İstiklalin sırrını açıklayan Mustafa Kemal, Türk askerinin moral, teknik ve teçhizat açısından her türlü zor ve sıkıntılı şartlara rağmen mücadele ve ölme arzusunu şu sözüyle: “Türk tarihinde askerlerimiz ilk defa olarak ülküleri uğrunda asil bir maksatla harp etmiş bulunuyorlar. Askerlerimiz ayakları altında bir metre yüksekliğinde çukur çamur bulunmasına rağmen düşmanlarına karşı koşa koşa, sevine sevine gidip harp etmişlerdir.”⁵⁸ ifade ederken bir nevi kendisine bu itibari ve zaferleri hazırlayıp kazandıran yegane unsurun Türk Milleti olduğunu işaret etmiş ve yine diğer bir sözüyle “Bütün bu muvaffakiyet, yalnız benim eserim değildir ve olamaz. Bütün muvaffakiyet bütün milletin azim ve imanıyla çalışmasını birleştirmesi neticesidir. Kahraman milletimizin ve seçkin ordumuzun kazandığı başarı ve zaferlerdir.”⁵⁹ Kazanılan İstiklal ve zaferlerde ki galibiyetlerde Türk milletinin payına işaret ederek Milli Mücadelenin ve İstiklal kavgasının top yekun bir millet tarafından kazanılacağı ve yaşatılacağı altını çizmiştir.

Sonuç olarak İstiklal Savaşı vatan bütünlüğünü korumak, Milli bağımsızlığa kavuşmak ve milli egemenliği sağlamak üzere haklı bir mücadele karakteri taşıyan kesin sonuçlu bir Türk zaferi olduğu gibi esaret altındaki mazlum milletlere cesaret ve heyecan açısından ilham kaynağı olan stratejik bir bölgeye güvenlik ve istikrar sağlayan siyasal ve stratejik bir zaferdir.

2.5. Meclisin Açılması ve Cumhurbaşkanlığı

Son Osmanlı “Meclisi Mebussan” seçimleri 1919 Kasım başlarında yapıldıktan sonra Meclis 12 Ocak 1920’de çalışmalarına başlamış ancak 16 Mart 1920’de İstanbul’un işgal edilmesi ve kimi milletvekillerinin tutuklanmaları üzerine toplantılarına 16 Mart 1920’de ara verilmiş ve Mustafa Kemal’in 19 Mart 1920’de olağanüstü meclis çağrısıyla 23 Nisan 1920’de yeni seçilen bir kısım temsilcilerle birlikte Ankara’da çalışmalarını sürdürmüştür. Bu Mecliste Meclis başkanlığına seçilen Mustafa Kemal ve altı arkadaşından oluşan yedi kişilik bir “Yürütme Komitesi”

⁵⁷ Utkan Kocatürk, a.g.e., s.48.

⁵⁸ Kocatürk, a.g.e., s.48.

⁵⁹ Kocatürk, a.g.e., s.49.

seçilmiş ve 23 maddelik Anayasanın temellerini atmışlar. İstiklal Savaşının başlamasıyla birlikte meclis tarafından verilen Başkumandanlık unvanıyla cepheyi yöneten Mustafa Kemal savaş süresince meclis çalışmalarını cepheden kontrol etmeye çalışmıştır. İstiklal savaşı sonrası Birinci Büyük Millet Meclisi 16 Nisan 1923’de son bileşimini yaparak seçimlere gitme kararı aldı ve dağıldı. İlk kez 7 Mayıs 1923’de Biga’da olmak üzere seçimler başladı.

Büyük Millet Meclisinin İkinci Dönem toplantıları 11 Ağustos 1923’de başladı ve Mustafa Kemal 13 Ağustos 1923’de yeniden meclis başkanlığına seçildi. Artık ortam Cumhuriyetin İlanına uygundu. Bu arada Büyük Millet Meclisinde önemli gelişmeler oluyordu. 4 Ekim 1923’de sansür kaldırıldı. 6 Ekim 1923’de Ali Nail Paşa komutasındaki Türk Ordu Birlikleri İstanbul’a girdiler. Yine bu arada İsmet İnönü’nün 10 Ekim 1923 tarihli bir önergesinin 13 Ekim 1923’de kabulü de Ankara’nın Türk Devletinin başkenti olması kararlaştırılıyordu.

Cumhuriyetin İlanı konusunda Mustafa Kemal’in beklediği uygun ortam 1923 Ekim sonlarında ortaya çıktı. 27 Ekim 1923’de Fethi Bey kabinesinin tümüyle istifasıyla bir hükümet buhranı başlamış kendisine müracaat edileceğini tahmin eden Meclis Başkanı Mustafa Kemal yakın arkadaşlarına “Yarın Cumhuriyeti İlan edeceğiz” diyerek, yapılması gereken anayasal değişiklikleri açıkladı. Halk Fırkasının (Partisinin) Genel Başkanı olarak Çankaya’da bekleyen Mustafa Kemal’e buhranı aşma görevi verilerek, Meclis Halk Partisi grubunda Anayasal değişikliklerden bahsederek grubunu ikna etti ve Halk Partisi grubunda benimsenen değişiklik önergeleri, Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna getirildi ve önerilerin tümü biçimsel koşullar yerine getirildikten sonra “Oy Birliği” ile kabul edilerek Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş oldu. Aynı gece Mustafa Kemal gene oy birliği ile Türkiye Cumhuriyetinin ilk Cumhurbaşkanı seçildi.⁶⁰

Mustafa Kemal Türk Milletine ve Türk Milletinin kendine has özellikleri, hasletleri ve değerler manzumesine olan güveninin mükafatını almıştı artık. Gençlik öğrencilik ve subaylık dönemlerini kapsayan ideallerinden bir kaçına yoğun bir mücadele serüveninden sonra ulaşmıştı. Şüphesiz onun bu haklı mücadelesini anlamlı ve geçerli kılan yegane sebep Türk Milletini Cihan- şümül bir konuma getiren milletin değer yargıları, inanç ve düşünce sistemiydi. Çünkü Mustafa Kemal idealleri, Türk

⁶⁰ Toktamış Ateş, a.g.e., s.313-318.

milletinin karakter yapısı çerçevesinde şekillenmiş ,Türk Milletinin yaşam felsefesi idealizmi inanç ve düşünce yapısı, beklenti ve bağımsızlık özlemi kendisini her zaman Türk hissetmiş olan Mustafa Kemal'in ilham kaynağı olarak onu böylesi onurlu –şerefli bir mücadeleye mecbur bırakmıştır. Çünkü bunun dışında bir tek alternatifi vardır . O da İtilaf Devletlerinin gölgesi ve himayesi altında şahsi kabiliyetlerini kullanarak sadrazamlık makamına ulaşabilme alternatifidir. Tercihleri karşısında “Esas Türk Milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak tam bağımsızlığa sahip olmakla temin olunabilir. Ne kadar zengin ve refaha kavuşturulmuş olursa olsun , bağımsızlığından mahrum bir millet , medeni insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye layık olamaz . Yabancı bir devletin himaye ve desteğini kabul etmek insanlık özelliklerinden mahrumiyeti , beceriksizlik ve mis kinliği itiraftan başka bir şey değildir, gerçekten bu aşağı dereceye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez. Halbuki , Türk'ün haysiyet ve onur ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür.Böyle bir millet , esir yaşamaktan ise yok olsun daha iyidir. Bundan ötürü , “Ya Bağımsızlık Ya Ölüm”⁶¹ Sözüyle tercihini Türk Milleti tarafından kullanmış ve bu şerefli milli mücadele sürecinde, gerek onun kaderini yönlendiren Yüce Allah'ın ,gerekse onun kişiliğini zenginleştiren Türk milletinin her türlü zor şartlarda desteğini kazanmış ve kendisini destekçilerine karşı sürekli borçlu hissetmiştir. Çünkü Türk milleti artık kararını vermiştir.

Asırlarca Müslim, gayr-i Müslim , Türk , Gayr-i Türk diye ayırmadan son dönemlerde kendisini parçalamaya yok etmeye çalışan milletlerin ve mazlum halkların hoş görüşüne, adaletine sığındığı , yardımını talep ettiği Osmanlı imparatorluğu , itilaf devletlerinin İstanbul'u işgaliyle asırlarca süren adaletin ve hoşgörüsünün bedelini ihanetle ödemiş ve yok olma aşamasına gelmişti. 700 yıllık serüven hezimetle nihayetlenmek üzereydi. Şüphesiz Osmanlı üzerindeki zulüm, kanunlaştığı noktada ancak Osmanlı devletini kuran Türk unsuru tarafından kırılacaktı ve bu doğrultuda bu necip millet kendisine liderlik yapacak birisini mutlaka çıkaracaktı . Bu kişide Gecenin zifiri karanlığında şafağın habercisi olabilme kabiliyeti gösteren Mustafa Kemal idi. Her şeyin sahibi ,Onu yaratan yüce ALLAH! vesselam ona nasip etti.

⁶¹ Kocatürk, a.g.e., s.29.

2.6. Mustafa Kemal'in Kişiliği

Ölümünün üzerinden yarım yüzyıla aşkın bir süre geçtiği halde hakkında yayınlanmış binlerce eser içerisinde, Mustafa Kemal'in kişiliğini bağımsız olarak inceleyen, fikri tarafsızlık dışında irdeleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bilimde objektiflik, tarafsızlık ilkesi ışığında bilimsel araştırmalar geliştikçe onun bu yönünün ayrıntılarıyla ortaya koyacak eserler meydana getirileceği aşikardır.

Birçok yönüyle farklı bir insan olan Mustafa Kemal'in ruh ve fikir niteliklerinin başında çok yönlü bir askeri deha niteliği taşımaktadır. Askeri, siyasi, inkılapçı, kurucu ve reformcu özellikleriyle Türk siyasi tarihine farklı bir lider olarak geçen Mustafa Kemal kendisini tarif ederken "İki Mustafa Kemal vardır." Biri ben, et ve kemik geçici Mustafa Kemal... İkinci Mustafa Kemal , onu "ben" kelimesiyle ifade edemem; o ben değil bizdir. O memleketin her köşesinde yeni fikir , yeni hayat ve büyük ülkü için uğraşan aydın ve savaşçı bir topluluktur. Ben onların rüyasını temsil ediyorum. Benim teşebbüslerim onların özlemini çektikleri şeyleri tatmin içindir. O Mustafa Kemal sizsiniz, hepinizsiniz. Geçici olmayan, yaşaması ve başarılı olması gereken Mustafa Kemal odur.⁶² Sözüyle Mustafa Kemal olarak kişilik özelliklerinin kendisinde değil millette aranması gerektiğini ve milletin özelliklerinin kendi karakter yapısını oluşturduğunu ifade etmiştir.

Yaradılıştan gelen güçlü bir karakter ve bunun sağlam dayanağı olan çetin ve yılmaz bir irade onun en belirgin kişilik özelliği olarak göze çarpar.

Davranışlarındaki ince düşünme, ölçülü hareket ve temkinli üslup onun her zaman ön sırada yer almasına yardımcı olmuştur. Zeki ve çalışkan bir insan olan Mustafa Kemal'in genel kavrama yeteneğinin ayrıntıları görerek ayırt edebilme yeteneği ile birleştiği; gerek askeri, gerek siyasal eylemlerinde bir çok kez gözlemlenmiştir. Bu özelliğinin onun ileri görüşlüğünün oluşup gelişmesindeki payı kuşkusuz pek büyüktür.

"Özgürlük ve Bağımsızlık ilkesiyle" kendi iç dünyasını aydınlatan Mustafa Kemal tüm hayatı boyunca Türk milletiyle bütünleşen, milletin özgürlük ve bağımsızlık özleminden, idealinden kaynaklanan karakter yapısıyla Türk milletinin içinde bulunduğu sıkıntılar içerisinde yine bu milletin özelliklerinden, özgürlük ve

⁶² Kocatürk, a.g.e., s.400.

bağımsızlık özlemini, mensubiyet şuuru çerçevesinde kişiliğinde yaşatacak bir kişiliğe sahipti.

Mustafa Kemal'in en belirgin kişilik niteliklerinden biride soğukkanlılığıdır. Özellikle zorluklar, yıkımlar, sıkıntılar karşısında gösterdiği soğukkanlılık onun deneyimlerinden ders çıkaran kavrayışı ile güçlüklerle dayanıklılığının bir sonucudur.

Yine başka bir kişilik özelliği olarak yaptıkları ile öğünmek yerine, yapacaklarını düşünmek onun her zaman ileri görüşlülüğünün bir göstergesidir .Bu özelliğini sağlığında kendisini övmeyi kabiliyet olarak addedenlere günümüze de atıfta bulunurcasına, “Beni övme sözlerini bırakınız; gelecek için neler yapacağız onları söyleyin”⁶³ sözü ile ne kendisinin nede milletin yersiz öğünmelerle insanların gülünçlük ve durgunluk noktasına getireceğini ortaya koymuştur. Mustafa Kemal'in kişisel yaşantısında okumak, araştırmak, incelemek, öğrenmek vazgeçilmez bir tutku olarak kişiliğinde yer etmiştir.

Savaş meydanlarında zaferden zafere koşan bir komutan kararlı bir devlet adamı olan Mustafa Kemal, aynı zamanda bir iğde ağacının kesilmesine üzülen, ulu bir çınarın görkeminden büyülenen , yüreği çevre çocuk sevgisi ile dolu bir kişiliktir. Lider Mustafa Kemal'in kişiliğini oluşturan lider kişiliğinin temel etmeni olarak ortaya çıkan ileri görüşlülüğüdür. 1930 yılında öğrencilere yapmış olduğu bir konuşmada; “yolunda yürüyen bir yolcunun yalnız ufkı görmesi kafi değildir. Muhakkak ufkun ötesinde görmesi ve bilmesi lazımdır.”⁶⁴ ifadesi ile ileri görüşlü kişilik özelliğini ortaya koymuştur.

Mustafa Kemal bütün toplumsal ilişki ve girişimlerinde inandırma gücü, kişiliğinin çekici etkisi, kararlılığı türlü koşullara uyma yeteneği onu başarıya ulaştıran nitelikler olarak ortaya çıkmakta ve kişisel ilişkilerinde alçak gönüllülük, değerbilirlik, cömertlik, bağışlayıcılık, hak severlik gibi nitelikleriyle beraber konuşkanlığı şakacılığı hazır cevaplılığı ile çevresinde ilgi uyandırmış kişilik özelliklerine sahiptir. Şüphesiz Mustafa Kemal, bünyesinde bulundurduğu kişilik özelliklerinin yaradılışından ve Türk milletinin güzel hasletlerinden kaynaklandığının ve ona bu özellikleri bahşeden unsurlara kendisini borçlu hissettiğini kendi kişiliğinin, karakterinin, mücadele ruhu ve davranış kalıplarının Türk milletinin hayat felsefesi ve hasletleri tarafından

⁶³ Kocatürk, a.g.e., s.402.

⁶⁴ Günay Çağlar, “Atatürk'ün Kişiliği”; Atatürk Dergisi. A.Ü.A.İ.İ.T. Yayın Evi. Cilt:III. S.1. Mayıs 2000 Erzurum. s. 189.

belirlendiğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda kabiliyeti, başarıyı Mustafa Kemal'in kişilik özelliklerinde arayanlara gerçek müracaat adresini, Mustafa Kemal Türk Milleti olarak işaret etmiştir. Ancak bu anlayış Alparslanların, Osman gazilerin, Yavuzlar, Kanuniler, Mustafa Kemaller ve Dünya tarihine tesir etmiş Türk liderlerin Türk adresinden çıkacağına göstergesi olabilir.

2.7. Mustafa Kemal'in Hayat Felsefesi

Mustafa Kemal hayat felsefesini “ Milletler gam ve keder bilmemelidir. Şeflerin ödevi, hayatı neşe ve coşkunlukla karşılamak hususunda milletlere yol göstermektedir. Vaktiyle kitaplar karıştırdım, hayat hakkında filozofların ne dediklerini anlatmak istedim.Bir bölümü her şeyi kara görüyordu: “Mademki hiçiz ve sifıra varacağız dünyadaki geçici ömür sırasında neşe ve mutluluğa yer bulunamaz” diyorlardı.Başka kitaplar okudum, Bunları daha akıllı adamlar yazmışlardı. Diyorlardı ki “Madem ki, sonu nasıl olsa sıfırdır, bari yaşadığımız sürece şen ve şatır olalım.” Ben kendi karakterim bakımından ikinci hayat anlayışını yeğ tutuyorum Fakat şu kayıtlar içinde Bütün insanlığını, varlığını kendi kişiliklerinde gören adamlar, kötü bahtlılardır.

Besbelli ki o adam ferd olarak yok olacaktır. Her hangi bir şahsın, yaşadıkça hoşnut ve mutlu olması için gereken şey, kendisi için, kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır.Aklı başında bir adam, ancak bu suretle hareket edebilir. Hayatta tam zevk ve mutluluk,ancak gelecek kuşakların şerefi, varlığı, mutluluğu için çalışmakla bulunabilir.Bir insan böyle hareket ederken “Benden sonra gelecekler acaba böyle bir ruhla çalıştığını fark edecekler mi?”diye bile düşünmemelidir. Hatta en mutlu olanlar, hizmetlerin bütün kuşaklarca bilinmezlik içinde kalmasını üstün tutacak karakterde bulunanlardır.

Bir adam ki, ülkenin ve milletin mutluluğunu düşünmekten çok, kendini düşünür, bu adamın değeri ikinci derecededir. Asıl değeri kendine veren ve ait olduğu millet ve ülkeyi ancak kendi kişiliği için durur gören adamlar milletlerin mutluluğuna hizmet etmiş sayılmazlar. Ancak kendilerinden sonrakilere düşünebilenler, milletlerini yaşamak ve ilerletmek olanaklarına kavuştururlar. Kendisi gidince ilerleme ve hareket durur sanmak gaflettir”⁶⁵ ifadesiyle ortaya koyarken bir tarafta batılı filozofların ortaya koyduğu, dünya yaşamını son alarak kabul edip, sonrasını irdelemeyen düşünce ekseninden eğer son ise bu sona şen ve şatır ölçülerinde ulaşmayı hayat felsefesi olarak

⁶⁵ Kocatürk, a.g.e., s.384

tercih etmesi belki o mutlak sona ulaşmaktan çekindiği, korktuğu için, belki de ona ilk alternatifini sunan filozofların belirttikleri “Son” dan sonraki hayata inanmayışlarına kapılışından dolayı ilk etapta bu felsefeyi tercih etse de, özellikle kendisini bir millete adanmış, millete öncülük özelliği taşıyan bir insanın kendi şahsi mutluluğundan, rahatlığından, menfaatlerinden ziyade mensubu olduğu milletin menfaatleri, huzuru, mutluluğu adına bu beklentilerinden feragat edebilecek bir hayat felsefesini şiar edinmeye çalışarak hayatının bir çok kesitini bu ölçülerle sınırlandırmıştır. İstisnai kesitlerde ise hayatı sıra dışı şen ve şatır yaşamıştır.

Yine Mustafa Kemal hayat felsefesinden kesitler sıralarken kendisine büyüklük iltifatı yapanlara ve büyüklük iddiasında bulunanlara naziren “Bir adam ki büyük olmaktan söz ederse benim hoşuma gitmez. Bir adam ki ülkeyi kurtarmak için önce büyük olmak gerekir der ve bunun için örnek seçer onun gibi olmayınca ülkenin kurtarılamayacağı kanısında bulunur, bu adam değildir.”⁶⁶ ifadesiyle kendisini büyüklükten, büyük zannedenlerden ve bir milletin kaderini güya büyük nitelikli tekil şahıslara bağlayan hayat görüşünün karşısında bir yaşam felsefesini gaye edinmiş ve mücadeleci hayat felsefesini şu ifadesiyle ortaya koymuştur. “Büyük olmak için hiç kimseye iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın, ülke için gerçek ülkü ne ise onu göreceksin, o amaca doğru yürüyeceksin. Herkes senin karşında bulunacaktır, herkes seni yoluna çevirmeye çalışacaktır; fakat sen buna dayanacaksın. Önüne sonu gelmeyen engeller yığacaklardır. Kendini büyük değil, küçük, zayıf, araçsız, hiç sayarak, kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak bu engelleri aşacaksın. Bundan sonra da büyüksün derlerse bunu söyleyenlere güleceksin.”⁶⁷

2.8. Mustafa Kemal’in Hastalığı ve Ölümü

Mustafa Kemal 1938 yılının ilk aylarında Bursa ve yöresinde yeni yapılmış fabrikaların açılış törenlerine katıldığı sırada, üstü açık bir otomobille şehre girerken kendisini üşüttü. Zayıf düştüğü için bir süre dinlenmesi gerekti. 19 Mayıs 1938 Gençlik ve Spor bayramı törenlerini izledikten sonra Güney Anadolu’da düzenlenen bir askeri uygulamayı denetledi. Burada çok yorgun düştü. Dinlenmek için İstanbul’a geldi.

Sağlık durumunun bozulmaya başlaması üzerine Bursa’da iken mal varlığından ve hisse senetlerinden bir bölümünü Bursa Belediyesine bağışladı. Ankara’da Gazi

⁶⁶ Kocatürk, a.g.e., s.385.

⁶⁷ Yücel Dergisi, 1939. sayı. 57 s. 8.

Çiftliğindeki Marmara köşküne çağırttığı yetkili görevlilere düzenlettiği bağış belgeleriyle de çiftliğin tüm mal varlığını devlete bıraktı.

İstanbul'daki dinlenmesi sırasında hekimler, Mustafa Kemal'in karaciğerinden rahatsız olduğunu saptadılar. Hastalığın artmakta olduğu duyuluyor, gün geçtikçe endişeler her yanında artıyordu. Bir ara 22 Ekim 1938'de sağlığının düzelir gibi olduğu söylendiyse de Mustafa Kemal 15. Yılı kutlama törenlerine katılmadı. Sağlık durumu hakkında görevli hekimlerin raporları halka günlük bildirilerle duyuruluyordu. 8 Kasım günü hastalığın büsbütün ağırlaştığı duyuruldu.

9 Kasım gecesi derin bir komaya giren Mustafa Kemal ertesi sabah 10 Kasım Perşembe günü saat 09.05'te yaşama gözlerini yumdu. Ölüm haberi kısa zamanda yurda ve dünyaya yayıldı.⁶⁸

2.9. Mustafa Kemal'in Eserleri ve Etkileri

Mustafa Kemal Atatürk 57 yıllık kısa sayılabilecek bir hayatı süresinde hareket merkezi olarak nitelendirdiği, başarısın yegane sebebi olarak gördüğü, Türk Milletine; hizmet edebilme idealini gerçekleştirmek için Türk Milletini ve Devletini Muasır Medeniyetler seviyesine ulaştırmak ülküsü içerikli eserler bırakabilmenin mücadelesini vermeye çalışmıştır. Türk milletinin kendisine güveninden aldığı şevkle Mustafa Kemal Atatürk sağlığında temellerini attığı, bazılarını uygulamaya geçirdiği bazılarını uygulamaya ömrü yetmeyip geleceğe miras olarak bıraktığı eserler manzumesini sıralayacak olursak; Bağımsızlık, Cumhuriyet, İlkeleri, İnkılapları, Anayasa, Parlamenter Sistem, Sosyal-Hukuk Devleti, Dil, Kültür ve Türk Birliğidir. Bu eserlerin bir kısmı pratikte uygulanabilirken, bir kısmı ise teoride kalmıştır. Şüphesiz iyi niyetle geleceğe bırakılmaya çalışılan bu eserlerin günümüze ulaşılabilirliği ve etkileri göz önüne alındığında, uygulanabilen eserlerin emanet edildiği idarecilerin ihmal ve istismarı çerçevesinde yer yer gayesi dışında kullanılması ve Türk milletine göre değil de millete rağmen bir anlayışla uygulanması milletin belli kesimleri tarafından kabul görmemesine, anlaşılmamasına; Türk Devletini de batıya mecbur ve mahkum bir sürece sürüklemesine sebep olmuştur.

Bu eserlerin Türk milleti adına temellerini atmaya çalışan M.Kemal Atatürk'ün kendi ifadesinden bu eserleri objektif biçimde tanımaya çalışalım.

⁶⁸ Yücel Dergisi, a.g.e., s.8.

2.9.1.Bağımsızlık

Yaradılışından beri bağımsız kalmayı hedeflemiş, bağımsız yaşamış bir milletin evladı olan Mustafa Kemal Atatürk bağımsızlıkla alakalı olarak “Biz, yaşamak isteyen haysiyet ve şerefiyle yaşamak isteyen bir milletiz. Bir hataya uyma yüzünden bu özelliklerden mahrum kalmaya tahammül edemeyiz. Bilgin, cahil, istisnasız bütün millet fertleri belki içinde bulundukları güçlükleri tamamen anlamaksızın bugün yalnız bu nokta etrafında toplanmış, fakat sonuna kadar kanını akıtmaya karar vermiştir. O nokta tam bağımsızlığımızın temini ve devam ettirilmesidir. Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasi, mali, iktisadi adli, askeri, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan mahrumiyet millet ve memleketin gerçek manasıyla bütün bağımsızlığından mahrumiyeti demektir. Biz bunu temin etmeden barış ve sükuna erişeceğimiz inancında değiliz.”⁶⁹ söylediği bağımsızlık tespitinde asırlarca bağımsız yaşamaya alışmış bir milletin, mazlum milletlerin bağımsızlıkları adına mücadele etmiş bir milletin olmayan özelliğini değil milletle birlikte yaşayan güzelliğini ifade etmiş, milletin buhranlı döneminde sönmeye yüz tutmuş bağımsızlık ateşini körükleyerek ebedi tam bağımsızlık şuuru eserini uyandırmaya çalışmıştır. Maalesef tam bağımsızlık eseri Atatürk sonrası mirasçı idarecilerin ihmal ve gafletleri içerisinde günümüze kadar teoride kalarak mutlaka pratikte ulaşılması gereken bir ideali eser olarak günümüz Türk gençliğine miras kalmıştır. Çünkü bağımsızlık ateşini belki bir kişi yakar ama onu bir millet yaşar ve yaşatır.

2.9.2. Cumhuriyet

“Türk milletinin tabiat ve adetlerini en uygun olan idare Cumhuriyet idaresidir”⁷⁰ sözüyle Cumhuriyetin kuruluş merkezini Türk milletine dayandırmanın lüzum zarureti ifade eden Mustafa Kemal “Bugünkü hükümetimiz, devlet teşkilatımız, doğrudan doğruya milletin kendi kendine kendiliğinden yaptığı bir devlet teşkilatı ve hükümettir ki, onun ismi cumhuriyettir. Artık hükümet ile millet arasında mazideki ayrılık kalmamıştır. Hükümet millettir ve millet hükümettir. Artık hükümet ve

⁶⁹ Utkan Kocatürk, a.g.e., s.27.

⁷⁰ Atatürk Söylev ve Demeçleri Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi. 1997. cilt. II. Sayfa. 231.

hükümet mensupları, kendilerinin millettan ayrı olmadıklarını ve milletin efendi olduklarını tamamen anlamışlardır.⁷¹ sözüyle de Mustafa Kemal bir devlet teşkilatının idari mekanizmanın millet tarafından belirlenmesinin, milletin kendisinin idare edilmesindeki belirleyici olması gerekliliğini, milletle- devlet arasındaki ayrılık ve farklılıkların, milletin yönetime katılımıyla giderilebileceğinin, hakim unsurun, efendilik makamının milleti idare edenlerin değil, onlara bu imkanı ve unvanı veren milletin olduğunun altını çizerek bir devlet ve millet idaresi örneği olan cumhuriyet eserini top yekun bir millet eseri olduğunu ve Türk milletinin omuzlarında yükselip yaşayabileceğini, Türk milletine ve milletin inanç değerlerine rağmen bir idari anlayışın başarılı ve uzun süreli olmasını mümkün olmadığını şu sözüyle ifade etmiştir. “Efendiler! size şunu söyleyeyim ki inkılapçı Türkiye Cumhuriyetini benim şahsımla var zannedenler çok aldaniyorlar Türkiye Cumhuriyeti her manası ile büyük Türk Milletinin öz ve aziz malıdır. Kıymetli evlatlarının elinde daima yükselecek ebediyen yaşayacaktır.”⁷²

2.9.3. İlkeleri

Mustafa Kemal Atatürk kuruluşuna önderlik ettiği Türkiye Cumhuriyeti Devletini çağdaş demokratik yönetim temeline oturtmak üzere çağdaşlığın ve medenileşmenin değişmez ilkeleri diye nitelendirdiği Türk ilkelerini yeni Türkiye Cumhuriyetinin yaşam felsefesinin ana kaynağı haline getirmeye çalışmıştır.

Mustafa Kemal ilkelerini “Tarihsel süreç içinde Türk milletinin tarihsel ve toplumsal yapısının gereklerinden çıkmış, çağdaşlaşma gereksiniminin oluşturduğu toplumsal ilkelerdir.”⁷³ Sözü ile tanımlarken aslında bu ilkelerin Türk milleti tarafından Yaşana gelen nitelikler olduğu yine bu ilkelerin dışı vurulması Türk milletinin çağdaşlaşma özlemi doğrultusunda gerçekleştiğini belirtmeye çalışmıştır. Şüphesiz bu ilkelerin tarihi bir eser hüviyetine kavuşması, bu ilkelerin tarihsel oluşum ve gelişimin ana çizgileri olarak toplumun büyük bir kesimi tarafın dan anlaşılmasına, kabul görmesine ve ilkelerin birbirini tamamlayacak devamlılık ve bütünlük anlayışına sahip olmasına bağlıdır. Bu itibarla Atatürk ilkeleri, Atatürk’ün ölümünden sonra bu ilkeleri, yönetimde referans kabul ettikleri iddiasıyla cumhuriyeti çağdaşlaştırma hüviyetine

⁷¹ A.S.D. a.g.e. s.232.

⁷² Utkan Kocatürk, a.g.e. s.74.

⁷³ Nutuk II; Atatürkçülük II. Kitap. S.690.

ulaştırmak üzere yaptıkları atılımlar, Cumhuriyetçilik ,Devletçilik, Halkçılık, Bağımsızlık ilkelerinin, pratikte göz ardı edilmesi, Laiklik, Devrimcilik ilkelerinin, istismar edilmesi ile tam anlamıyla toplum tarafından anlaşılmamasına yol açarak ve Medenileşmenin medeni şuur içerisinde ancak millileşme ile gerçekleşebileceği gerçeğini ortaya koyması gereken ilkelerin, Atatürk'ten sonraki bazı uygulamaları zaman zaman Mustafa Kemal ideali “muasır medeniyetler seviyesi”ne ulaşabilme mefkuresinin önüne set olarak çekilmeye çalışılmıştır.

2.9.4. İnkılaplar

Mustafa kemal Atatürk'ün en belirgin özelliği inkılapçılığıdır. Toplumlari etkileyip sürükleyebilen liderler, Toplumui idare noktasında alternatif sitemler getirenlerdir. Mustafa Kemal yıkılmak üzere olan bir imparatorluktan geride kalanlardan, yeni bir Türk devletini dönemin medeni ve ilmi ölçülerindeki bir sistemle donatarak mensubu olduğu Türk milletinin enerjisi, inancı ve özverisinden faydalanarak kurmayı başarmıştır.İnkılap bir ülkede alışıla gelmiş yüz yılların baskı ve dayatmalarıyla yıpranmış bir sistemi, düzeni yıkıp yerine yaşanan çağın gerçekleriyle buluşabilecek yeni bir düşünce ve yönetim sistemi ortaya koymaktır,şekliyle kavram olarak ele alınacak olursa, İnkılap: geçmişe ait yaşam ve idari anlayışların geliştirilmesi hedefli değişimi ve içeriği taşıyabilmekte, geçmişin ayakta kalan başarılı hususlarını geliştirmek üzere, aksayan yönlerini ise ortadan kaldırmak üzere yapılan bir değişim hamlesidir. İhtilal veya devrim ise bir milletin, toplumun, geri kalmasına sebep olan veya olmayan,olumlu-olumsuz, idari ve düşünce sistemlerinin tamamen yok sayılarak ortadan kaldırılmasıdır.

Mustafa Kemal Atatürk Türk milletinin muasır medeniyetler seviyesine ulaştırabilme gayesi ile Türk milletinin geri kalmasına sebep olan, son birkaç yüzyıllık idari ve düşünce anlayışlarının değiştirilmesine yönelik değişim hareketinin, inkılap mı, devrim mi olduğu yıllardır tartışıla gelmiştir. Mustafa Kemal bu konuya şu ifadesiyle: “İnkılap mevcut müesseseleri zorla değiştirmek demektir.Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak yerlerine milletin en yüksek medeni icaplara

göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseleri koymuş olmaktadır.”⁷⁴ tespiti ile bu uygulamalarının devrim niteliği taşıdığının ortaya koymuştur.

Medenileşmenin medeni şuur çerçevesinde millileşme ile sağlanabileceği gerçeği ışığında o dönem temelleri atılan devrimlerin, devrin çağdaş olarak nitelendirilen ülkelerinin müspet yönlerinin örnek alınması, beraberinde kültürel ve yaşam tarzlarının da taşınmasına vesile oluyor, özellikle Şapka, Harf,Kadın hakları, Kılık kıyafet devrimleri ile millet geçmişinden soyutlanmaya çalışılıyor, Milletın sosyal ve içtima-i hayatı kanunlarla belirlenerek bir nevi dün kurtuluş savaşında milleti cepheye sürükleyen binlerce yıllık değerler manzumesinin ihmal edilmesine sebep olunuyor,yine kovulması için can pahasına mücadele edilen batılı medeniyetin yaşam ve kültürel özellikleri Dini, Hukukuyla, Giyimiyle, Düşüncesiyle,ülke sathına yayılmasına vesile olunuyordu .Dönemin devrim hareketlerinin günümüze tesiri irdelendiğinde muasır’ medeniyetler seviyesine ulaşabilmek bir yana batılı gibi yaşayan insan yığınlarına ulaşabilme hususunda bir eser hüviyeti taşımaktadır.

Bu münasebetle Mustafa Kemal Atatürk’ün Harf ve Dil inkılabı batının müspet ilimlerini öğrenebilme ve geliştirebilme idealini benimsemesi, eski dilin Osmanlı canın kullanılmamasının dışında genelde halk tarafından makul olarak karşılanmış yeni dilde eğitime halk katılımcı olarak destek vermiştir.

⁷⁴ Kocatürk, a.g.e., s.87.

III.BÖLÜM

3- DÜŞÜNCE HAYATI

3.1. Mustafa Kemal'in Sosyal Düşüncesi

Mustafa Kemal'in sosyal düşünce yapısının şekillendiği dönemin mevcut yapısı onun düşünce yapısını belirleyen bir süreçtir. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemini kapsayan dönemde kurtuluşa çare arayan; Osmanlılık- batıcılık- İslamcılık ve Türkçülük fikri akımlarını etkin olabilme ve millettten destek alabilme çabaları çerçevesindeki süreci iyi takip etmesi ve bu akımların ve bazı yabancı düşünürlerin fikirlerinden alıntılar alarak karma bir fikri akım, Mustafa Kemal'in düşünce yapısını oluşturmuştur. Bulunduğu ortamın siyasal ve toplumsal olayları en iyi biçimde değerlendirmesi ve toplumun düşünce yapısı ile özümseyen, dönemin yani onun özlemi ile bütünleşen düşünce yapısı onu şanslı ve başarılı kılmıştır.

Mustafa Kemal'in sosyal düşünce eksenini konusunda M. Hikmet Altuğ' un tespitleri kayda değerdir. "Mustafa Kemal'in çevresi ve yaşadığı dönemin etkilerinden yararlanarak edindiği birikim yanında önemli ve üçüncü bir faktörde onun düşünce yapısını gerçekleştiren otodidakt karakteri olduğu bir gerçektir." Yaralandığı kaynaklar insanlık aleminin ve tarihin çağ değiştiren seçkin mensupları, çeşitli dinlerin kurucuları, düşünürleri, yazarlar ile onların davranışları ve eserleridir. Onu tek adam yapan seçkin karakteri salt bir olay yada düşünce akımı izleyicisi olarak kalmayıp, değişik kaynaklardan kendine özgü bir sentez bir bileşkeye ulaşmış olmasıdır. nitekim kendisine esin kaynağının neresi olduğu ve hangi yazarlar olduğu sorulduğu zaman "Çok okuduğunu, ancak her şeyi eleştirerek okuduğunu ve esin kaynağının Türk ulusundan başkası" olmadığı hakkında verdiği cevap bunu gösterir. Düşünce yapısında ve yenileşme dinamiğinin temelinde akılcılık "Rasyonalizm" ve olguculuk "Pozivitizm" yatar. Bir başka özellikte içinde bulunduğu toplum ve toplumsal olayların değerlendirilmesinde çağdaş dünya görüşünden, çok iyi bildiği dünya tarihinden en iyi biçimde yararlanmasıdır. Akılcı düşünceyi ve bilimi çağdaşlaşma aracı olarak görmüş, din konusunda inanç ile ilgili tüm gerçeklerin ölçüsü olarak bireysel düşünceyi esas almış böylece laiklik anlayışında akılcı görüşün özelliğini belirtmiştir.⁷⁵

⁷⁵ M. Hikmet Altuğ, "Atatürk'ün Çağrısı" İstanbul Üniversitesi Basım Evi. İst. 1990 s.33.

Mustafa Kemal'in sosyal düşünce yapısı yalın ve saf bir ideolojinin ürünü olmadığını, Bir çok ideoloji, inanç ve düşünce akımının düşünürlerinin ona ve düşünce yapısına tesir ettiğinin kendine has bir sentezleme ile ilkelerinin devrimlerinin alt yapısını bu fikirlerden oluşturduğunu söyleyebiliriz.

3.2. Mustafa Kemal'de Toplum ve Devlet

Mustafa Kemal düşünce yapısı içerisinde topluma ve devlete çok büyük önem atfetmiştir. düşünce eksenini toplumun ortak düşünce ve yaşam şartları ile özdeşleştirmeye çalışan Mustafa Kemal toplum hakkındaki şu ifadesinde: “Her şeyin koruyucusu insan cemiyetidir. Bizi koruyan, refah içinde yaşatan toplumdur. Bu sebeple Topluma ehemmiyet vermek, onu kuvvetlendirmek ve yaşatmak lazımdır Bunun için her türlü gelişme huzur ve güven kaynağı toplumdur.”⁷⁶

Mustafa Kemal'in Milli mücadele öncesi ve sırasında düşünce yapısının temelinde kişilerden ziyade, toplumun beklentileri ile özlemleri çerçevesindeki toplumsal yaşamı, İnsanların ideal idare şekli ile toplumsal kurtuluş, refah ve barış kavramları vardır. Bu noktada toplumsal ideallere ulaşılabilmesi, toplumun özlemlerine kavuşabilmesi hususunda toplumun ideal birlikteliğinin, toplumsal öz veri ve gayretinin, nihayetinde toplumun özgürlüğe kavuşabilmesi hususunda toplumun ortaya koyacağı toplumsal yürekliliğin önemini şu ifadesiyle; “Bir Millet, bir memleket için kurtuluş, esenlik ve muvaffakiyet istiyorsak bunu yalnız bir şahıstan hiçbir vakit istememeliyiz. Umumi kurtuluşu, gene umumi gayret temin eder ve bir millet, bir toplum yalnız bir ferdin gayreti ile bir adım bile atamaz.”⁷⁷ şeklinde açıklamaya çalışmıştır.

Yine Mustafa Kemal “milleti uzun yıllar dalgın bırakan çeşitli sebepler arasında hakiki noktayı bir kelime ile ifade etmiş olmak için diyebilirim ki, bütün yoksulluklarımızın kesin sebebi zihniyet meselesidir. İnsanlar ve insanlardan meydana gelen topluluklar her şeyden evvel bütün fertleri ile doğru bir zihniyete sahip olmalıdırlar. zihniyeti zayıf, çürük hasta olan bir toplumun bütün çalışması boşadır”⁷⁸ Tespiti ile toplumun düşünce, zihniyet yönünde hazır olmadığı değişim ve inkılapların

⁷⁶ Kocatürk, a.g.e., s.240.

⁷⁷ Kocatürk, a.g.e., s. 241.

⁷⁸ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. a.g.e. s.138.

başarıya ulaşamayacağını, topluma tesir edemeyeceğinin, toplumu hedef alan liderlerin yöneticilerin, topluma ve özelliklerine, kaynaklarına önem verdikleri oranda toplumsal değişme, toplumsal reform ve inkılaplar hususunda başarılı olabileceğinin altını çizmeye çalışmış, nihayetinde kendisinde toplum nezdinde uygulamaya çalıştığı değişim ve inkılaplar doğrultusunda , topluma; toplum yararında iz bırakan hususlarda tesir ve başarı elde edebilmiştir.

Devletin genel anlamda klasik tanımını şu şekilde yapabiliriz “Devlet, sınırları belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan bir insan topluluğunun yaşamını kolaylaştırmak için oluşturduğu ve varlığı diğer devletlerce de tanınan bir aygıt ve örgüttür.”⁷⁹

Devlet kavramını genel ve klasik manada özetleyen bu tanım etrafında Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan yıllarca sonra ideal devlet özlemini şu ifadesiyle “Bir milleti teşkil eden fertlerin o millet içinde her nevi hürriyeti, yaşamak hürriyeti, çalışmak hürriyeti, fikir ve vicdan hürriyeti, emniyet altında bulunması lazımdır.keza, bir milletin tümünün her nevi, hürriyeti, yani kendi topraklarında, haricin hiçbir müdahale ve sınırlaması olmaksızın hür ve bağımsız yaşaması ve çalışması lazımdır. İşte devlet, gerek fertlerin hürriyetini temin için millet üzerinde bir nüfusa, gerek millet ve memleketin bağımsızlığını muhafaza edebilmek için kendine has bir nüfuz ve kuvvete sahip olmalıdır. Devleti teşkil eden milletin sinesinde Nüfus icra eden kuvvet ferden hiç kimse tarafından verilmiş değildir.O bir siyasi nüfustur ki, devlet kavramında kendiliğinden mevcuttur ve devlet, onu halk üzerinde tatbik etmek ve milleti haricen diğer milletlere karşı müdafaa eylemek salahiyetine maliktir. Bu siyasi nüfus ve kudrete “ irade” veya “egemenlik” denir.”⁸⁰ ifadesiyle açıklamış ve son Türk devletine kurucu önderlik yapan bir insan olarak, Devletin varlık ve yaşama idealinin milletin mutluluğu, huzuru adına; geçmişten günümüze kadar onlarca devlet kurmuş, devlet yıkmış olan, yine milletin refahı adına ana yurdunu terk edip nice coğrafyaları vatanlaştıran Türk milletin soylu liderlerinin devlet- millet için vardır düşüncesini örnek alan Mustafa Kemal Türk Milletinin, kurtuluş, son Türk devletinin kuruluş temeline bu felsefeyi hakim kılmaya çalışmıştır.

⁷⁹ Toktamış Ateş, a.g.e., s.21.

⁸⁰ Kocatürk, a.g.e., s.269.

3.3. Mustafa Kemal ve Cumhuriyet

Mustafa Kemal, son Türk Cumhuriyetinin kuruluş süresince devlet yönetiminde ve düzeninde bireysellikten veya bireysel keyfiyetten ziyade devletin idaresinde milletin iştirakini, seçiciliğini, milletin yönetiminde devlete egemen olabilmesini düşünerek, Türk Cumhuriyetini Türk Milletinin ortak kurtuluş feryadına, göz yaşına, çilesine ve özgürlük özlemine dayandırarak, kuruluşa önderlik yapmış ve top yekun Türk milletinin, Türk Cumhuriyetinin kurtuluş ve kuruluşuna çare, olabileceğini şu ifadesi ile: “Türkler demokrat, özgür ve sorumlu vatandaşlardır, Türk Cumhuriyetinin kurucuları ve sahipleri yine kendileridir. Türk kişisel özgürlüğünden, çıkarlarından, Anayasada belitmiş olduğu kadarını cumhuriyete bırakmıştır. Cumhuriyet kişinin kendine bıraktığı bir bölüm özgürlüğü, kişinin ve Türk ulusunun, yurt içinde özgürlüğünü, dışa karşı ise bağımsızlığını sağlamak için kullanır.”⁸¹ diye açıklayarak Türk Cumhuriyetinin yaşam gücünü Türk Milletinden aldığını, Millete baskı rejimi olmayıp “Demokrasi ilkesinin en çağdaş ve akla yatkın uygulamasını sağlayan hükümet biçimi cumhuriyettir.”⁸² sözüyle cumhuriyet tarifini yapmış ve yine şu ifadesi ile “Artık bugün demokrasi düşüncesi durmadan yükselen bir denizi andırmaktadır. XX. yüzyıl bir çok zorba hükümetlerin bu denizde boğulduğunu göstermiştir. Demokrasi ilkesi egemenliği kullanan araç ne olursa olsun temelde ulusun egemenliğine sahip olmasını ve sahip kılınmasını gerektirir.”⁸³ diyerek Türkiye Cumhuriyetinin geleceğe baskı ve dayatmayla değil demokrasi ile taşınıp ve yaşatılabileceğini belirtmiştir. Şüphesiz bu sözleri esas alan Türk milleti Mustafa Kemal’e Türk Cumhuriyetinin kuruluşunda yardımcı olmuş yine bu esaslar doğrultusunda da yaşatılmasına vesile olacaktır.

⁸¹ Arı İnan, “Düşünceleri ile Atatürk” Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara 1983, s.435.

⁸² İnan, a.g.e., s.239.

⁸³ İnan, a.g.e., s.243.

3.4. Mustafa Kemal ve İlkeleri

3.4.1. Mustafa Kemal ve Cumhuriyetçilik

Mustafa Kemal Türk Cumhuriyetinin kuruluşuna önderlik etme döneminde devlet yönetimi ve düzeninde bireysel keyfiyetten ziyade devletin idaresinde milletin iştirak ve seçiciliğini, milletin devlet ve devlet yönetiminde egemen unsur hale gelmesi ideali ile Türk cumhuriyetini cumhuriyetçilik fikri ile Türk milletine mal etme gayretini şu ifadesi ile: “ Yüz yıldan beri Türkiye yi yönetenler çok şeyler düşünmüşlerdir. Ama yalnız bir şeyi düşünmemişlerdir. Bu düşüncesizlik yüzünden Türk vatanını Türk ulusunun karşılaştığı zararları ancak bu tutumla giderebiliriz.

O da artık Türkiye de Türkiye’den başka bir şey düşünmemek ancak bu düşünce ile hareket ederek her türlü kurtuluş ve mutluluk hedeflerine ulaşabiliriz.”⁸⁴ Şeklinde İdealize etmeye çalışmış ve demokratik, özgür düşünceli, adaletli, barışçı, erdemli, uygar ölçülere haiz bir topluma ulaşabilmek için Cumhuriyetçilik fikrini bir araç olarak şu ifadesi ile: “ En büyük gerçekler ve ilerleyişler düşüncelerin serbestçe ortaya konması, karşılıklı aktarılması ile meydana çıkar ve yükselir”⁸⁵ diyerek işaret etmiştir.

3.4.2. Mustafa Kemal ve Milliyetçilik

Mustafa Kemal’in ve Türk Milletinin kurtuluş mücadelesinde hareket noktasını teşkil eden Türk milliyetçiliği fikri, kurtuluşun yanı sıra dünyadaki bir çok mazlum ve tutsak milletlerin mücadelesine de ışık tutmuş bir akımdır. “Türkiye Türklerindir. işte ulus severlerin ilkesi budur. Biz haklarımızın savunulması için mücadeleyi sürdürmeye karar verdik.”⁸⁶ ifadesiyle tamamı ile cumhuriyetin kurtuluş ve kuruluş serüveni Türk ulusu üzerine inşa etmeye çalışan Mustafa Kemal, şu ifadesi ile: “ Biz doğrudan doğruya millet perveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur. Bu topluluğun fertleri ne kadar Türk kültürü ile dolu olursa o topluluğa dayanan cumhuriyette o kadar kuvvetli olur.”⁸⁷ Cumhuriyetin kuruluş ve devamlılığında

⁸⁴ İnan, a.g.e., s.196.

⁸⁵ İnan, a.g.e., s.196.

⁸⁶ İnan, a.g.e., s.248.

⁸⁷ Utkan Kocatürk, a.g.e., s.215.

millet mecburiyetini ve Türk cumhuriyetinin kuruluşunu ve geleceğini, Türk milliyetçiliği fikrine borçlu olduğunu belirtmek istemiştir. Türk milletine mensubiyet şerefini her dem vurgulayan Mustafa Kemal, milliyetçilik fikrini sevgi ve sadakat ölçüleriyle “Ulus sevgisi kadar büyük sevgi yoktur. Bağımsızlık savaşında benim ulusuma ettiğim kimi hizmetler olmuştur sanırım, ama bunlardan hiç birini kendime yakıştırmadım, yapılanın hepsi ulusun eseridir, dedim. Aranacak olursa doğrusuda budur. Geçmişte sayısız uygarlıklar kurmuş olan ve ırkın ve ulusun çocukları olduğumuzu kanıtlamak için yapmamız gereken şeylerin hepsini yaptığımızı ileri süremeyiz, bugüne ve yarına bırakılmış daha bir çok büyük işlerimiz vardır. Bilimsel artlaştırmalarda bunlar arasındadır. Benim arkadaşlarıma vereceğim salık şudur: Kendimiz için değil ama bağlı olduğumuz ulus için el birliği ile çalışalım, çalışmanın en büyüğü budur.”⁸⁸

Türk milletine mensubiyet şuuru içerisinde sevgi ve sadakat la bağlı bulunan, her ferдин mensubu olduğu milletin menfaatlerini, çıkarlarını, düşünmesi, milletin menfaatlerini, mutluluğunu kendi şahsi ve diğer dünya milletlerinin menfaatlerinin önünde tutması ifadesiyle doğal bir kavram olan Milliyetçilik fikri diğer milletlere ve insanlığa bir üstünlüğün büyüklüğün izahı değildir. Mustafa Kemal: “Gerçi bize milliyetçi derler. Fakat biz öyle milliyetçileriz ki, bizimle iş birliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların bütün milliyetlerinin gerçeklerini tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz herhalde bencil ve gururlu bir milliyetçilik değildir.”⁸⁹ ifadesiyle kendi milliyetçilik anlayışının ölçü ve sınırlarını ortaya koymuş şu açıklaması ile de: “Memleketin, fikri ve ekonomik gelişmeye, yüksek ilerleme sahası olmasına çalışmak idealimizdir. Fakat bu gelişmenin medeni ve milli sınır haricinde cereyan olmasını ilkelerimize uygun bulamayız.”⁹⁰ yaptığı tespitle de birçok milletlerle uyum içinde yaşamakta ve bazı noktalarda onlarla paralellik arz etmekte, milli hasletlerimizin, özelliklerimizin sınırını aşmamamız gerektiğini, çağdaşlaşmanın medeni şuur içerisinde milli benliği, milli bütünlüğü koruyarak gerçekleştirileceğinin ışığında: “her ulusun kendine özgü geleceği, kendine özgü ulusal özellikleri vardır. Hiçbir ulus başka bir ulusu tıpkısıyla takip etmemelidir. Çünkü böyle bir ulus ne kendini benzettiği ulusun aynısı olabilir, ne de kendi ulusal bütünlüğünde kalabilir. Bunun sonucu hiç kuşkusuz

⁸⁸ İnan, a.g.e., s.246.

⁸⁹ Kocatürk, a.g.e., s.216.

⁹⁰ Kocatürk, a.g.e., s.215.

duş kırıklığıdır.”⁹¹ açıklamasıyla Mustafa Kemal, milli benliğini muhafaza edemeyen taklitle donatan milletlerin milletler ailesi içerisinde saygın duruşundan uzak, bir av konumunda yer alacağının endişesini dile getirmiş ve milliyetçilik düşüncesinde başka uluslarla uyum içerisinde yaşamakla beraber, Türk toplumunun benliğinin, karakterinin başlı başına bağımsız kimliğinin, kendine has özelliklerini muhafaza etmesi, saklı tutması gerekliliğini belirterek; genel hatlarıyla Mustafa Kemal ,Milliyetçilik fikri hatlarını gerek bağımsız, gerekse başka devletlerin uyruğu olarak yaşayan bütün Türkleri hangi dinden olurlarsa olsunlar derin bir kardeşlik duygusuyla candan sevmek ve onların refah ve gelişmesini candan dilemekle birlikte, siyasal sınır olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını tanır...Kanaatindedir.

3.4.3.Mustafa Kemal ve Halkçılık

Mustafa Kemal'in ilkeleri arasında demokrasi ülküsünün temelini oluşturan, ülke yönetiminin ve egemenliğin kaynağını halk dediğimiz millet kavramında bulan halkçılıkla ilgili tespitinde “dahili siyasetimiz de özelliğimiz olan halkçılık, yani milleti bizzat kendi mukadderatına hakim kılmak esası Anayasamızla tespit edilmiştir.”⁹²

Devlet- Millet arasındaki karşılıklı yükümlülük,sorumluluk, hak ve ödevlerin belirlenip ve yapılmasında tertipleyci kuralları,yasaları yapma yetkisini halk egemenliğine tanınması gereken ,geniş manada “Halk için, Halka göre Halk tarafından” egemenlik anlayışının halkçılık ilkesinin özünü ve icra şeklini teşkil etmesi gerekir.

Mustafa Kemal “Çalışmak yoluyla bir hakkı elde ederiz.Yoksa arka üssü yatmak ve ömrünü çalışmaktan arınmış geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz,içerisinde yeri yoktur.O halde belirtiniz efendiler! Halkçılık, toplum düzenini çalışmaya ve hakların sağlanmasına dayatmak isteyen bir toplumsal yöntemdir. Efendiler! Biz bu hakkımızı korumak, bağımsızlığımızı güven altında bulundurabilmek için tümce,bütün ulusça bizi yok etmek isteyen kapitalizme karşı ulusal topluluğumuzla savaşmayı yeğleyen bir yöntemi izleyen insanlarız”⁹³ ifadesiyle

⁹¹ Arı İnan, a.g.e., s.251.

⁹² “Atatürk Söylev ve Demeçleri”, İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları Türk Tarih Kurumu Basımevi. İst. 1997 Cilt I. 1926, s.161.

⁹³ Atatürk Söylev ve Demeçleri, a.g.e., a.196.

halkın tümünü olumlu ve olumsuz yönde etkileyen konularda, halkın kaderini ilgilendiren müşterek hususlarda halkı ortak çalışmaya, mücadeleye, egemenliğe organize eden bir idari yöntemin özünü teşkil ettiğini özetlemiştir. Dolayısı ile Türk milletinin ekonomik- sosyal- kültürel- siyasal vb. kalkınmasının ve sıkıntıların üstesinden gelmesinin halkçılık ilkesinin özüne göre anlaşılması ve icra edilmesine bağlıdır.

3.4.4. Mustafa Kemal ve Devletçilik

Anayasada ifadesini bulan devletçilik ilkesi, milletin huzur ve mutluluğunu sağlayıcı sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmada, devletin üstlenmesi gereken görev ve sorumlulukları belirleyen bir yöntemdir. Genel hatalarıyla özel teşebbüsün yetki ve gücü dışında kalan ekonomik kalkınma ve teşkilatlanmayı devlet eliyle ve araçlarıyla gerçekleştirmek ilkesidir.

Mustafa Kemal Atatürk, Devletçilik ilkesinin ana hatlarını: “Türkiye Cumhuriyetini yönetenlerin, demokrasi temelinden ayrılmamakla birlikte, devletçilik ilkesine uygun yürümleri bugün içinde bulunduğumuz hallere, koşullara ve zorluklara uygun olur. Bizim izlenmesini yerinde gördüğümüz devletçilik ilkesi bütün üretim ve dağıtım araçlarını bireylerden alarak, ulusu büsbütün başka temeller üstünde düzenlemek amacını izleyen sosyalizm ilkesine dayanan kolektivizm yada komünizim gibi özel ve kişisel ekonomi girişimlerine ve iş yapmalarına meydan bırakmayan bir yöntem değildir.”⁹⁴ bu sözleriyle çizmeye çalışırken devletçilik ilkesinin millete rağmen, millettten daha ön planda yer alan demokrasi dışı bir ilke olmayıp, devlet ile milletin ve bireyin ilişkilerini, alanlarını belirlerken, özel ve bireysel ekonomik girişim ve etkenlere set çeken, onları yok sayan, Türkiye’ye ve Türk milletine yabancı ideoloji ve yöntemlerde bağdaşmadığını ilke olarak devleti bireyin yerine koymamak fakat bireyin gelişmesi için genel koşulları hazırlamak ve bireyin kişisel etkinliğini ekonomik ilerlemenin ana kaynağı olarak görmek anlayışıdır.

3.4.5. Mustafa Kemal ve İnkılapçılık

Mustafa Kemal İnkılapı: “İnkılap, mevcut müesseseleri zorla değiştirmek demektir. Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak yerlerine ilerlemesine temin edecek yeni müesseseleri koymuş olmaktır.”⁹⁵ sözleriyle yaptığı

⁹⁴ İnan, a.g.e., s.253.

⁹⁵ Utkan Kocatürk, a.g.e., s.87.

tarifte, milletin sosyal ve içtimai hayatını belirleyen, düzenleyen sistemin sadece aksayan yönlerini, gelişim temelli değişim kastının sembolize ettiği inkılapçılık anlayışından ziyade, milleti asırlarca geri bıraktığına inandığı dönemin idari ve sistem anlayışını topyekün iyi ve kötü yönleriyle ortadan kaldırmayı sembolize eden devrimcilik hakkındaki: “Devrim ulusu ve toplumsal çevreyi hazırlayarak yapılır. Devrim girişmelerinde göz önünde tutulacak nokta insan topluluklarının isteklerini düşüncelerini değerlendirdikten sonra onlara yenilikleri kabul ettirebilmektir.”⁹⁶ düşüncesiyle bir toplumun çağın gerekleri seviyesine ulaştırabilmesi ve çağdaştırılabilmesi adına toplumun geneli tarafından kabul edilmemesi söz konusu olabilecek bazı devrim özelliklerinin, yenilik hamlelerinin topluma kabul ettirebilme kararlılığı çerçevesinde değerlendirilebileceğini işaret etmiştir.

Yine Mustafa Kemal Türk inkılabının temel kural ve hedeflerini; “Hakiki inkılapçılar onlardır ki ilerleme ve yenileşme inkılabına yöneltmek istedikleri insanların ruh ve vicdanlarındaki gerçek eğilime sızmasını bilirler. Bu münasebetle şunu da ifade edeyim ki, Türk milletinin son senelerde gösterdiği harikaların, yaptığı siyasi sosyal inkılapların gerçek sahibi kendisidir; sizsiniz! Bu istidat ve gelişme mevcut olmasaydı onu oluşturmaya hiçbir kuvvet ve kudret kafi gelemezdi. Her hangi bir gelişme seviyesine erişirmek imkansızlığı tabii izaha muhtaç değildir. Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılapların gayesi Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağımıza uygun ve bütün mana biçimiyle medeni bir toplum haline ulaştırmaktır. İnkılaplarımızın temel prensibi budur. Bu gerçeği kabul edemeyen zihniyetleri darmadağın etmek zaruridir. Şimdiye kadar milletin dimağını paslandıran uyuşturan bu zihniyetle bulunanlar olmuştur. Herhalde zihniyetlerde mevcut hurafeler tamamen kovulacaktır. Onlar çıkarılmadıkça dimağa gerçek pırıltılarını yerleştirmek imkansızdır⁹⁷ sözleriyle yenileşme, ilerleme hamlelerinin insanların ruh ve vicdanlarına hitap etmesiyle başarılı olacağını ve süreklilik arz edeceğini bu inkılapların istismar ve dayatma çerçevesinde hiç kimseye zorla kabul ettirilemeyeceğinin ve engelleme hareketlerine de müsaade edilmeyeceğinin altını çizmiştir. Bilakis bu inkılaplar milletin özelliklerine ihtiyaçlarına istismardan ve dayatmadan uzak cevap verebildiği özellikleriyle günümüze ulaşabilmiştir.

⁹⁶ İnan, a.g.e., s.254.

⁹⁷ A.S.D., Cilt I. a.g.e., s.214.

3.4.6. Mustafa Kemal ve Laiklik

Hristiyan Batı medeniyeti içerisinde, Allah'ın gölgesi ya da kılıcı olarak kendini ifade eden papa, imparator, şah, kral gibi yöneticilerin kilisenin gölgesi ve baskısı altında devleti ve milleti idare etme; papanın ve kilisenin emrinde, manevi koruması altında bulunan kralın, imparatorun halka hükümle zulmettiği yönetme biçimini bırakarak bireysel inanç ve düşünce özgürlüğünü ve halkın egemenliğinin demokratik temsili olan yönetim anlayışına geçişte halkın sosyal ve içtimai yaşamında inanç, düşünce ve vicdan hürriyetini devletin idare aşamasında idarecilerin ve idare edenlerin din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması gerekliliğini ifade eden bir anlam kazanmıştır.

Günümüze kadar sözcük anlamının tartışa geldiği laiklik kavramının teokratik devletten, halk iradesine dayanan sosyal-hukuk devlete, Cumhuriyete geçişte batının kullandığı araç niteliğini; örnek alan Mustafa Kemal laikliğe Batının bakış açısı dışında başka bir açıdan yaklaşmamış veya bu kavramı yeniden tarife ve uyarlamaya gerek görmeden Cumhuriyetin kuruluşunda örnek bir referans olarak uygulamaya çalışmıştır “Türk Milleti Halk idaresi olan Cumhuriyetle idare olunur bir devlettir. Türk Devleti laikdir. Her çeşit dinini seçmekte serbesttir.”⁹⁸ ifadesiyle Batının çağdaşlığını ve ilerlemişliğini referans alan Mustafa Kemal Türk Cumhuriyetini laik temeller üzerine oturtmaya çalışmıştır.

Mustafa Kemal laiklik görüşü bünyesinde İslam dinini, devletin ve milletin çağdaşlaşmasında ve ilerleyişinin önündeki bir engel olarak değerlendirmemiş; Türk milletinin bin yılı aşkın bir süreden beri seçtiği, Kutsal yapısında vahyi, akli ve bilimi üstün tutan, yeterince çağdaş ve dayanışma kaynağı olan İslam inancının verdiği hoş görü, adalet ve idealizm ışığında bir çok dine mensup milletleri idare edebilmede Osmanlı devletinin başarısını sağlayan İslam dininin yayılması endişesini taşımasa da, Mustafa Kemal birey ve milletin yaşam ve idaresi hususunda İslam'ın siyasete devlet idaresine, alet edilmeden, istismarını önlemek düşüncesini halka şu sözleri ile ifade etmiştir. “İslam dinini asırlardan beri alışlageldiği veçhile bir siyaset vasıtası mevkiinden uzaklaştırmak ve yüceltmek gerekli olduğu gerçeğini görüyoruz. Bağlanmış olmakla öğündüğümüz ve mutlu olduğumuz Mukaddes ve tanrısal inançlarımızı ve vicdani değerlerimizi, karanlık ve kararsız olan ve her türlü menfaat ve ihtiraslara

⁹⁸ Kocatürk, a.g.e., s.77

görünüş sahnesi olan siyasetten ve siyasetin bütün kısımlarından bir an evvel ve kesin şekilde kurtarmak, milletin dünyevi ve uhrevi saadetinin emrettiği bir zarurettir. Ancak bu suretle İslam dininin yüksekliği belirir.”⁹⁹

Mustafa Kemal laiklikle, ülke idaresinde kanunların, yasa ve yöntemlerin bilimsel ve teknik bulgularla çağdaş uygarlığın seviyesine ve çağın gereklerine göre yapılabilmesi ve uygulanabilirliği gayesini benimsemiş ve laikliği halk ve fert yaşamında, vicdanında laikliğin inanç ve düşünce özgürlüğü yönünü, devlet idaresinde ise, laikliğin dinin devlet idaresinde tesir sınırını belirleyen din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması yönünü ön plana çıkararak uygulamaya çalışmıştır.

Günümüze kadar, Mustafa Kemal döneminde ve sonrası süreçlerde laikliği tabulaştırmak ve karalamak adına istismara yönelik bazı sapmalar olsa da, her iki yönlü istismarı önlemek için, millet için din ve vicdan özgürlüğünü, devlet için din ve devlet işlerinin ayrımını temsil eden karma bir laiklik uygulamasıyla laikliğin günümüze kadar uygulanabilir bir ilke olarak gelmesini sağlamıştır. Bilakis bu anlayışın dışında Milletin inanç- düşünce ve vicdan hürriyetine baskıcı ve göz ardı edici uygulamalarla günümüze kadar millete ulaşabilmesi söz konusu olamazdı. Çünkü Mustafa Kemal “Millet için millete göre ve millet tarafından” anlayışı sayesinde Cumhuriyeti kurmuş, İlke ve inkılaplarını uygulamaya çalışmıştır.

Laiklik devlet için hak olduğu kadar, inanç özgürlüğü de birey ve millet için haktır. Bu doğrultuda insanlar din ve düşünce hürriyetine elverdiği ölçülerde laik, olabileceği, devletinde din ve devlet işlerinde ölçüyü ayarlayabildiği sürece laik kalabileceği inkar edilemez bir gerçektir.

3.5. Mustafa Kemal ve Kalkınma Düşüncesi

Mustafa Kemal’in bildirdiğine göre “ Vatanın geri kalmasına ve bağımlı olmasına yol açan somut sebeplerden biri, Avrupa devletlerinin ayrıcalığını sağlama bağlayan ve Sultan Türkiye’sini yıkıcı yabancı rekabete karşı koyma olanağından yoksun eden Kapitülasyonlardır. Rakiplerimiz , diyordu Mustafa Kemal; yeni doğan sanayiimizi yok etti, tarımımızı baltaladı, ekonomik ve mali kalkınmamıza engel oldu,¹⁰⁰ İfadesiyle geri kalmışlığın, kalkınamamanın sebebi olarak işaret ettiği

⁹⁹ A.S.D., Cilt I. a.g.e., s.318.

¹⁰⁰ Prof. Dr. Pyotr P. Moisiyev, “Kemal Atatürk’ün Ekonomi Kavramları” I. Uluslar arası Atatürk Sempozyumu, a.g.e., s.633.

Kapitülasyonların Türk Milleti kanıyla hükümsüz bırakıldığını ve kapitülasyonların bir daha geri dönmemesi için yabancı kapitalin hakim durumuna son verilmesi gerektiğini¹⁰¹ belirtmiş, diğer taraftan Türk devletinin kalkınabilmesinin ekonomik men kalkınabilmesine bununda ekonomik bağımsızlıkla sağlanabileceğine şu sözüyle dikkat çekmiştir. “Ekonomice zayıf bir bünye fakirlik ve sefillikten kurtulamaz, güçlü bir uygarlıkla refah ve mutluluğa kavuşamaz. Sosyal ve politik felaketlerden yakasını kurtaramaz. Ülkenin yönetimindeki başarıda ekonomide elde duranların derecesi ile oranlı olur. Hiçbir uygar devlet yoktur ki, ordu donanmasından önce ekonomisini düşünmüş olmasın, Ülke ve bağımsızlığın savunulması için varlığı gerekli olan bütün güçler ve avadanlıklar ekonominin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla olgun hale gelebilir.”¹⁰² Bu tespitiyle bir ülkenin sosyal- kültürel- askeri açıdan kalkınabilmesinin ciddi bir ekonomik alt yapıya sahip olmasıyla özdeşleştiren Mustafa Kemal Ekonomik olarak kalkınabilmenin temel şartı olarak ekonomik bağımsızlığa, parasal bağımsızlığa şu sözündeki: “Bugünkü uğraşlarımızın amacı tam bağımsızlıktır. Bağımsızlığın bütünleşmesi ise ancak parasal bağımsızlıkla olur. Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan yoksun olunca, o devletin bütün yaşam bölümlerinde bağımsızlık felce uğramıştır. Çünkü devletin her parçası para gücüyle yaşar parasal bağımsızlığın korunması için ilk şart bütçenin ekonomik yapıyla orantılı ve denk olmasıdır. Onun inçindir ki devlet yapısını yaşatmak için dış kaynaklara baş vurmaksızın ülkenin gelir kaynakları ile yönetimi sağlayacak çare ve önlemleri bulmak gereklidir. Bunun olasılığı vardır. Efendiler ! en geniş ölçüde tutumluluk Ulasal ilkemiz olmalıdır”¹⁰³ tespitiyle ekonomik bağımsızlığa dikkat çekmiştir. Türk ekonomisinin, Türk sanayisinin kalkınmasının ithal ekonomiyle borç para ile, ithal teknolojik ve sanayi ürünleri ile sağlanamayacağını, dış devletlerden alınan borç paralar ile onlara ekonomik bağımlılığın yanısıra, ülkenin siyasi askeri kültürel bağımsızlığının da tehlikeye sokulacağını, nihayetinde “Akçe alan buyruk alır” atasözünün doğruluğunu ortaya koyarak dışarıdan alınan borç paraların akışının bir gün buyruklarla devam edeceği! gerçeği günümüzde de ibret alınması gereken bir hadisedir. Mustafa Kemal Türk devletinin ekonomik kalkınmasının dış devletlerinin ikram ve borçlarından ziyade, dayanması gerektiği gücü tespitini şu söylemi ile “Ekonomik kalkınma Türkiye’nin hür, bağımsız daima daha kuvvetli,

¹⁰¹ P. Moisiyev, a.g.e., s.635

¹⁰² Arı İnan, a.g.e., s.292

¹⁰³ İnan, a.g.e., s.289

daima daha refahlı, Türkiye idealinin bel kemiğidir. Türkiye bu kalkınmada iki büyük kuvvet dizisine dayanmaktadır. Toprağı iklimleri, zenginlikleri ve başlı başına bir servet olan coğrafi vaziyeti ve bir de Türk milletinin silah kadar makine da tutmaya yaraşan kudretli eli ve milli olduğuna inandığı işlerde ve zamanlarda tarihin akışını değiştirir yiğitlikle beliren, yüksek sosyal benlik duygusudur”¹⁰⁴ diye ifade ederken şüphesiz Türk milletinin dışarıya mahkum ve mecbur kalmamasını sağlayacak, ekonomik kalkınabilmesini gerçekleştirecek kaynakların Türk milletinin benliğinin olduğunu Anadolu topraklarının zengin ve yer altı zenginliklerinin olduğunu ve bunlarla beraber , Türk milletinin üzerinde yaşadığı coğrafyanın jeopolitik ve stratejik konumunun öneminin başlı başına bir kaynak olduğunu izah etmeye ve kendinden sonra ülke yönetimine talip olanlara öğütlemeye çalışmıştır.

3.6. Mustafa Kemal ve Bilim-Teknik Düşüncesi

Osmanlı imparatorluğunun duraklama dönemine rastlayan 17.y.y. da Osmanlı Türk toplumunun bu aşamaya getiren sebebi akılcı- pozitivist bilimsel zihniyetten uzak ve yoksun kalmasına bağlayan dönemin Osmanlı aydın ve idarecileri, Tanzimat’ın ilanı ile başlayacak batılılaşma serüveni ışığında batı medeniyetinin askeri, siyasi ve eğitim gücünü sağlayan yöntem düşünce ve tekniklerini Osmanlı Türk toplumu nezdinde uygulamaları, Osmanlı devletinin yıkılışına kadar eğitimde batılılaşma çalışmaları olarak devam ediyor fakat bilimsellik, fen ve teknolojik çalışmalar, garp ve şark yöntemleri ile eğitim ve öğretim vermeye çalışan okullar ve medreseler arasındaki ikilem arsında kalarak gelişmesini tamamlayamıyordu.

Mustafa Kemal Osmanlıdan- Türk Cumhuriyetine geçişte dönemin batılılaşma hareketlerini ve buna kaynak teşkil eden fikri ve felsefi akılları tahlil etmiş biri olarak yeni Türkiye cumhuriyeti devletinde eğitim ve öğretimi akılcı ve pozitivist bir temele oturtmak üzere şu ifadesinin “Dünyada her şey için, madde için, maneviyat için, yaşam için, başarı için, en gerçek yol gösterici bilimdir, tekniktir. Bilim ve tekniğin dışında yol gösterici aramak bilgisizliktir, sapkınlıktır. Yalnız bilim ve tekniğin yaşadığımız her dakikadaki aşamalarını ilerlemelerini kavramak ve bu ilerleyişi anında izlemek şarttır.”

¹⁰⁵ ışığında, Tevhidi tedrisat kanununa öncülük etmiştir.

¹⁰⁴ Kocatürk, a.g.e., s.298

¹⁰⁵ İnan, a.g.e., s.307

Asırlardır İslam dünyası içerisinde ilmi- fenni ve teknolojik gelişmelere İslam'ı bir referans arayan fakat "İlim Çinde'de olsa arayınız" Diyen İslam dininin son Peygamberi Hz. Muhammet'in (s.a.v.) öğütünü dinlemeyen bazı sözde alimler İslam dünyasının ilerleyişinin önüne set çekmiş ve ilk emri oku olan İslam dinini ilmin fennin teknolojinin önündeki engelmış gibi anlaşılmaya zaman zaman sebep olmuşlardır. Mustafa Kemal dogma bilgilerden bilime, inanç adına hurafeden saf inanca ve milli müreffeh bir millete ulaşabilme adına yapmaya çalıştığı eğitim reformlarını doğudan batıya doğru yönlendirmesini şu ifadesiyle ortaya koyduğu "Gözlerimizi kapatıp her şeyden soyutlanmış olarak yaşadığımızı sanamayız.Ülkemizi bir çember içine alıp dünya ile ilişkisiz yaşamayız. Tersine ilerlemiş uygar bir ulus olarak uygarlık alanının üstünde yaşayacağız. Bu yaşayış ancak bilgi ve teknikle olur.

Bilgi ve teknik nerede ise oradan olacağız ve ulusun her bireyinin kafasına koyacağız. Bilgi ve teknik için bağ ve koşul yoktur."¹⁰⁶ düşüncesi ile muasır medeniyetler idealini bilim ve teknik temeli üzerinde başarmayı hedeflemiş ve özellikle eğitim görevini üstlenen milli eğitim ve yüksek öğretim kurumlarına bilimsel gelişmeyi sağlamaları ve onu ulusun bütün fertlerine istisnasız aşılamalarını, beyinlerine nakşetmelerini bu süreçle her bireyin yetiştirilmesinde herhangi koşulun şartın ayrımın gözetilmemesi gerektiğini yukarıdaki ifadesi ile ve şu sözlerle vasiyet etmiştir. " Ben manevi miras olarak hiç bir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum,benim manevi mirasım ilim ve akıldır. Benim Türk milleti için yapmak istediklerim ve başarmaya çalıştıklarım ortadadır. Benden sonra beni benimsemek isteyenler bu temel mihver üzerinde akıl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse manevi mirasçılarım olurlar"¹⁰⁷ Mustafa Kemal bilim ve teknik alandaki ifadelerinde Türk milletine muasır medeniyetler seviyesine ulaşabilmesinde bilimi ve tekniği referans ve vasiyet olarak işaret etmiştir. Bizce de ister din adına ister modernleşme adına, Türk gencini ve milletini bilimden, fenden, teknikten yoksun bırakılmasına uzaklaştırılmasına sebep olanlarla mücadele edilmesini Türk milletinin kalkınmışlığının ve bağımsızlığının önündeki yegane engelin cehaletle karışık taassubiyetin olduğunu, bunun da herhangi şart ve koşulsuz dil, din, mezhep, ırk ve cinsiyet farklılığı gözetmeksizin her Türk vatandaşının bilginin, bilimin, fen ve teknolojinin ışığında gerekli eğitimi görmesi

¹⁰⁶ İnan, a.g.e., s.308.

¹⁰⁷ Kemal Önen, "Atatürk'te Düşüncülük ve Bilimsel Anlayış Tutkusu" I. Uluslar arası Atatürk Sempozyumu, a.g.e., s.391-402.

gerektiğini muasır medeniyetler seviyesine ulaşılabilirliğin gereği olarak değerlendirilmesi lazımdır.

3.7. Mustafa Kemal ve Kültür- Sanat Düşüncesi

İnsanlık tarihi sürecinde insanların yaşam tarzlarını temsil eden kültür kavramı, ilk insanların yaradılışıyla beraber yaşam mücadelelerinde şekillenmeye başlamış ve insanlık tarihi gelişimiyle, kültür ve kültürel tarihi gelişimi günümüze kadar paralel ölçülerde gelişerek gelmiştir. İnsanlık tarihi içerisinde günümüze kadar kurulmuş-yaşanmış ve geleceğe aktarılmaya çalışılmış olan çeşitli kültürler ve medeniyetler çerçevesinde farklı anlamlar içeren kültür kavramı, milletlerin, toplulukların bir arada yaşayabilmelerinde birleştiricilik görevi üstlenen, toplulukların ortak müşterek özelliklerini temsil eden ve milletlerin kendilerine has özelliklerini teşkil eden değerlerdir, şeklinde tarif etmeye çalışan bir çok düşünür olmuştur.

En eskilerden biri ve aynı zamanda başkaları tarafından da en çok kullanılan olması itibarıyla E.B. Taylor'un kültür tarifini ele alırsak, ona göre kültür, "bilgiyi, imanı, sanatı, ahlakı, örf ve adetleri, ferdin mensup olduğu cemiyetin bir uzvu olması itibarıyla kazandığı itiyatlarını ve bütün diğer mahiyetlerini ihtiva eden gayet girift bir bütündür." ¹⁰⁸ ifadesi ile maddi ve manevi olarak toplumların bütünleşmesini sağlayan hususlardaki bütünlüğünü ön plana çıkaran kültür tarifini ortaya çıkarmıştır.

Yine tanınmış Alman Antropoloji alimi Thurn Wold da kültürle, medeniyeti-uygarlığı şu şekilde tarif etmektedir: "Kültür, tavırlarından, davranış tarzlarından, örf ve adetlerden, düşüncelerden, ifade şekillerinden, kıymet biçimlerinden, tesislerinden ve teşkilattan mürekkep öyle bir sistemdir ki tarihi bir mahsul olmak üzere teşekkül etmiş, ananeye bağlı bir cemiyet içinde onun medeni teçhizatı ve vasıtalarıyla karşılıklı tesirler neticesinde meydana çıkmış ve bütün unsurların zamanlar eş değeri ile de kaynaşması sayesinde ahenkli bir bütün haline gelmiştir. Buna mukabil medeniyet ise bilme ve yapabilmedir." ¹⁰⁹ ifadesiyle kültürün, toplulukları, milletleri oldukları gibi gösteren, yaşadığı topluma has özellikleri bulunan ve yine tamamıyla yaşadığı topluma ait olan bir kavramı içerdiğini, medeniyetin ise daha çok maddi planda değerlendirilecek bilgiyi- teknolojiyi araç ve gereçleri vb. hususları ifade ettiğini bu anlamda medeniyetin

¹⁰⁸ Mümtaz Turhan, "Kültür Değişimleri" Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No:16, İstanbul, 1987, s.36.

¹⁰⁹ Turhan, a.g.e., s.38.

kapsamındaki hususların beynelmilel, evrensel boyutlarda ele alınabileceğini ortaya koymuştur.

Türkiye’de Kültür ve Medeniyet kavramları ilk defa bilimsel olarak Ziya Gökalp tarafından ele alınmıştır. Ziya Gökalp’te “hars” dediği kültür ile medeniyeti (uygarlığı) birbirinden ayırmaya çalışmıştır. Ona göre kültür bir toplumun temellerini, onu diğer toplumlardan ayıran özelliklerini yansıtır. Kısaca kültür, bir toplumun duygu ve düşünce alanında yaşadığı ona özgü olan değerler ve kurumlar bütünüdür. Oysa medeniyet daha çok maddi yönleri olan ve somut olarak algılanan belirtileri madde alanında, teknolojiye gözüken eserlerdir.¹¹⁰

Tanzimat ve meşrutiyet dönemi Osmanlı aydınlarının Türkçülük- Batıcılık- İslamcılık ve Osmanlıcılık gibi fikir ve kültürel bakış ayrılıklarının medeniyet ve kültür kavramlarının üzerindeki anlaşmazlıkları, ileri medeniyetler seviyesinin temel dinamiği olan kültürün özüne inememelerine sebep olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemleri Batı ve Doğu medeniyetinin çalışmaları çerçevesinde cereyan ederken doğu medeniyetinin geri kalmışlığının referansı İslam inancı olarak gösterilmeye çalışılırken kültürün kendine has özellikleriyle yaşatıldığı millete ait olduğunu, bir milleti diğerlerinden farklı kılan özellikleri bünyesinde barındırdığını, medeniyetlerin ise sadece bir millete ve bir kültüre ait olamayacağını, bugüne kadar kurulmuş bir çok medeniyetin alt yapısında farklı millete ait kültürel zenginliklerin olduğunu örneğin İslam medeniyetinin alt yapısını Türk- Arap- Fars vb. kültürlerden Batı medeniyetinin İngiliz - Fransız - Alman - İtalyan vb. kültürlerden teşkil ettiğini belirterek, 17.yüzyıla kadar Batı medeniyetine ışık saçan , örnek teşkil eden, Doğu- İslam Medeniyetinin geri kalmışlığına, ilme,bilgiye, gelişmeye daima açık olan İslam inancının engel olarak nitelendirilmesi; İslam’ı tanıyamamanın ve anlayamamanın, İslam adına çeşitli hurafe- gelenek ve göreneklerini saf inancın yerine inşa etmeye çalışan sözde din adamlarının bir sonucu olsa gerektir.

Mustafa Kemal Türk kültürünün, doğu medeniyeti içerisinde özellikle Arap ve Fars kültürünün tesiriyle özünden uzaklaştığı yine Osmanlı son dönemi Batılaşma adına Batı kültürlerinin tesiriyle yozlaştığı iddiasıyla benzer tesirlerden soyutlanmış Türk kültürünü “Türkiye Cumhuriyetinin temel kültürüdür.Kültür okumak, anlamak

¹¹⁰ Bülent Daver, “Atatürk Dönemi Kültür Politikası”: III. Uluslar arası Atatürk Sempozyumu, A.K.D.T.Y.K.A.A.M. Yayınları Ankara 1998 cilt 2 s.611

görebilmek, görebildiğinden mana çıkarmak, uyanık davranmak, düşünmek, zekayı terbiye etmektir.”¹¹¹ ifadesiyle tavsif etmiş ve o güne matuf kültürel özellikleri devrim çerçevesinde tamamen reddetmemiş, kökten bir kültürel değişimi hedeflememiş geçmişin kültürel hasletlerini şu ifadesiyle “Kültür, bir milletin bütün tarihi seyrini gideren bir harekettir. Bugün yaşayan uluslar, varlıklarını ispat ve sürdürmek için çalışırlar. Fakat onların dayanacağı bir esas, kökünü kendisinden alacağı bir kültürleri bulanmaz ise, temel sağlam olmaz. Onun içindir ki tarihlerinde kültür izi bırakmayan ulusların en nihayet yalnız adları kalmıştır.”Kültürü,tarihiyle beraber,kabullenerek bu-kültürel geçmişin yozlaşmasını ve yok olmasını, istemeyen etkilerden korunmasını hedeflemiştir.¹¹²

Mustafa Kemal kültür ve medeniyetler kavramlarını birbirinden ayırmamış nitelik ve nicelik ölçülerinde birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu 10. yıl Nutkunda şu ifadesiyle “Milli kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız”idealiyle ortaya koymuştur.

Mustafa Kemal kültürü kendine has özellikleri ile bir topluma ait olduğunu, fakat uygarlıkların farklı kültürlerden teşkil edilebileceğini, kültürler arası ilişkisinin -benzeşmenin gelişmenin söz konusu olabileceğini fakat başka kültürlerin manevi özelliklerinin Türk kültürümüze tesirinin önüne geçilmesini, şu tespitiyle; “Şimdiye kadar takip olunan öğretim ve eğitim usullerinin milletimizin gerileme tarihinde en mühim bir sebep olduğu kanaatindeyim. Bunun için milli terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafelerinden ve doğudan mevcut özelliklerimizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilen bütün tesirlerden tamamen uzak, milli ve tarihi seciyemizle orantılı bir kültür kastediyorum. Çünkü mili dehamızın tam gelişmesi, ancak böyle bir kültürle temin olunabilir.gelişi güzel bir ecnebi kültürü, şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin yıkıcı neticelerini tekrar ettirebilir.kültür zeminle orantılıdır. O zemin milletin seciyesidir.”¹¹³ diye ifade etmiştir O milli kültür politikasının hedefini de şu sözüyle “ Milletin dehasının gelişmesi ve bu sayede layık olduğu medeniyet seviyesine ulaşması, şüphesiz ki yüksek meslekler

¹¹¹ Utkan Kocatürk, a.g.e., s.134.

¹¹² Ahmet Haluk Yüksel, “Atatürkçü Düşünce Sisteminde Kültürel İletişimin Modele Dayalı Boyutları” I. Uluslar arası Atatürk Sempozyumu a.g.e., s.1039-1040.

¹¹³ Kocatürk, a.g.e., s.135.

erbabını yetiştirmekle, Mili kültürümüzü yükseltmekle olacaktır.¹¹⁴ bu ifadelerinden de anlaşıldığı üzere batı medeniyetiyle, milli kültürü yozlaştırmadan buluşturmaya ve ulaştırmaya çalışan Mustafa Kemal'in bazı hususlarda başarılı olduğu söz konusu olduğu gibi uygarlıkların temelini oluşturan kültürün özüne hala daha inilemeyişinin ve çağdaşlığın yalnız ekonomideki, teknikteki gelişmenin pasif bir kopyacılık hazır buluşçuluk anlayışına endekslenişinin, başarısızlığın işareti olduğunu ve bu başarısızlık hususlarına da sebep olarak önce, kültürel uzlaşmayı- bütünleşme ve değişmeyi Mustafa Kemal'in şahsının, mücadelesinin veya iyi niyetinin sağlayamayacağını, bunun kaliteli ve ehliyetli kadrolarla ve onlara güvenen toplumla sağlanabileceğini, yine Batı Medeniyetinin temel kavramları Hümanizm, Rönesans ve Reform gibi kavramların Türk kültüründe bir birikiminin olmayışını ve Mustafa Kemal'in laikliğin esası içerisinde din unsurunu tanım dışı bırakmasını ve dil- din- ırk- mezhep farkı gözetmeden Türk tanımını anayasal Türk vatandaşlığına indirgemesini bir sebep olarak gösterebiliriz.

Mustafa Kemal; "Sanat güzelliğin ifadesidir. Bu ifade sözle olursa şiir, nağme ile olursa musiki, resim ile olursa ressamlık, oyma ile olursa heykeltıraşlık, bina ile olursa mimarlık olur."¹¹⁵ ifadesi ile sanat görüşünü ortaya koyarak muasır medeniyetler seviyesini hedef alan devletler ve milletlerin uygar olabilmesine ölçüt olarak nitelendirdiği hususlar içerisinde sanatın önemine binaen " Dünyada uygar, ilerlemiş ve olgunlaşmış olmak isteyen her hangi bir ulus er geç yontu yapacak ve yontucu yetiştirecektir. Anıtların şuraya buraya birer tarih anısı olarak dikilmesinin din dışı olduğunu ileri sürenler din hükümlerini gereğince incelemiş ve araştırmamış olanlardır."¹¹⁶ söylediği sözleriyle özellikle sanata ve çeşitli sanat dallarına İslam inancının el vermediğini iddia edenlere din hükümlerini araştırmamış olmakla itham etmiştir.

Yine şu ifadesiyle "İnsanlar olgunlaşmak için bazı şeylere muhtaçtır. Bir millet ki resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki fennin gerektirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur. Halbuki bizim milletimiz hakiki özellikleri ile medeni ve ileri olmaya layıktır ve olacaktır."¹¹⁷ Türk

¹¹⁴ Kocatürk, a.g.e., s.135

¹¹⁵ Kocatürk, a.g.e., s.152

¹¹⁶ Arı İnan, a.g.e., s.309

¹¹⁷ Kocatürk, a.g.e., s.152

milletinin ilerleyişini resim, heykel, fennin gerektirdiği şeyleri yapması ile özdeş olduğunu kast ederek milleti çeşitli sanat dallarına medenileşmek adına yönlendirmeye çalışmıştır.

Türk milletinin binlerce yıllık tarihinde sanatın bazı dallarına (Şiir- Edebiyat- Mimari ve Müzik vb. Resim ve Heykel) ait etkinliklerinde mili ve manevi inançlarının el verdiği ölçüler doğrultusunda tarihi eserler bıraktığı, fakat bu sanat dallarından özellikle Müzik- Resim- Heykel ve Raks gibi alanlarına İslam inancının gereği olarak seviyeli yaklaştığı, fakat İslam Medeniyetinin yükselişine ve yayılışına, bu seviyeli yaklaşımın engel teşkil etmediği gerçeği ışığında; Mustafa Kemal'in uygarlık ölçütü olarak nitelendirdiği sanat dallarına Türk milletinin genelinin ilgisini çekmemiş, ve milletin marjinal bir kesimi tarafından ihtiyaçlar ve kabiliyet esası itibarıyla ilgi görmüştür. Mustafa Kemal yine şu tespitinde ki “ Bir ulusu yaşatmak için bir takım temeller gerekmektedir ve bilirsiniz ki bu temellerin en önemlilerinden biri sanattır. Bir ulus sanattan sanatçıdan yoksun ise, tam bir yaşam süremez. Böyle bir ulus, bir ayağı topal, bir kolu çolak sakat ve ileti bir kimse gibidir. Hatta değindiğim anlamı bu söz de anlatmaya yeterli değildir. Sanatsız kalan bir ulusun yaşam damarlarından biri kopmuş olur.”¹¹⁸ düşüncesi ile bir toplumun devamlılığını sağlayacak temeller içerisinde sanatın önemine dikkat çekerek, ileri medeniyetleri seviyesine Türk Cumhuriyetini taşıma yolunda Cumhuriyeti ilke ve inkılaplarından teşkil olan temel üzerine tesis etmeye çalışırken sanatı inkılapları çerçevesinde ; inkılapları başarılı kılacak, Türk kültürünü Batı kültürüyle uzlaştıracak, iddiasıyla ele almış, fikirlerinin ve inkılaplarının toplum tarafından tanınmasını- benimsemesini ve yayılmasını sanatla kolaylaştıracağını şu ifadesiyle “Fikirler ve inkılaplar, sanatla yayılır.”¹¹⁹ olarak açıklamıştır.

Sonuç olarak”Sanat sanat içindir.” Düşüncesinden ziyade “ sanat toplum içindir.” anlayışı ile sanat dallarının toplumun ihtiyaçları ve kabiliyetleri doğrultusunda kendi özellikleri çerçevesinde değerlendirilmesi gereken, toplumun kültürel özelliklerinin maddi ve manevi, milli bir sembolü ve estetiği olduğu, yine sanatın evrenselliğinin, kültürel yayılmacılığa araç yönüyle değil, kültürel tanıtımı amaç yönüyle sağlanabileceğini, toplumlarında sanatsal özellikleri, kendi ihtiyaçları- kabiliyetleri ve inançları doğrultusunda benimseyebileceğini ve özellikle henüz

¹¹⁸ İnan, a.g.e., s.309.

¹¹⁹ Kocatürk, a.g.e., s.153.

öncelikli ekonomik, sosyal, kültürel bağımsızlıkları hususunda sıkıntılarını aşamamış olan milletlerin, sanat dallarını öncelikli bir uğraş, uygarlığın önemli bir ölçütü olarak değerlendirilmemesini ifade edebiliriz.

3.8. Mustafa Kemal ve Din

Mustafa Kemal Atatürk; “Biz kişisel kahramanlık sahneleri ile meşgul olmuyoruz. Yalnız size bomba sırtı olayını anlatmadan geçemeyeceğim. Karşılıklı siperler arasında mesafeniz sekiz metre, yani ölüm kaçınılmaz... birinci siperdekiler hiç biri kurtulmamacasına tamamen şehit oluyor, ikinci siperdekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar özenilecek büyük bir sükunet ve inançla biliyor musunuz ! Öleni görüyor, üç dakikaya kadar, öleceğini biliyor, en ufak korku bile göstermiyor; sarsılmak yok! Okumak bilenler ellerinde Kuran-ı Kerim, cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler kelimeyi şahadet çekerek yürüyorlar bu Türk askerinde ki ruh kuvvetini gösteren hayran olunacak ve tebrik edilecek bir örnektir. Emin olmalısınız ki Çanakkale muhaberesini kazandıran bu yüksek ruhtur.”¹²⁰ hatırasını nakleden ifadesi ile Türk milletini binlerce yıl bağımsızlık ve cihangirlik mücadelesine sürükleyen yüksek ruhun varlığına hayranlıkla dikkat çekerek kurtuluş mücadelesinin ve bir çok savaşın bu yüksek ruh ışığında kazanıldığını ifade etmiştir. Mustafa Kemal bu yüksek ruhun manevi temelini din olduğunu ve Türk milletinin yaşayabilmesinin din temelli yüksek ruh sayesinde olacağını şu sözü ile “Din lüzumlu bir müessesedir. Dinsiz milletlerin devamına imkan yoktur. Yalnız şurası var ki din Allah ile kul arasındaki bağılıktır”¹²¹ ifade ederek dinin bir milletin kaderine tesir yönünün altını çizen Mustafa Kemal “Din bir vicdan meselesidir, herkes vicdanının emrine uymakla serbesttir, hürdür. Biz dine saygı gösteririz. Düşünüşe ve düşünceye muhalif değil, biz din işlerini millet ve devlet işleri ile karıştırmamaya çalışıyor kasta ve fiile dayanan bağnaz hareketlerden sakınıyoruz ve buna asla meydan vermeyeceğiz.”¹²² demiştir. O, dinin, düşünce ve

¹²⁰ Atatürkçülük: “Atatürk’ün Görüş ve Direktifleri” I. Kitap Genel Kurmay Başkanlığı, Milli Eğitim Basım Evi İstanbul 1984 s.463.

¹²¹ Kocatürk, a.g.e., s.228.

¹²² Kocatürk, a.g.e., s.228.

Fikirlerin, vicdan özgürlüğü içerisinde değerlendirilmesini din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı değerlendirilmesi gerçeğinin üzerinde durmuştur. Mustafa Kemal Atatürk İslam Dini hakkında ki; “Peygamber efendimiz hazretleri cenabı hak tarafından insanlara dini gerçekleri bildirmeye memur ve elçi olmuştur. Ana kanunu hepimize malumdur ki şanı büyük olan yüce Kur-an da ki esaslardır. İnsanlara feyiz nuru vermiş olan dinimiz son dindir en eksiksiz dindir. Çünkü dinimiz akla mantığa gerçeğe tamamen uyuyor ve uygun düşüyor, eğer akla mantığa ve gerçeğe uymasaydı bununla diğer ilahi tabiat kanunları arasında tezat olması gerekirdi; çünkü bütün evren kanunlarını yapan Cenabı Hak’tır.”¹²³ ifadesiyle İslam dinini sosyal ve içtimai alanda insan hayatını kapsayan ve yönlendiren kural ve kanunlarıyla akla, mantığa ve gerçeğe uyan eksiksiz son din olduğunu vurgulayarak İslam dininin aslına ve gerçeklerine uygun bir yöntemle, ona asırlardır hizmet etmiş olan Türk milletine ve Türk gençliğine öğretilmesi ve öğretim yerininse okullar olduğunu şu ifadesi ile “Bizim dinimiz en makul be en tabii dindir. Ancak bundan dolayıdır ki son din olmuştur. Bir dinin tabii olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uyması lazımdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen uygundur. Müslümanların toplumsal hayatında, hiç kimsenin özel bir sınıf halinde mevcudiyetini muhafazaya hakkı yoktur. Kendilerinde böyle bir hak görenler, dini emirlere uygun harekette bulunmuş olmazlar. Bizde ruhbanlık yoktur, hepimiz eşitiz ve dinimizin hükümlerini eşit olarak öğrenmeye mecburuz. Her fert dinini, din duygusunu imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır, orası, mekteptir.”¹²⁴ Olarak belirleyen Mustafa Kemal dinin bir ihtiyaç olduğunu insan hayatına her yönüyle tesir eden din ihtiyacının karşılanması görevinin, milletin eğitimiyle sorumlu okullar tarafından yönlendirilmesini arzu etmiş, özellikle sınıf ayrımını, ruhbanlık müessesesini reddeden, sonradan mal edilen hurafe yorumlardan , tesirlerden uzak İslam dini bünyesinde Türk milletinin dindar olmasını ve Türk milletinin Allah adına, din adına hükümleri kendince yorumlayan kişilerin- toplumların hurafe ve inançlarından arındırılarak, gerçek İslam esaslarıyla aydınlatılmasını şu tespitiyle ifade etmeye çalışmıştır. “Türk milleti daha dindar olmalıdır, yani bütün sadeliği ile dindar olmalıdır demek istiyorum. Dinime, bizzat hakikate nasıl inanıyorsam , buna da öyle

¹²³ Kocatürk, a.g.e., s.231.

¹²⁴ Kocatürk, a.g.e., s.231.

inanıyorum. Bilince aykırı, ilerlemeye mani hiçbir şey içermiyor, halbuki Türkiye'ye bağımsızlığını veren bu Asya milletinin içinde daha karışık, suni batı itikatlarından ibaret bir din daha vardır. Fakat bu konuda yeterli bilgisi olmayanlar bu acizler sırası gelince aydınlanacaklardır. Onlar ışığa yaklaşamazlarsa, kendilerini yitirmiş ve mahkum etmişler demektir. Onları kurtaracağız.¹²⁵ Mustafa Kemal Atatürk yine din hakkındaki şu ifadesindeki; “ milletimizin, memleketimizin ilim, irfan yuvaları (okulları) bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek, aynı şekilde oradan çıkmalıdır. Fakat, nasıl ki her hususta yüksek meslek ve ihtisas sahipleri yetiştirmek gerekli ise, dinimizin gerçek felsefesini inceleyecek, araştırarak bilimsel ve teknik olarak telkin kudretine sahip olacak seçkin ve gerçek din ilim adamlarını da yetiştirecek yüksek öğrenim kurumlarına sahip olmalıyız.¹²⁶ tespitiyle her alanı kapsayan bilim ve mesleki alanlarda ihtisas sahibi bilim adamlarının yetiştirilmesi gereğinin yanı sıra, din hususunda da Türk milletini aydınlatacak, İslam dinini gerçek yönüyle yansıtacak, ihtisas sahibi din alimlerinin yetişmesi gerektiğini ortaya koyarak, Mustafa Kemal Atatürk, dinle ilgili sözlerinden hareketle, sonuç olarak; hurafeden ve istismarcı yorumdan arındırılmış İslam dininin aslına uygun nasları ile Türk milletine öğretilmesini, Türk milletinin, yüksek bir ruha sahip olabilmesinin ön şartı olduğunu, devletin toplumun bu yöndeki ihtiyaçlarına cevap vermesi aksi durumda ihtiyaçtan kaynaklanan boşluğun kişiler ve gruplar tarafından istismarla doldurulabileceğini ve asıl eksikliğin ve hatanın istismara zemin hazırlayan kişi ve kurumların olduğunu ve ilmi, mantıki bir realite olan İslam dininin bütün gerçek nas ve kurallarıyla Türk toplumunun sosyal-içtimai hayatını kapsayacak bir öğreticilik çerçevesinde değerlendirilmesi gereğine inanıyoruz.

3.9. Mustafa Kemal ve Gençlik Düşüncesi

Tanzimat'ın ilanı ile birlikte başlayan ve daha sonra ıslahat ve meşrutiyet hareketleriyle devam eden mecburi kültür değişimleri bünyesindeki eğitimde batılılaşma çalışmaları önce askeri eğitimde kendini göstermiş daha sonra mülkiye-hukuk-tıp gibi alanları da kapsayarak Osmanlı Devletinin son döneminin eğitim programlarına yön vermiştir.

¹²⁵ A.S.D. cilt II a.g.e., s.70.

¹²⁶ Atatürkçülük, a.g.e., s.457.

Eğitimde batılılaşma hareketleri, çöküşe çare arayan Osmanlı aydınlarına da olumlu ve olumsuz yönde tesir etmiş, Osmanlıcılık-Türkçülük-İslamcılık-Batıcılık fikirleri etrafında dağılmalarına sebep olmuştur.

Bu fikri akımlar döneminin fikir hayatına zenginlik kazandırsa da çöküşü ve yıkılışı durdurma gibi büyük bir hedefi tutturamamıştır. Eğitimdeki batılılaşma hareketlerinin ve fikri akımların hedef kitlesi konumundaki Türk Gençliği Doğu ve Batı kültürlerinin kışkırtıcılığında kişiliğini ve şahsiyetini bulma mücadelesi vermektedir.

Gecenin en zifiri karanlığını yansıtan böylesi bir dönemde şafağın habercisi olmayı hedefleyen Mustafa Kemal Atatürk bu hedefine; Anadolu'da bağımsızlık adına yaşayan, bağımsızlık adına saltanatlar kuran ve yine bağımsızlık adına ölmeyi başarabilen Türk Milletinin yılmaz iradesiyle ve bir milletin kurtuluş mücadelesinin dinamik ve idealist yönünü temsil eden Türk Gençliği ile başlatılabileceğinin farkında olan Mustafa Kemal 1918 yılında Ruşen Eşrefe verdiği bir hatıra fotoğrafında arkasına yazdıklarıyla Türk Gençliğine olan güven duygularını şöyle ifade ediyordu.

“Her şeye rağmen muhakkak bir nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan bu kuvvet, yalnız aziz memleket ve milletim hakkındaki sonsuz sevgim değil, bugünün karanlıkları, ahlaksızlıkları, şarlatanlıkları içinde vatan ve hakikat aşkıyla ışıksırmaya ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümdür.”¹²⁷ bu tespitiyle Türk milletine ve gençliğine güven esasına endekslediği milli mücadele ateşini yakmış ve yine Sivas kongresinde Mustafa Kemal'in arkadaşları arasında manda fikrine saplananlar varken, genç bir tıbbiyelinin Amerikan mandasına karşı çıkarak “ Paşam, Murahhası bulunduğum tıbbiyeliler, beni buraya istiklal davamı başarmak yolundaki mesaiye katılmak üzere gönderdiler. Mandayı kabul edemem eğer kabul edenler var ise bunları şiddetle red ve tekbih ederiz. Farz-ı muhal manda fikrini sizde kabul ederseniz sizi de reddeder, Mustafa Kemali vatan kurtarıcı değil vatan batırıcı olarak adlandırır ve telin ederiz.”¹²⁸ haykırışından ilham alan Mustafa Kemal “ Gençler, cesaretimizi güçlendirip devam ettiren sizlersiniz. Siz almakta olduğumuz terbiye ve irfan ile insanlık meziyetinin vatan muhabbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız.”¹²⁹ cevabı ifadesiyle Türk gençliğine güvenini, ümitli bakış açısını, idealist yaklaşımını ortaya koyarak milli mücadeleyi bu ruh ve millet iradesiyle başarıyla tamamlamış ve

¹²⁷ İhsan Sabri Balkaya, “III. Bin Yıl Atatürk ve Gençlik” a.g.e., s.134.

¹²⁸ Balkaya, a.g.e., s.134.

¹²⁹ Kocatürk, a.g.e., s.192.

ideallerinin sembolleştığı Türkiye cumhuriyetini geleceğe taşımaları ve muasır medeniyetler seviyesinde yaşatma koşulu ile “Ey yükselen yeni nesil istikbal sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk onu yükseltecek ve devam ettirecek sizlersiniz.”¹³⁰ diyerek daima idealiz’ e etmek istediği Türk gençliğine Türk cumhuriyetini muasır medeniyetler seviyesine ulaştırabilme idealini de beraberinde emanet etmiştir.

Yine Mustafa Kemal gençlik hakkındaki düşüncesini şu ifadesi ile “Gençler için vatani işlerde ölmek söz konusu olabilir. Lakin korkmak asla”¹³¹ olarak ortaya koyarken stratejik öneme sahip Anadolu da yaşayan Türk gençliğinin milletinin birlik ve beraberliğini vatanın bölünmez bütünlüğünü koruma hususunda cesaretli olmaları gerektiğini ifade etmiş, özellikle batılı nesillerin kurt olarak yetiştirildiği bir ortamda Türk gençliğinin inançlı- idealist- mücadeleci kararlı bir anlayışa sahip olmaları gerektiğini şu ifadesi ile altını çizmeye çalışmıştır. “Sayın gençler hayat mücadeleden ibarettir. Bundan dolayı hayatla yalnız iki şey vardır. Galip olmak, mağlup olmak. Size Türk gençliğine terk edip bıraktığımız vicdani emanet yalnız ve daima galip olmaktır ve eminim daima galip olacaksınız. Milleti yükselme neden ve şartları için yapılacak şeylerde, atılacak adımlarda kesinlikle tereddüt etmeyin. Milleti o yükselme noktasına getirmek için dikilecek engellere hep birlikte mani olacağız. Bunun için beyinlerimize, irfanlarımıza, bilgilerimize gerekirse bileklerimize müracaat edecek fakat mutlaka ve mutlaka o gayeye varacağız”¹³² sözüyle ideal genç özlemini ifade eden Mustafa Kemal Türk gençliğine cumhuriyeti olduğu gibi mücadele azmi- iradesi- cesareti ve yöntemini de miras bırakmıştır.

Mustafa Kemal; “Gençler vatanın bütün ümit ve istikbali size genç nesillerin anlayış ve enerjisine bağlanmıştır.”¹³³ ifadesiyle Türk gençliğini Türk Cumhuriyetinin geleceğinin teminatı, parlayan yıldızı ve istikbali olabilecek Türk milletini aydınlık yarınlara taşıyabilecek Türk Gençliğini ümit ışığı olarak nitelendirmiştir. Geleceğe dair yaptığı konuşmalarında sadece dönemin genç ve dinamik neslini hedef kitlesi olarak belirleyen Mustafa Kemal: “Türkiye Cumhuriyetinin özellikle bugünkü gençliğine ve yetişmekte olan çocuklarına hitap ediyorum; Batı senden Türk’ten çok geriymiş. Anlamda, fikirde tarihte bu böyleydi. Eğer bugün batı nihayet teknikte bir üstünlük

¹³⁰ Kocatürk, a.g.e., s.192.

¹³¹ Atatürkçülük, a.g.e., s.338.

¹³² A.S.D., cilt II a.g.e., s.133.

¹³³ Kocatürk. A.g.e., s.192.

gösteriyorsa ey Türk çocuğu o kabahat ta senin değil senden önceliklerin affedilmez ihmalinin sonucudur. Şunu da söyleyeyim ki çok zekisin! Bu belli fakat zekanı unut! Daima çalışkan ol!”¹³⁴ demiştir. “ Türk çocuklarının kısmeti her başarılı hamleden hep sevinç veren neticeler almaktır. Türk çocukları; yürüdünüz, yürüyorsunuz, yürüyünüz! Yaptığınız hamleler sizi yüksek ideale ulaştırmak üzeredir. Durmayın, yürüyün...Mutluluk, refah, sevinç ve hepsinden sonra dünyaya karşı yüksek bir gurur seni bekliyor Türk çocukları! Son sözümün son kelimesine dikkat!...Gurur, büyüklük, sende zaten vardır. Bunu gösterme! Onu kendi yüksek enerjinin kutsal yerine (haramine) sakla! Gerekirse büyük alçak gönüllüğünü göster. Fakat gene gerektiğince göster ezici yumruğunu!İşte bu niteliklerinle ispat edebilirsin ne olduğunu!...Benim bugün ki ve yarın ki Türk çocuklarında beklediğim nitelik bu şekilde belirmelidir.” ¹³⁵ diyen Mustafa Kemal, Türk Gençliğine geleceğe dair olması gereken mücadele anlayışı ve önemine dair her fırsatta nasihatler de bulunarak, Türk Gençliğini idealist, çalışkan, gururlu ve ilmi mücadelecı bir yaşam anlayışına motive etmeye, inandırmaya çalışmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk’ün gençlikle alakalı fikirlerinin büyük bir kısmını yine gençlik hedefi, Türk gençliğinin eğitimi ve yetiştirilme esas ve yöntemlerini içermektedir.Türkiye Cumhuriyetini, yaşatmak ve muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmak üzere Türk Gençliğine Türk Gençliğini ise yetiştirmek ve geleceğe hazırlamak üzere eğitimcilere emanet eden Mustafa Kemal Atatürk; şu sözünde “Şimdiye kadar takip olunan eğitim ve öğretim usullerinin milletimizin gerileme tarihinde en mühim bir sebep olduğu kanaatindeyim. Bunun için Milli terbiye programından bahsederken eski devrin hurafelerinden ve doğuştan mevcut özelliklerimizle hiçte münasebeti olmayan yabancı fikirlerden doğudan be batıdan gelebilen bütün tesirlerden tamamen uzak, milli ve tarihi seciyemizle orantılı bir kültür kastediyorum. Çünkü milli dehamızın tam gelişmesi ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir. Gelişi güzel ecnebi kültürü şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin yıkıcı neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür zeminle orantılıdır. O zemin milletin seciyesidir.”¹³⁶ ifadesiyle gençliğe eğitmekle görevli kişi ve kurumların eğitimde

¹³⁴ Atatürkçülük, a.g.e., s.341.

¹³⁵ Atatürkçülük, a.g.e., s.339.

¹³⁶ Atatürkçülük, a.g.e., s.297.

taşımaları gereken zihniyeti ortaya koymaya çalışmış ve yine şu ifadesindeki “ yetiştirilecek çocuklarımıza ve gençlerimize görecekları eğitimin sınırı ne olursa olsun en önce ve her şeyden önce Türkiye’nin istiklaline kendi benliğine ve milli menfaatlerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek lüzumunu öğretilmelidir. Milletlerarası cihan vaziyetine göre böyle bir mücadelenin gerektirdiği ruhi unsurlar ile mücehhez olmayan fertlere ve bu mahiyette fertlerden oluşan toplumlara hayat ve bağımsızlık hakkı yoktur.”¹³⁷ demiştir. Mustafa Kemal Atatürk, diğer milletlerin kendi gençliklerini varlık sebepleri olarak nitelendirdiği dünya düzeni içerisinde jeostratejik bir coğrafyada yaşayan ve sürekli doğu ve batı kültür özelliklerinin etkisinde kalan Türk Gençliğinin bütün gayr-i milli, kültür fikir ve inançların tesirinden koruyacak, milli istiklaline, milli hakimiyetine, milli menfaatlerine, milli benliğine bağlı, bu değerleri yaşama ve koruma hususunda kararlı ve mücadelecı bir ruh çerçevesinde yetiştirilmesi gerektiğini ifade etmeye çalışmışlardır. Türk devletinin temeli olarak nitelendirdiği Türk kültürünün milli ve manevi değerlerin koruyucusu yaşatıcısı ve geleceğe taşıyıcısı olması gereken Türk gençliğini bu anlamda sorumlu ve görevli tutmaktadır.

Mustafa Kemal “Gençliği yetiştiriniz, onlara ilim ve irfanın müspet fikirlerini veriniz. Geleceğin aydınlığına onlarla kavuşacaksınız. Hür fikirler uygulamaya geçtiği vakit Türk milleti yükselecektir.”¹³⁸ ifadesiyle Türk gençliğinin muasır medeniyetler seviyesine ulaşabilmenin bir gereği olan ilim- fent ve teknolojik bilgilerle donatılması gerektiğini, işaret etmiş ve yine “Gençliği mutlaka ülkücü ve memleketle alakalı olarak yetiştirmek, herkesin, hepimizin, her devlet adamının başta gelen vazifesidir.”¹³⁹ demiştir. Mustafa Kemal, Türk gençliğinin geleceğe dair idealize edilmesi gerektiğini, eğitimi ve devleti idare edenlerin asli görevi olarak nitelendirerek,

özellikle günümüze fazlasıyla tesir eden taklitçiliğin ciddi tehlike arz ettiğini şu sözündeki “ Her milletin kendine mahsus gelenekleri, kendine göre milli hususiyetleri vardır. Hiçbir millet, aynen diğer bir milletin taklitçisi olmamalıdır. Çünkü böyle bir millet ne taklit ettiği bir milletin aynı olabilir, nede kendi milleti içinde kalabilir. Bunun neticesi şüphesiz ki acıdır.”¹⁴⁰ tespitiyle belirlemeye çalışmıştır.

¹³⁷ Atatürkçülük, a.g.e., s.297.

¹³⁸ Kocatürk, a.g.e., s.196.

¹³⁹ Kocatürk, a.g.e., s.196.

¹⁴⁰ İhsan Sabri Balkaya, a.g.e., a.139.

Mustafa Kemal Atatürk Türk gençliğine vasiyeti niteliği taşıyan Gençliğe hitabesiyle, Türk istiklalini ve cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmesi görevini hayati bir sorumluluk olarak Türk gençliğinin omuzlarına yükleyerek, Türk Gençliğinin önünde engel teşkil edebilecek iç ve dış düşmanların varlığına dikkat çekerek, bu düşmanların memleketi idare noktasında etkileyici ve yönlendirici makamları işgal edebileceği gerçeği karşısında, ülkenin iç ve dış düşmanlarla kuşatılabilmesi anında Türk istiklalini ve cumhuriyetini kurtaracak olan Türk gençliğinin ihtiyacı olan kudretin damarlarındaki asıl kanda mevcut olduğunu ifade ederek, Günümüzdeki ülke problemlerini de sembolize eden sıkıntılara karşı mücadele ruhunu ve cesaretini miras olarak bırakmıştır.

Günümüzde ülkemizin benzer şartlar karşısında, Türk gençliğinin; Türkiye Cumhuriyetinin ekonomik- siyasi- kültürel tam bağımsızlığını kazanabilmesi hususunda; Türk devletinin Batıdan aldığı akçelerle, buyruklarının da alınmasının sebep olduğu, Türk devletinin Batıya karşı mahkumiyetine son vermek için, asil kanın gerektirdiği mücadele ruhunu sergilemekte dün olduğu gibi bugün de sorumlu olduğunu belirtmek istiyorum. Türk Gençliğinin Mustafa Kemal'i ve Türk tarihindeki bir çok tarihi şahsiyeti örnek alırken onları yaptıkları ve yaşadıklarıyla değil fikirleri ve idealleriyle örnek alarak; Batılıların jeopolitik ve jeostratejik öneme sahip Anadolu'da tam bağımsız bir Türkiye'den, inançlı ve idealist Türk milletinin varlığından ziyade, güçsüz, çaresiz, inançsız, idealsiz ve Batıya mahkum ve mecbur bir Türk milleti ve devleti ideali stratejisinin farkında olarak; ithal fikirlerin, kültürlerin, inanç ve yaşam tarzlarının bu stratejilerin taşeronları olduğunu gözden kaçırmadan, kendi öz kültürlerine değer vermeyip diğer milletlerin kültürlerini benimseyen onların yaşayışlarına özenen milletler zamanla kültür bağımsızlıklarının yanında milli hakimiyet ve istiklallerini de kaybeden milletlerin, milletler mezarlığındaki akıbetlerini de dikkate alarak , günümüzdeki çağdaşlaşma tarzlarına naziren bir milletin kökünden koparılarak çağdaşlaştırılamayacağıнын medenileşmenin, medeni şuur içerisinde ancak millileşmeyle sağlanabileceğinin bilincinde olarak bilgili, şahsiyetli, ahlaklı, onurlu yaşayan, okuyan, araştıran, tartışan, ülke menfaatlerini şahsi menfaatlerinin üstünde tutan Türk gençliği, Türk Devleti'nin bağımsızlığı ve ileri medeniyetler seviyesine ulaşılabilirliği adına üzerine düşen bu mücadeleyi başlatması ve başarması Türk milletinin bağımsız kalabilmesinin bir gereği idealidir

3.10. Mustafa Kemal ve Eğitim Düşüncesi

3.10.1. Mustafa Kemal'de eğitimin anlam ve tanımı

Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk gençliği hakkındaki düşüncesini, özlemlerini ve tavsiyelerini inceledikten sonra; şimdi Türk gençliği merkezli ve muasır medeniyetler seviyesi hedefli, eğitim düşüncesini incelemeye çalışacağız. Dünya insanlık tarihi içerisinde insanların huzuru, mutluluğu ve gelişimini sağlamayı gaye edinen liderler, yöneticiler eğitimin rolünü ve değerini ihmal etmemişlerdir. "Milletlerini kurtaran, Devlet kuran önderlerin bu kazançlarının sürekli olması gelecek kuşakların onların ne güç şartlar altında mücadele verdiklerini bilmelerine onların ilkelerini benimsemelerine bağlıdır. Bu nedenle onlar yazılı belgeler bırakarak gelecek kuşaklara seslenmeyi onları eğitmeyi görev bilirler"¹⁴¹ Bu sürecin tarihteki en tipik örnekleri Türk tarihine yön veren eski Türk Hakanlarıdır. Köktürk Bengü Taşları dediğimiz kitabelerde ¹⁴² Türk Hakanlarının tavsiyeleri, nutuk içerikli söylemleriyle dile getirilmektedir. Bunların en ünlü örneği Bilge Kağandır. Bilge Kağan Türk milleti için Bilge özelliklere sahip bir düşünür ve hoca özelliği taşımaktadır. Vezir Tanyukuk'un yazıtında; "Şimdi Türk Bilge Kağan birleşik Türk milletini oğuz milletini eğitip duruyordu"¹⁴³ demektedir. Şüphesiz ki Türk Hakanları Türk milletini her dönem milli hassasiyet ve hakimiyet doğrultusunda eğiten nitelikli öğretmenlerdir.

Osmanlı sultanları arasında da bilgiye, bilime, bilim adamlarına ve eğitimin gereğine çok büyük önem atfedenler olmuştur. Daha III.Selim döneminden (1789-1808) itibaren batı kaynaklı okullar açma faaliyetinin başladığını, geriye gidişin önlenmesi için mükemmel eğitim ve öğretim kurumlarına sahip olma gereğinin kavrandığını görüyoruz.¹⁴⁴ 17.yüzyıla kadar bir çok medeniyetlere ilham kaynağı olan ıslık saçan, Osmanlı eğitim ve öğretim sistemlerinin, müspet ilimler alanındaki gelişmeleri takip edememesi beraberinde, Rönesans hareketleri coğrafi keşiflerin avantajı ile kısa zamanda büyük ilmi-fenni gelişmelere imza atan Avrupa'nın gerisinde kalmasına sebep oluyordu.

¹⁴¹ Yahya Akyüz, "Atatürk'ün Türk Eğitim Tarihindeki Yeri": Atatürk ve Eğitim a.g.e., s.9.

¹⁴² Selami Sönmez, "Eski Türk Eğitimi" Atatürk Üniversitesi Yayınları, 915 Erzurum 2000 s.116.

¹⁴³ Muharrem Ergin, "Orhun Abideleri" Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1995 s.81.

¹⁴⁴ H. Ali Koçer, "Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi" Uzman Yayınları Ankara 1987 s.26-33.

Özellikle askeri alanda alınan ağır mağlubiyetler , Osmanlı eğitiminde askeri maksatlı reform içerikli önlemler alınmasına sebep oluyor daha sonra da bu yenilikleri tıp-hukuk ve mülkiye alanında yapılan eğitim reformları takip ediyordu.

Osmanlı eğitim sisteminin aksayan ve eskiyen yönleriyle sorgulanması gerektiği gibi Osmanlı eğitiminin son dönemine yansıyan kişilikleri olarak, Türk milletini istiklal mücadelesine inandıran ve kavuşturan aydın,alim,idareci eğitimcileri yetiştirebilmesine tabii ki Mustafa Kemal'in de bu dönemde yetişmiş bir münevver olduğuna dikkat çekerek, Osmanlı mektepleri belki yetiştirdiği insanlara çağdaş bir teknoloji, bilgi vermemiş olabilir, ama o dönemin gençlerine yüksek bir ideal ve vatanseverlik kazandırabilmesini de unutmamak gerekir.

Mustafa Kemal Atatürk istiklal mücadelesi sonrası Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunu sağlarken, cumhuriyetin yaşayabilmesinin, halk tarafından Cumhuriyetin üzerine inşa edildiği temel nitelikli ilke inkılaplarından müteşekkil fikri ve idari sistemin anlaşılabilmesiyle mümkün olacağını düşünerek, bir nevi bir dönem Osmanlı idaresine ve sistemine alışmış bir milleti yeni Cumhuriyet idaresi ve sistemine adapte edebilmek için ciddi bir eğitim reformuna ihtiyaç olduğunu düşünerek, söz konusu rejim değişikliğini eğitim aracı ile başarmayı hedeflemiş ve Türk milletini idare ve eğitime hususunda bir öğretmen edasıyla hareket etmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığını ve ileri medeniyetler seviyesine ulaşabilirliğini eğitilmiş insan faktörüne bağlayan Mustafa Kemal eğitimin anlam ve önemini şu ifadesiyle "Bir milleti ya hür, bağımsız,şanlı yüce bir toplum halinde yaşatan veya bir milleti esaret ve sefaletle terk eden terbiyedir."¹⁴⁵ diye ortaya koyarak eğitimin bir milletin kaderine tesirinin önemini belirtmiştir.

Yine bir önceki sözüne takriben eğitimin hammaddesi olan, gençliğin eğitilmesi hususundaki; "yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimizin görecekları eğitim ve öğretim sınırı ne olursa olsun, her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine, milli ananelerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etme gereği öğretilmelidir. Dünya da uluslar arası duruma göre böyle bir mücadelenin gerektirdiği manevi unsurlara sahip olmayan ve bu nitelikteki kişilerden oluşan toplumlara hayat ve

¹⁴⁵ Atatürkçülük, a.g.e., s.291

bağımsızlık hakkı yoktur.”¹⁴⁶ ifadesiyle eğitime milli bir anlam ve sorumluluk yükleyen Mustafa Kemal eğitimde olması gereken öncelikli hedefi işaret etmiştir.

Eğitim ve öğretim meselesinin uzun süreli ve çetin bir mücadeleyi gerektiren bir husus olduğunu şu sözleriyle “eğitim ve öğretim, millet olmanın, bayındır bir vatan kurmanın temel şartıdır. Cihanın olacağına akıl erdiremediği büyük ve milli bir mücadeleyi başarmış olan Türkiye olmaz gibi görünen bu ehemmiyetli ve çok büyük muharebeyi de muvaffakiyetle sonuçlandıracaktır. Bunda hiç kimsenin şüphesi olmasın.”¹⁴⁷ şeklinde ifade eden Mustafa Kemal, eğitimin mücadelecî muhtevasının önemine dikkat çekmiş, Türk milletinin daima bağımsız ve mutlu kalabilmesi için ileri medeniyetler seviyesinde ömür boyu kalabilmesinin, yapılacak eğitim mücadelesi neticesindeki başarıya bağlı olduğunu ve bağımsızlığı asker ordusunun kazandığını fakat, bağımsız yaşayabilme ve kalabilmemizi de irfan ordusunun sağlayabileceğini şu tespitiyle “Memleketimizi, toplumumuzu gerçek hedefe, mutluluğa erdirmek için iki orduya ihtiyaç vardır. Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu diğeri milletin geleceğini yoğuran kültür ordusu.

Bir millet irfan ordusuna sahip olmadıkça muharebe meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin kalıcı sonuçlar vermesi ancak irfan ordusuna bağlıdır.”¹⁴⁸ diye ifade etmiştir.

3.10.2. Mustafa Kemal’ in Eğitim Felsefesi

Türkiye Cumhuriyetinin istikbalini ve ileri medeniyetler seviyesine ulaşabilirliğini eğitilmiş insan ve toplum kavramına bağlayan Mustafa Kemal eğitim düşüncesinin merkezine ise Türk milletinin dinamik ve idealist kesimini, Türk gençliğini koymuştur.

Türk gençliğinin milli-ahlaki-ilmi- fenni ve akli bir eğitimle yetişmesinin en çok gerçek ve uygulanabilir bir felsefeden hareketle sağlanabileceğine inanan, Mustafa Kemal Atatürk’ün eğitime yüklediği felsefi ideallerini, biz üç ana başlık altında ele aldık.

¹⁴⁶ Atatürkçülük, a.g.e., s.292

¹⁴⁷ Utkan Kocatürk, a.g.e., s.119

¹⁴⁸ Atatürkçülük, a.g.e. s.291

3.10.2.1. Hür ve Bağımsız Bir Türkiye

“Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir.” diyen Mustafa Kemal Atatürk’ün fikir sisteminde, milletlerin hür ve bağımsızlıklarının sigortası eğitimidir. O bu konuda: “Eğitimidir ki bir milleti ya özgür, bağımsız, büyük ve yüksek bir toplum olarak yaşatır, ya da esirlik ve yoksulluğa terk eder”¹⁴⁹ demiştir. Fark edileceği gibi Atatürk sadece bir lider değil tam bir fikir adamı hatta özel ifadeyle bir “eğitim filozofu”dur. Başka bir konuşmasında yukarıdaki sözlerini biraz daha açarak: “Yetiştirilecek çocuklarımız ve gençlerimiz, görecekleri eğitim ve öğretimin sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce Türkiye’nin bağımsızlığına, kendi benliğine ulusal ananelerine düşman olan, bütün unsurlarla mücadele gereği öğretilmelidir. Uluslararası dünya durumuna göre, böyle bir mücadelenin gerektirdiği ruhsal unsurlarla donatılmayan kişiler ve böyle kişilerden oluşmayan toplumlara hayat ve bağımsızlık yoktur” demiştir. Biz Atatürk fikir sisteminde amaca uygun, yeterli kalite ve kontite de olmak üzere verilecek eğitimin toplumların hür ve bağımsızlıklarının olduğu gibi mevcudiyetleri ve mevcudiyeti sürdürebilmenin sigortası olarak algılanmaktadır.¹⁵⁰

Şüphesiz ki bir milleti medeniyetler ailesinde temsilen söz sahibi kılacak eğitim sistemidir. Eğitim sisteminin felsefesi ise temsil ettiği milletin kendine has özelliklerini, istiklal ve istikbalini, ideallerini yansıttığı ve yaşattığı müddetçe başarısı söz konusu olacaktır. Bir milletin kaderine yönlendirici ve yönetici anlamda tesir etmek isteyen bir liderde, bu felsefeyi taşıdığı müddetçe lider olabilir ve kalabilir.

3.10.2.2 Barış Seven ve Çalışkan Bir Millet

Mustafa Kemal’ in eğitim ile gerçekleştirmek istediği veya eğitime yüklediği misyonlardan bir diğeri ise “barış sever ve çalışkan” bir ulus yetiştirmektir.

Asırlarca jeopolitik öneme sahip olan bir coğrafyada saldırılara, savaşlara maruz kalmış bir milleti savaştan- şiddetten uzak huzurlu ve mutlu bir yaşam seviyesine

¹⁴⁹ A.S.D., Cilt I a.g.e., s.200.

¹⁵⁰ Selami Sönmez, “Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Eğitim Felsefesi, Amacı ve Politikası” TURGIAD Araştırmaları Enstitüsü Dergisi yayınları. Sayı-19, Erzurum-2002.s.305-330.

taşımak için “Barış” kavramı onun fikir siteminde çok önemli yer tutar. Mustafa Kemal Atatürk barışı, engellemeden ilerlemenin önde gelen şartlarından biri olarak kabul eder. Bu konudaki şu: “Türk Cumhuriyetinin en esaslı ilkelerinden biri olan Yurtta Barış, Dünyada Barış amacı insanlığın ve uygarlığın refaha ilerlemesinde en sağlam etken olsa gerektir”¹⁵¹, tespitiyle Ulusal ve uluslararası kalkınmanın , refah, huzur ve mutluluğun en temel şartlarından biri olarak “barışı” işaret etmiştir. Barış ortamı aslında her ulusun onu koruma ve idame ettirme adına kendine düşeni yapmasını gerektirmekte ve ancak böyle bir elbirliği ve itina ile korunabilecektir.

O, Ulusal ve uluslararası kalkınmanın , refah, huzur ve mutluluğun en temel şartlarından biri olarak “barışı” işaret etmiştir. Barış ortamı aslında her ulusun onu konuma ve idame ettirme adına kendine düşeni yapmasını gerektirmekte ve ancak böyle bir elbirliği itina ile korunabilmektedir.

Tarih boyunca uluslararası barışa katkı sağlamaya çalışan , mazlum ve ezilen milletlerin huzuru, mutluluğu ve bağımsızlığı adına kendi huzurundan olan Türk milletinin tekrar, dünya barışına katkıda bulunabilmesinin önce kendi içinde barışı yaşaması gerektiğine inanan Mustafa Kemal’e göre” Önce kendi içimizde barışı sağlamalıyız”. Bu yolda; “ Ülkemizi her gün daha çok güçlendirmek, her alanda her türlü ihtimale karşı koyabilecek bir halde bulundurmak ve dünya olaylarının bütün gelişmelerini büyük bir uyanıklıkla izlemek barış sever siyasetimizin dayanacağı esasların başlangıcıdır.”¹⁵² ifadesiyle Türk Milletinin önce kendi mutluluğunu , huzurunu tesis edebilecek güçte ve kalkınmışlıkta olması gerektiğine inanarak , diğer taraftan her alanda olduğu gibi barış konusunda da , diğer milletlerden bağımsız bir milli barışın uzun ömürlü olmayacağını yine şu ifadesi ile işaret etmiştir: “Bu itibarla insan mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar , bütün cihan milletlerin huzur ve refahını düşünmeli kendi milletinin saadetine ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine hadim olmaya elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Çünkü dünya milletlerinin saadetine çalışmak diğer bir yoldan kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükun,

¹⁵¹ Atatürk’ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri.s.129.

¹⁵² A.S.D. cilt I a.g.e., s.412.

vuzuh ve iyi geçim olmazsa bir millet kendisi için ne yaparsa yapsın,huzurdan mahrumdur.”¹⁵³

Dünya barışının sosyal temelleri üzerine anlamlı değerlendirme yapan Sönmez; “Artık dünya küçülmüştür.Dünya akraba milletlerden oluşmuş bir milletler ailesi durumuna doğru gitmektedir.Fakat bu durum dünya barışı için tehdit ve tehlikenin bittiği anlamına gelmez.Çünkü; ne yazık ki aile fertleri arasında dünya rezervlerini paylaşma ve bu rezervleri kalkınma ve refaha yansıtma noktasında uçurumdan da öte akıl almaz bir dengesizlik vardır.Artık herkes komşusunun açlık ve inleme çığlıklarını duyarken mutluluk naraları atamayacağını anlamış bulunmaktadır. Aç insanın uzakta olması , silahsız ve hatta az sayıda bulunması durumu değiştirmemektedir. Aklın onda, ekmeğin başkasında olması barışın bozulmasına yetmektedir.11 Eylülü 2001 Newyork ve Washington eylemleri söylediklerimizi haklı çıkarmaktadır.¹⁵⁴ tespitiyle bir milletin sırf kendi huzur ve mutluluğunu muhafazası adına başka milletlerin huzurunu sıkıntıya sokmaması gerektiğinin , başka milletin rahatını , mutluluğunu gözetmeyen toplulukların bir gün bu huzura ve mutluluğa muhtaç hale düşebileceklerini ifade etmeye çalışmış, bu durumu yaklaşık 75yıl önce gören Mustafa Kemal Atatürk’te “ Şuna inanıyorum ki , eğer bir barış isteniyorsa , kitlelerin durumlarını iyileştirecek uluslararası önlemler alınmalıdır.İnsanlığın bütünlüğünün refahı , açlık ve baskının yerine geçmelidir.Dünya vatandaşları kıskançlık , aç gözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmelidir.¹⁵⁵ sözüyle o günlerden günümüze ışık tutmaya çalışmış ve barışın, barışa değer veren birey- millet ve milletler üçleminin ortak bir değer olması gerektiğini ideal olarak benimsemiştir.

Mustafa Kemal’ in idealindeki milletin taşıması gerektiğine inandığı diğer bir nitelik ise “ çalışkan” olmasıdır.Aslında Türk Milletinin bir çok örnek özelliğinin yanı sıra bir diğer özelliği de çalışkan olmasıdır.Fakat kurtuluş ve yükseliş mücadelesi veren Türk Milletindeki çalışkanlık niteliğinin eksikliğine Mustafa Kemal Atatürk şu sert ifadesinde ki; “Çalışmadan, öğrenmeden, yorulmadan rahat yaşamının yollarını öğrenmeyi alışkanlık haline getirmiş milletler evvela haysiyetini sonra hürriyetini ve daha sonrada istiklalini kaybetmeye mahkumdurlar.”¹⁵⁶ tespitiyle çalışkanlığın önemine ,

¹⁵³ A.S.D. Cilt II. A.g.e., s.278.

¹⁵⁴ Selami Sönmez, “Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Eğitim Felsefesi, Amacı ve Politikası”, a.g.e.s.305-330.

¹⁵⁵ Enver Ziya Karal, “Atatürk’ten Düşünceler” Milli Eğitim Basımevi İstanbul 1981, s.138.

¹⁵⁶ Utkan Kocatürk, a.g.e., s.129.

eksikliği halinde yol açacağı buhranlara dikkat çeken Mustafa Kemal Atatürk , eğitim felsefesinin diğer bir hedefini çalışkan bir millete , üretken bir millete ulaşabilmek olarak belirlemiş ve bu ideallerin aracı olarak da eğitimi ve eğitimcileri sorumlu tutmuştur.

Bizce de yer üstü ve yer altı zenginlikleri ile , stratejik ehemmiyete sahip müstesna bir coğrafya üzerinde yaşayan genç- dinamik , zeki ve çalışkan bir Türk nüfusunun eğitim ve bilim ışığında medeniyetler zirvesine tırmanabileceği ve kendi barışına olduğu kadar dünya barışına da geçmişte olduğu gibi, katkı sağlayabileceğinin kanaatini taşıyoruz.

3.10.2.3 Güçlü ve Lider Ülke Türkiye

Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim felsefesinin bir diğer ideal temeli de Güçlü ve Lider Ülke Türkiye idealidir.

Yeni Türk Cumhuriyetinin binlerce yıllık tarihi temelleri üzerine kurulduğu ve Türk milleti adına kurulan bu devletin Türkün binlerce yıllık tarihi misyonunu da üstlendiğini şu sözündeki “ İşte efendiler,Yeni Türk devleti cihana hakim büyük ve kadir fikrin Türkiye de tecellisidir, tahakkukudur. Cihan içtimai ve siyasi icabatından doğan ve binlerce senelik Türk Tarihinin netice-i tekamülü olan devletimiz,devam ve istikrarın bütün evsaf ve şeraitine haizdir.¹⁵⁷ ifadesiyle bir nevi binlerce yıllık Türk cihan hakimiyeti mefkuresinin somutlaşmış şeklinin yeni Türk devletinin olduğunu işaret etmiştir.

Yine şu ifadesindeki;”Asla şüphem yoktur ki,Türkiye'nin unutulmuş büyük medeni vasfı, kabiliyeti ve bundan sonraki inkişafı ile alinin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.” Ne Mutlu Türküm Diyene” sözü de nihai hedefin Türk Cumhuriyetinin kurulması ve yaşatılması yanında, Türk Cumhuriyetinin kendi kültür ve özellikleri ile güçlü ve bağımsız olarak muasır medeniyetler içerisindeki hak ettiği yeri ve etkinliği alması olarak değerlendirilmelidir.Şüphesiz bu nihai idealin “ İlmen- fikren, fennen ve bedenen kuvvetli ve yüksek karakterli insan faktörüne ihtiyacı doğrultusunda Mustafa Kemal Atatürk;” Büyük davamız en medeni ve en üst refah seviyesinde bir millet olarak varlığımızı yükseltmektir.Bu yalnız kurumlarla değil düşüncelerle de köklü bir inkılap yapmış olan Türk Milletinin dinamik

¹⁵⁷ A.S.D. Cilt I. a.g.e., s.309.

idealidir.Bu ideali en kısa bir zamanda , fikir ve hareketle beraber yürütmek mecburiyetindeyiz.Bu sebeple okuma – yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak , memleketin bütün kalkınma savaşının istediği teknik elemanları yetiştirmek , memleket davalarının ideolojisini anlayarak anlatacak, nesilden nesile yaşatacak nesilleri yetiştirmektir.¹⁵⁸ ifadesindeki eğitim düşüncesi ile “Yüksek Türk Ülküsü Lider Ülke Türkiye İdealini” ve bu idealin sorumluluğunu yüklenebilecek Türk gençliğinin yetiştirilmesi gereğini ortaya koymuştur.

3.10.3. Mustafa Kemal’in Eğitim Düşüncesinin Amaçları

Mustafa kemal Atatürk’ ün eğitim düşüncesine bir bütün olarak bakıldığında iki ana temeli hedef aldığı görülür .Bu ana temellerden biri medeni bir ülke ideali ,bir diğeri ise o ideal ülke üzerinde yaşayan insan ve insanlardan müteşekkil aydın bir millet idealidir.Birbirine bağlı bu iki temel ideal Mustafa Kemal’ in eğitimle ulaşmak istediği kalkınmış bir ülke ve aydın bir millet amacı olarak ifade edilebilir.

3.10.3.1. Medeni Bir Ülke

Mustafa Kemal Atatürk’ ün düşünce yapısında muasır medeniyetler seviyesi hedefinin temel basamakları;medenileşme, batılılaşma, kalkınma, yenileşme, asrileşme kavramları olarak bir birini bütünleyici yapıda yer almaktadır.Mustafa Kemali’ in bu nihai idealinin temel basamaklarının ortak aracı da eğitimidir.” Eğitim kalkınmanın temelidir” diyen Mustafa Kemal “ Memleket behemehal asri,medeni ve müreffeh olacaktır.bizim için bu hayat davasıdır.Bütün fedakarlıklarımızın semere vermesi buna bağlıdır.¹⁵⁹ Yine bir başka ifadesindeki, “ Artık duramayız.Behemehal ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyeceğiz. Çünkü ileri gitmeye mecburuz. Millet vazih an bilmelidir. Medeniyet böyle kuvvetli ateştir ki ,ona bigane olanları yakar ve mahveder. İçinde bulunduğumuz aile- medeniyete layık olduğumuz mevki bulacak ve onu muhafaza ve ilan edeceğiz.Refah sadet ve insanlık bundadır.”¹⁶⁰ sözüyle eğitim amacını ortaya koymuştur.

¹⁵⁸ Atatürkçülük, a.g.e., s.299.

¹⁵⁹ Selami Sönmez, “Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Eğitim Felsefesi,Amacı ve Politikası”,a.g.e.s.305-330.

¹⁶⁰ A.S.D. Cilt II a.g.e., s.210.

“Büyük davamız, en medeni ve en müreffeh varlığımız yükseltmektir.”¹⁶¹ ifadesi ile ileri medeniyetin ve medeni bir ülke olmanın, milli bir ülkü olduğunu işaret ederek, Türk Milletinin kalkınma ve medenileşme mecburiyetini şu tarihi tespitiyle; “Bilirsiniz ki, dünyada her kavmin mevcudiyeti, kıymeti hakkı , hürriyet ve istiklali malik olduğu ve yapacağı medeni eserlerle mütenasiptir. Medeni eser vücuda getirmek kabiliyetinden mahrum olan kavimler, hürriyet ve istikballerinden tecrit olunmaya mahkumdurlar.Tarih-i beşeriyet baştan başa bu dediğimi teyit etmektedir. Medeniyet yolunda yürümek ve muvaffak olmak, şart-ı hayattır. Bu yol üzerinde tevakkuf edenler ve yahut bu yol üzerinde ileri değil geriye bakmak cehil ve gafletinde bulunanlar, medeniyeti umumiyenin coşkun seli altında boğulmaya mahkumdurlar.”¹⁶² diye ifade ederek Türk Milletinin medeni ülkeler içerisindeki hak ettiği yeri almasının medeni eserler bırakabilmesiyle, medeni ölçülere haiz bir yaşam biçimini benimsemesiyle özdeş olduğunu , aksi halde dünya medeniyetinden uzak bir milletin hürriyet ve istiklalinin de tehlikeye düşebileceği endişesiyle , medeni bir ülke olma gerekliliğini amaç edinerek “ Büyük davamız en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımız yükseltmektir.Bu yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli inkılap yapmış olan büyük Türk Milletinin dinamik idealidir.Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için fikir ve hareketi birlikte yürütmek mecburiyetindeyiz.”¹⁶³ sözüyle medeni bir ülke olmanın , mecburiyetine dikkat çekmiştir.Bu idealin insan temelinin de göz ardı edilmeden kalkınma ve medenileşme uğraşlarının insan faktörünü ihmal edercesine olmamasını , bu ihtimalin başarısızlığın sebebi olabileceği gibi ayrıca medenileşmenin medeni şuur içerisinde, millik esası uyarınca değerlendirilmesi başarılı olmanın temelini teşkil etmesi açısından da bizce kayda değerdir.

3.10.3.2. Aydın Bir Millet

Mustafa Kemal Atatürk mensubiyetinden gurur duyduğu Türk Milletinin kendisine has hasletlerini , özelliklerini sohbetlerinde değerlendirirken , Türk Milletinde yaratılıştan gelen zekilik ve çalışkanlık özelliklerine dikkat çekmiştir.İnsanların zekilik ve çalışkanlık kökeninde ne kadar da genetik özelliklerin baskın rolü söz konusu olsa da , insanların bilgili, kültürlü ve aydın nitelikli olarak

¹⁶¹ A.S.D. a.g.e., s.324-330.

¹⁶² A.S.D. a.g.e., s.386.

¹⁶³ A.S.D. a.g.e., s.324-330.

dünyaya gelmediğini , bu özelliklerin sonradan eğitim yolu ile kazanılabileceği gerçeği karşısında , Türk Milletinin mevcut özelliklerinin çağdaş, faydalı, gerçek bilgilerle bütünleşmiş aydın niteliğiyle kaynaşmasını sağlayarak aydın bir millet idealini amaç edinen Mustafa Kemal; “ Bizim takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli, evvela mevcut cehli izale etmektir. (bilgisizliği ortadan kaldırmaktır.)”¹⁶⁴ ve yine “ Bu sebeple okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak ; memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek memleket davalarının ideolojisini anlayacak , anlatacak nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumlar yetiştirmek”¹⁶⁵ ifadesi ile bilgili aydın ve medeni bir toplum idealini temel amaç olarak benimsemiş, ayrıca şu tespitindeki “bir taraftan cehlin, izalesine (bilgisizliğin giderilmesine) uğraşırken, bir taraftan da memleket evladını içtimai (toplumsal) ve iktisadi (ekonomik) hayatta fiilen müessir(etkili) ve müsmir (faydalı) kılabilmek için elzem olan iptidai bilgilere dayalı olarak vermek usulü , maarifimizin esasını teşkil etmelidir.”¹⁶⁶ ifadesi ile Mustafa Kemal eğitim yolu ile Türk gençliğinin iktisadi-içtimai ve mesleki alanlarda faydalı bilgilerle donatılarak aydın nitelikli bir toplumun temel dinamikleri olarak yetiştirilmesini ve Türkiye’nin kalkınabilmesinin temelinde dinamik, aydın insan unsurunu oluşturacağını ortaya koymuştur.Şüphesiz Türk Milletinin yaşadığı Türk coğrafyasının jeostratejik öneminin getirdiği olumlu ve olumsuz şartlar içerisinde mutlu ve huzurlu bir yaşamı amaç edinen Türk Milletinin yaratılıştan gelen çalışkanlık – zekilik- cesurluk gibi özelliklerinin mevcut dinamik yapısıyla bilgi – kültür ve aydın niteliklerle bütünleştirilerek , Türk Milletinin dünya medeniyeti içerisinde milli vasıflarıyla aydın, nitelikli, medeni bir toplum olarak yaşamasını sağlayacaktır.

3.10.4. Mustafa Kemal Atatürk’ ün Eğitim Politikası

Bir eğitim sisteminin, muhtevası,amaçları, felsefesi ve politikası arasında bir bütünlük bulunması eğitim biliminde bir realitedir.Eğitim politikası da bu bütünün parçaları arasındaki etkileşim ve uygulama yöntem ve teknikleriyle ilgili tercihler bütünüdür diyebiliriz.

¹⁶⁴ E. Ziya Karal, a.g.e., s.83.

¹⁶⁵ Hüseyin Cevizoğlu,“Atatürkçü Düşünce ve Sonuçları” Kara Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı Yayınları no 1, Ankara 1992, s.95.

¹⁶⁶ A.S.D. Cilt I a.g.e., s.224.

Mustafa Kemali' in eğitim politikası ve muhtevasında şüphesiz eğitim felsefesi ve amacıyla bir bütünlük içermesi gerekmektedir.

Bir önceki konumuzda Mustafa Kemal' in eğitim felsefesi ve hedeflerini tahlil ederken bu denli büyük hedeflerin gerçekleştirilebilmesi ve bu yolda aydın ve münevver bir toplum idealine ulaşabilmesi;bu büyük hedefleri gerçekleştirebilecek , bilgili-kültürlü-ilkeli ve idealist eğitim kadrolarının da ihtiyacını beraberinde getirecektir.Şüphesiz büyük hedefli eğitim sitemini eğitim kurumlarının da büyük hedefli bir eğitim plan ve programını da içermesi gerekmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk eğitim hedefini gerçeğe dönüştürmek için disiplinli ve sistemli bir eğitim politikası oluşturmaya çalışmıştır.Bu eğitim politikası dahilinde izlenecek plan program ve ilkeler tercihlerini kendi ifadelerinden şöyle sıralayabiliriz.

Mustafa Kemal Atatürk “ Memleketimizi,toplumumuzu gerçek hedefe ve mutluluğa erdirmek için iki orduya ihtiyaç vardır.biri vatanını hayatını kurtaran asker ordusu,digeri milletin geleceğini yoğuran kültür ordusu...

Bir millet kültür ordusuna malik olmadıkça , muharebe meydanlarında ne kadar parlak zafer elde ederse etsin o zaferlerin sürekli neticeler vermesi ancak kültür ordusunun varlığına bağlıdır.Bu ikinci ordu olmadan , birinci ordunun verimli sonuçları kaybolur.”¹⁶⁷ ifadesiyle eğitim ve kültür ordusuna verdiği önemi ve eğitime yüklediği sorumluluk üzerine eğitim politikasını belirlerken Mustafa Kemal Atatürk “Türk Kültürü”ve “Çağdaş Medeniyet” i temel iki dayanak yapmış ve ana hatlarıyla Millilik ve Çağdaşlık ilkeleri doğrultusunda bir eğitim politikası takip etmeye çalışmıştır.

3.10.4.1.Milli Eğitim

Mustafa Kemal Atatürk bir konuşmasında yer alan;” Türkiye'nin terbiye ve maarif sitemini her derecesinde , tam bir vuzuh (açıklık) ve hiçbir tereddüde mahal vermeyen sarahat ile ifade itmek ve tatbik etmek lazımdır.Bu siyaset her manasıyla milli bir mahiyette .irae (tayin) olunabilir.”¹⁶⁸ ifadesiyle eğitim düşüncesinin millilik esasını ortaya koymuş ve Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığını,yaşanabilirliğini ve ileri medeniyetler seviyesinde ulaşılabilirliğini “Eğitime “ ve “Eğitimli insan faktörüne” bağlamıştır. Mustafa Kemal;”Bil milleti ya hür, bağımsız,şanı yüce bir sosyal toplum halinde yaşatan veya bir milleti esarete ve sefaletle terk eden terbiyedir.

¹⁶⁷ Kocatürk, a.g.e., s.127.

¹⁶⁸ A.S.D. Cilt I a.g.e., s.329.

Terbiye kelimesi yalnız olarak kullanıldığı zaman herkes kendine göre bir anlam çıkarır. Ayrıntıya girilirse terbiyenin hedefleri, amaçları çeşitlenir. Mesela dini terbiye, milli terbiye, milletler arası terbiye..... Bütün bu terbiyenin hedef ve gayeleri başka başkadır. Yeni Türk Cumhuriyetinin yeni nesile vereceği terbiye milli terbiyedir.”¹⁶⁹ sözündeki tespitiyle eğitimin bir milletin kaderine tesirinin gerçeğini ve milleti temsilen millilik içermesi gerektiğini savunan Mustafa Kemal Atatürk eğitimin hedef kitlesi olan Türk gençliğinin millilik esası uyarınca eğitilmesi gerektiğine şu ifadeyle açıklık getirmiştir. “Yetiyecek çocuklarımızın görecekları eğitim ve öğretimin sınırı ne olursa olsun, en önce ve herşeyden önce Türkiye’nin bağımsızlığına, kendi benliğine, milli ananelerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele gereği öğretilmelidir. Dünyada uluslar arası duruma göre böyle bir mücadelenin gerektirdiği manevi unsurlara sahip olmayan kişiler ve nitelikteki kişilerden oluşan toplumlara hayat ve bağımsızlık hakkı yoktur.”¹⁷⁰ Bu sebeple eğitim politikasının öncelikli hedefini ifade eden Mustafa Kemal Türk Gençliğinin eğitilmesinde izlenecek yolun ve mahiyetin hangi esaslara dayanılması gerektiğini işaretler;”Bir ulusal eğitim programından söz ederken, Eski Çağın uydurmalarından ve doğuştan gelen niteliklerimizle hiçbir ilgisi bulunmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilecek bütün etkilerden tamamı ile uzak, ulusal ve tarihsel karakterimizle uyuyan bir kültür kastediyorum.. Çünkü ulusal dehamızın gelişmesi ancak böyle bir kültürle sağlanabilir. Herhangi bir yabancı kültürü, şimdiye kadar izlenen yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını tekrar ettirebilir. Kültür temelle (zeminle) orantılıdır. O temelde ulusun karakteridir.”¹⁷¹ diye sarf ettiği sözü ile zengin Türk kültürünün eğitim yolu ile yaşanması ve yaşatılmasının gençliğin ve milletin yabancı unsur ve fikirlerin etkisine karşı bilinçli olmasını ve bunun da toplumsal bütünlük ve güç açısından önemli olduğunu vurgulamaya çalışarak eğitimde “ millilikle”, milli devlet ve muasır medeniyet idealine temel oluşturmaya çalışmıştır.

¹⁶⁹ Atatürkçülük, a.g.e., s.291.

¹⁷⁰ Atatürkçülük, a.g.e., s.297.

¹⁷¹ A.S.D., Cilt II a.g.e., s.16-17.

3.10.4.2. Çağdaş (Bilimsel) Eğitim

Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim politikasının temelini oluşturan bir diğer esas ise “Muasır Medeniyet Seviyesi” hedefinin gereği olarak çağdaş (bilimsel) eğitim ilkesidir.

“Evet milletimizin siyasi içtimai hayatında milletimizin fikri terbiyesinde rehberimiz ilim ve fen olacaktır.”¹⁷² diyen Mustafa Kemal Atatürk yine bir diğer ifadesinde ki “Şimdiye kadar izlenilen öğretim ve eğitim yöntemlerinin ulusumuzun gerileme tarihinde en önemli etken olduğu inancındayım.”¹⁷³ söylemiyle dönemin eğitim yöntemlerinin çağın şartları içerisindeki Türk Milletini muasır medeniyetler seviyesine taşıyamayacağı endişesinden hareketle; “Eski çağın uydurmalarından ve doğuştan gelen niteliklerimizle hiçbir ilgisi bulunmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilecek bütün etkilerden tamamıyla uzak ulusal ve tarihsel karakterlerimizle uyuşan”¹⁷⁴, derken çağdaşlık içerisinde kurtulunabileceğini düşünen Mustafa Kemal, çağdaşlığı ise herhangi farklı bir kültür yansımasının çağdaşlığı belirlemeyeceğini ortaya koyarak, çağdaşlığın ölçütü olarak ilimi, fenni bilmi ve akli işaret ederek nasıl bir eğitim sorusuna şu cevabı ifadesindeki “Dünyada her şey için , muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir., fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delalettir, Yalnız ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikada ki safhalarının tekamülünü idrak etmek ve terakkiyatını zamanla takip eylemek şarttır. Bin, iki bin, binlerce sene evvelki ilim ve fen lisanının çizdiği düsturları, şu kadar bin sene sonra bu gün aynen takibe çalışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir.”¹⁷⁵ tarihi tespitiyle çağdaşlığın başka kültürlerin yaşam ve inanç tarzlarını değil ilmi, fenni ve akli temsil ettiğini ifade ederek bir nevi çağdaşlık temelini sınırlarını çizmiştir.

Yine Mustafa Kemal Atatürk şu ifadesindeki “ Bilakis ilerlemiş, uygar bir ulus olarak uygarlık alanının üstünde yaşayacağız, Bu yaşayış ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve her ferd-i milletin kafasına koyacağız, İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur.”¹⁷⁶ tespitiyle muasır medeniyetler seviyesini hedef kabul eden devletin veya eğitim politikasına yön verenlerin bu hedefe ulaşmak için çağdaş medeniyetin sembolü olan, ilim ve teknolojinin gerektirdiği çağdaş, bilimsel eğitime

¹⁷² Kocatürk, a.g.e., s.123.

¹⁷³ A.S.D., Cilt II a.g.e., s.16.

¹⁷⁴ E. Ziya Karal, a.g.e., s.80.

¹⁷⁵ A.S.D., Cilt II a.g.e., s.194.

¹⁷⁶ A.S.D., Cilt II a.g.e., s.44.

bilgi ve tecrübe donanımına her Türk ferdinin sahip olmasını sağlamaları gerektiğini , her bireye bu doğrultuda çağdaş bir eğitim fırsatının, herhangi bir ayırım gözetmeden ve yine eğitimi herhangi bir koşula ve şarta bağlamadan herkese verilmesi zarureti işaret ederek, bütün unsurlarıyla çağdaş, ilmi fenni ve aklı rehber edinen bir eğitim kurumunu hedeflemiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim politikasının , düşüncesinin muhtevasını oluşturan millik ve çağdaşlık temel ilkelerinden başka, Sönmez'e göre ; yine onun eğitim düşüncesinin içerik- yöntem – vasıta ve programlarını yansıtan ilkeler söz konusudur. Bunlar şöyle sıralanmıştır:

- ✓ Hür ve Üretici Eğitim
- ✓ Faydacı (pragmatik) Eğitim
- ✓ Demokratik Eğitim
- ✓ Mesleki Eğitim
- ✓ Karma Eğitim
- ✓ Halk Eğitimi
- ✓ Düzenli- Disiplinli Eğitim
- ✓ Öğretmen Merkezli – Öğrenciye Saygılı Eğitim¹⁷⁷

Mustafa Kemal' in ifadeleriyle bu ilkeleri tahlili etmeye çalışacak , bir nevi onun eğitim düşüncesinin benzerliğinden farklı yönlerini ön plana çıkarmaya çalışacağız.

3.10.4.3. Hür ve Üretici Eğitim

Mustafa Kemal Atatürk' ün eğitim politikasının muhtevasının belirleyici özelliklerinden biri hür düşüncüyü, özgür araştırmayı ve üretici bir sistemi içermesidir. Mustafa Kemal'in bu hususla alakalı düşüncelerini şu sözlerden hareketle ifade edebiliriz.

“Bütün ilerlemeler insan fillerinin eseridir.Fikri harekette geçirmek birinci işimiz olmalıdır.”¹⁷⁸

“En büyük gerçekler ve gelişmeler fikirlerin serbestçe ortaya konması ve alışverişiyle ortaya çıkar ve yükselir”¹⁷⁹

¹⁷⁷ Selami Sönmez ,“Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Eğitim Felsefesi, Amacı ve Politikası”, a.g.e.s.305-330.

¹⁷⁸ Ali Kılıç, “Atatürk'ün Hususiyetleri” İstanbul 1955.s.109.

¹⁷⁹ A. Afet İnan, “Mustafa Kemal'den Yazdıklarım” Ankara 1971 s.33.

“Özgür düşünceler uygulama alanına konduğu zaman Türk Ulusu yükselecektir.”¹⁸⁰

“İnsanların hayat ve faaliyetine egemen olan güç yaratıcılık ve buluş yeteneğidir”¹⁸¹ ifadeleriyle eğitim politikasına hür ve özgür bir nitelik kazandırmaya çalışan Mustafa Kemal, Türk milletinin yükselebilmesini, bilginin ilmin, sınırsızlık ve şartsızlık ilkelerinin ışığında özgür iradesini ve düşüncesini ortaya koyabilmesiyle özdeş olduğunu işaret etmiş ve bir başka ifadesiyle de; “Çalışmadan, yorulmadan rahat yaşamının yollarını aramayı alışkanlık haline getiren milletler evvela haysiyetlerini sonra hürriyetlerini ve dana sonrada istiklallerini kaybetmeye mahkumdurlar”¹⁸² şeklindeki tarihi tespitiyle, Türk Milletinin eğitim kanalıyla üretim amaçlı çalışmaya yönlendirilmesi zaruretinin hayati önemine dikkat çekmiş ve güçlü devletlere muhtaç ve mecbur kalınmaması, kendi kendine yeten, kendi ayakları üstüne durabilen onurlu bir devlet, onurlu bir millet idealine ulaşabilmenin çalışkanlık ve üretkenlikle sağlanabileceğini bunun da eğitimle kazanılabileceğine dikkat çekmiştir.

3.10.4.4. Faydalı (Pragmatik) Eğitim

Mustafa Kemal Atatürk , kurtuluş savaşından henüz çıkmış yokluk, yorgunluk, bıkkınlık içerisinde yaşayan Türk Milletiyle, Türkiye Cumhuriyeti Devletini kurmuş , Türk Devletinin ve Milletinin ilelebet bağımsız kalabilmesi ve yaşayabilmesi için gerçekte kazanılması gereken mücadelenin eğitim mücadelesi olduğunu şu belirtmiştir. “En mühim ve feyizli vazifelerimiz, eğitim ve öğretim işleridir. Eğitim ve öğretim işlerinde mutlaka muzaffer olmak lazımdır. Bir milletin hakiki kurtuluşu ancak bu suretle olur”¹⁸³ Bu tespitiyle Türk Milletini içinde bulunduğu ekonomik, siyasi, kültürel ve askeri çıkmazlardan eğitim mücadelesinin çıkartabileceğini, bu eğitim mücadelesinde Türk Devletinin öncelikli çıkmazları ve ihtiyaçları çerçevesinde değerlendirilerek yeni neslin bu önceliklere göre faydalı ve pratik eğitime tabi tutulmalarını işaretleye; “ Bir taraftan bilgisizliği ortadan kaldırmaya bir taraftan da memleket evladını sosyal ve ekonomik hayatta fiilen etkili ve verimli kılabilmek için gerekli olan ilkel malumatı pratik bir tarzda vermek, eğitim ve öğretim usulümüzün

¹⁸⁰ Afet İnan, a.g.e., s.33.

¹⁸¹ Afet İnan, a.g.e., s.36.

¹⁸² M. Hikmet Altuğ, a.g.e., s.134

¹⁸³ Kocatürk, a.g.e., s.119.

esasını teşkil etmelidir.¹⁸⁴ diyen; Mustafa Kemal yine başka bir ifadesinde; “ Yeni Devletimizin,yeni, hükümetimizin bütün eserleri, bütün programları, iktisat programından çıkmalıdır.Çünkü her şey bunun içinde mündemiçtir. Binaenaleyh evlatlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz ki , alemi ticaret, ziraat ve sanata ve bütün bunların faaliyet sahalarında müsmir (faydalı, verimli) olsunlar; müessir olsunlar, faal olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar.Binaenaleyh maarif programımız , gerek iptidai tahsilde (ilköğretim de) gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler, bu nokta-i nazara göre olmalıdır.”¹⁸⁵ diye işaret ettiği eğitime araç niteliği taşıyacak faydalı ve kullanılabilir verimli bilgiye hakim olunması gerektiğine dikkat çekmiştir. Yine başka bir konuşmasında daha açık bir ifadeyle “ Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem , bilgileri insan için fazladan bir süs , bir üstünlük aracı yada uygar bir zevkten çok , maddi hayatta başarılı olmayı sağlayan pratik ve kullanılabilir bir denetim haline getirmektedir.”¹⁸⁶ olarak ortaya koyan Mustafa Kemal Atatürk, bilginin- ilmin teoride kalacak , barındırılacak bir süsü niteliğinden ziyade onu pratik hayatta fonksiyonel bir niteliğe taşıyacak konumda değerlendirilmesi gerektiğini kastederek yine şu ifadeyle “ Milli eğitimle geliştirilmek ve yükseltilmek istenen genç dimağları,bir yandan da paslandırıcı uyuşturucu, hayali ve gereksiz şeylerle doldurmadan dikkatle kaçınmak gereklidir”¹⁸⁷ M. Kemal Atatürk Türk gençliğinin inançtan- idealden-mücadeleden soyutlayacak , günöbirlik yaşam felsefesine sürükleyebilecek gençliği üretkenlik ve verimlilikten uzaklaştıracak farazi bilgi ve eğitim süreçlerinden alıkoyulması gerekliliğinin altını çizmiştir.

3.10.4.5. Demokratik Eğitim

Demokrasinin bütün ilke ve kurumlarıyla işlediği bir ölke idealine,Demokrasiyi benimseyen bir toplumla ulaşmayı özleyen Mustafa Kemal Atatürk ;” Türkiye Cumhuriyeti demokrasi esasına dayanan bir devlettir. Demokrasi ise , temelde siyasal özdendir.Fikirseldir, Bireyseldir,eşitlik severdir.”¹⁸⁸ sözüyle demokrasi esasına dayanan ölke idealini ortaya koyarak , henüz daha padişahlık otoritesinden yeni çıkmış bir toplumun demokratik yaşama sıkıntısını,demokrasiye uyum sorununu, demokratik bir

¹⁸⁴ Kocatürk, a.g.e., s.131.

¹⁸⁵ A.S.D., Cilt II a.g.e., s.111.

¹⁸⁶ A.S.D. Cilt I a.g.e., s.298.

¹⁸⁷ A.S.D., Cilt I a.g.e., s.341.

¹⁸⁸ Afet İnan, a.g.e., s.61.

eğitim sistemiyle çözülebileceğine inanarak eğitim politikasını demokratik temeller üzerine oluşturmaya çalışmıştır.

3.10.4.6. Mesleki Eğitim

Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim politikasının pratik ve uygulama alanındaki temel bir ilkesini de mesleki eğitim düşüncesi oluşturmaktadır. Mesleki eğitimle ilgili talebini işaretleyerek; "Uygar ve çağdaş bir toplumun bilim ve kültür yolunda yalnız bu kadarla yetinmeyeceği şüphesizdir. Ulusumuzun yaratıcılığının ve bu sayede layık olduğu uygarlık düzeyine yükselmesi doğal olarak, yetenekli yüksek meslek sahiplerini yetiştirmekle mümkündür."¹⁸⁹ diye sarf ettiği sözü ile ekonomik ve sosyal açıdan, eğitimle kalkınabilme mücadelesi veren Türk toplumunun kendi hammaddesini işleyen, kendi ihtiyacını üretebilen ve kendi sanayisini kuran bir seviyeye ulaşılabilmesi için mesleki eğitimin hayati önemine dikkat çekmiştir. "...Milletimizin dehasının gelişmesi ve bu sayede layık olduğu medeniyet düzeyine ulaşması ancak yüksek bilim ve teknik elamanlarının yetiştirilmesi ve milli kültürümüzün yüceltilmesi ile mümkündür."¹⁹⁰ şeklindeki tespitiyle mesleki eğitimin muasır medeniyetler seviyesi idealinin temelini teşkil ettiğini belirtmiş ve "... mesleki öğretimin ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar ülkemizde sağlanmasını"¹⁹¹ isteyerek yaklaşık yetmiş yıl önce ki bakış açısıyla günümüzden ve günümüzde mesleki eğitimi ihmal eden ve köreltenlerden ne denli ileride olduğunun göstermiştir.

3.10.4.7. Karma Eğitim

Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim politikasında dikkat çeken bir diğer bütüncü ilkesi ise "Karma eğitim" düşüncesidir. Mustafa Kemal' de bu düşüncenin hasıl olma sebebi ise bir takım sosyal- kültürel ve ekonomik sebeplerle kız çocuklarının, kadınlarının eğitim ve eğitiminden alıkoyularak birer birey olarak yetiştirilmelerinin ve ülke kalkınmasına üretici anlamda katkıda bulunamamalarının önüne geçmek isteyişidir. Bu husustaki endişesini ; " Bir toplum, bir millet erkek ve kadın denilen iki cins insandan oluşur. Mümkün müdür ki bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerini görmezlikten gelelim de kitlenin tümü ilerlemeye imkan

¹⁸⁹ A.S.D., Cilt I a.g.e. s.230-231.

¹⁹⁰ Atatürkçülük, a.g.e., s.299.

¹⁹¹ A.S.D., Cilt I a.g.e., s.359.

bulabilsin? Mümkin müdür ki bir toplumun yarısı topraklara zincirlere bağlı kaldıkça diğerleri göklere yükselebilsin? Şüphe yok.İlerleme adımları , dediğim gibi iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve ilerleme ve yenileşme sahasına birlikte kesin aşamalar yaptırmak lazımdır”¹⁹² şeklindeki ifadeyle, eğitim ve kalkınma mücadelesine Türk kadınına da dahil etmek gerektiğini ve kadınlarımızı böylesi bir mücadeleyi başarabilecek niteliklerde yetiştirilmesi gerektiğini işaretle “daha selamete,daha dürüst olarak yürüyeceğimiz yol vardır. Büyük Türk kadınına,ilmi, ahlaki, içtimai ,iktisadi hayatta erkek şeriki , refiki muavin ve müzahiri yapmak yoludur”¹⁹³ diyerek ortaya koyan Mustafa Kemal Atatürk,Türk Milletinin çağdaş ve gelişmiş bir millet olarak uygarlık alanında yaşayabilmesini, “....İlim ve fen nereden ise oradan alacağız, her ferdi milletin kafasına koyacağız.İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur.”¹⁹⁴ biçiminde ortaya koymuştur. Bir milletin ve devletin yükselebilmemesinin kadın-erkek demeden bir bütün olarak eğitilebilmesi ile özdeş olduğunu , bunun dışında toplumun belli bir kesimin eğitimin dışına sürüklemenin toplumsal kalkınmanın önünde engel teşkil edeceğini , bilakis gerek din adına gerekse çağdaşlık adına gençleri müspet ilimlerden ve mesleki eğitimden alıkoymanın nedenli bir hayati hata olduğunu üç çeyrek asır önce ki şu sözleriyle; “İcabı din olan tesettür kadınlar için mucub-i müşkülât olmayacak , kadınların hayati içtimaiye de , hayati iktisadiye de , hayati maişette ve hayati ilimde erkeklerle teşriki faaliyet etmesine mani bulunmayacak bir şekil-i basittedir. Bu şekil-i basit ,heyeti içtimaiyemizin ahlak ve adabına mugayir değildir.”¹⁹⁵ şeklinde belirtmiştir. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk’ ün bu tarihi manidarlık taşıyan sözlerini takriben,bizce de; bilgili, kültürlü,. Akıllı ilmi ve fenni rehber edinmiş bir İnsanın! inancından –inançsızlığından , giyiminden , yaşam tarzından dolayı herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan eğitime tabi tutmak gerektiğini, bu özelliklerin muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak hususunda herhangi bir engel teşkil etmeyeceğini bilakis bu kutlu idealin önündeki yegane engelin cahil ve eğitimsiz bırakılmış bireylerin ve toplulukların olduğunu belirleyerek önemli olanın, bir insan kafasının üstünde taşıdıklarının değil, kafasının içindeki ansiklopedilerin olduğunun çağdaşlığın bir işareti olduğunu belirtiyoruz.

¹⁹² Atatürkçülük, a.g.e., s.331.

¹⁹³ A.S.D., Cilt II a.g.e., s.151.

¹⁹⁴ A.S.D., Cilt II a.g.e., s.44.

¹⁹⁵ Atatürkçülük, a.g.e., s.336.

3.10.4.8. Halk Eğitimi

“ Halk ne kadar şuurlandırılırsa , cumhuriyet o denli sağlam olur.Yani rejimin garanti ve sigortası halktır.O münasebetle halk topyekün bir eğitimden geçirilerek aydınlatılmalıdır.”¹⁹⁶ ifadesiyle M. Kemal Atatürk eğitim politikasının temel hedeflerinden biride halk eğitimidir. Özellikle asırlarca belli idari, ekonomik,siyası ve kültürel, kalıplar çerçevesinde yönetilen ve yaşam standartları belirlenen halkın yeni cumhuriyet rejimi anlayış ve yöntem tarzlarına uyumunu sağlamak , ilke ve inkılaplarını halka benimsetebilmek amacıyla halkı topyekün eğitimle aydınlatabilmek üzere halk eğitimini hedef seçmiş , ülkenin belli bir azınlığının bilinçliliğiyle ve mutluluğuyla kalkınma mücadelesinin başaramayacağını, çoğunluğu temsilen halkın bilgili ve mutlu kılınmasının kalkınmanın temelini teşkil edeceğine işaretle; “memleketteki bilgisizliği mutlaka gidermelidir.Bunu yapmaya mecburuz.Hepimizin esenliği için bunu yapacağız.Yazık ki memlekette bilenler azınlığı temsil ediyor.Hepimizin şahsi saadeti çoğunluğun hayat ve saadeti ile mümkündür.Eğer çoğunluk , yani memleket ve millet mesut ve memur olmazsa beş on kişinin saadetinden ne çıkar.? Bu memleketteki azınlık , eğer menfaatini çoğunluğun bilgisizliğinde ararsa umumi felaket muhakkaktır.”¹⁹⁷ diye söylediği sözlerle halkın bilgili ve eğitilmiş olmasının önemine dikkat çekmiş yine şu ifadesindeki ;” Halkı eğiterek bilgili kılmak , aydınları halk seviyesine indirmekten ziyade , bütün halkı eğitimle aydın olarak yetiştirmek gerekir.”¹⁹⁸ tespitiyle aydınlık bir geleceğe eğitilmiş aydın bir halkla ulaşılabileceği düşüncesi ile halka inmekten ziyade , halkın yükseltilmesi gerekliliğine inanmıştır.

Mustafa Kemal özellikle de dönemin tarım toplumu diye nitelendirilebilecek halkın büyük bir kısmını oluşturan köylü kesiminin hal eğitim düşüncesi dahilinde eğitime tabi tutulması gerektiğini şu ifadesindeki “ Bu memleketin asıl sahibi toplumumuzun esas unsuru köylüdür...Bizim takip edeceğimiz milli eğitim politikasının temeli ,öncelikle var olan cahilliği ortadan kaldırmaktır... Tüm köylüye , okuma ve yazmayı ,vatanının, milletini, dinini, dünyasını tanıttak kadar tarihi , coğrafi, dini ve ahlaki, bilgiler vermek ve temel matematiği (dört işlem) öğretmek, milli eğitim

¹⁹⁶ E. Ziya Karal, a.g.e., s.44.

¹⁹⁷ Utan Kocatürk, a.g.e., s.122.

¹⁹⁸ Kocatürk, a.g.e., s.132.

programımızın ilk hedefidir.”¹⁹⁹ tespitiyle Türk köylüsünün bilinçlendirilmesini hedef kabul edip bu hedefi doğrultusunda “halk evleri” müesseseleri kurarak top yekün halk eğitimini sağlamaya çalışmıştır.

3.10.4.9. Düzenli ve Disiplini Eğitim

Mustafa Kemal Atatürk’ ün eğitim politikasının sisteme dayalı “ İlk-Orta ve Yüksek Öğretim” üç kademeli kurumsal anlayışı vardır.O bu eğitim kademelerinin önem ve fonksiyonunu şu tespitindeki “ Bu ilk ve son iki öğretim kademesi arasında orta öğretimin de gerekliliği doğaldır.Orta öğretimin amacı , ülkenin muhtaç olduğu çeşitli hizmet ve sanat adamlarını yetiştirmek ve yüksek öğretime aday hazırlamaktır.”²⁰⁰ ifadesiyle temel eğitimin zarureti ve sosyal hayatın ihtiyaçlarına ve çağın gereklerine göre orta öğretim programının mecburiyetine dikkat çekerek , ilk ve orta öğretim kurumlarının , yüksek öğretime temel teşkil etmesini ve taşıyıcı işlevi üstlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur.Yine şu ifadesiyle “ Üniversite ise Türk Milletinin medeni ve müreffeh bir millet olma yolundaki fikir ve hareketi beraber yürütüp, bu ideali ateşleme ve bu ateşi canlı tutma vazifesi ile görevlidir.Her üniversite kendi kültür bölgesini tenvir ve memur ederek , ülke ışık ve aydınlanmasının merkezleri olacaklardır.”²⁰¹ Mustafa Kemal yüksek eğitim kurumlarının ülkenin kalkınma ve yükseliş mücadelesindeki belirleyiciliğine işaret ederek , özellikle bu ifadeyle ilk- orta –yüksek eğitim kurumları arasındaki düzen ve devamlılığın yöntem ve hedef birlikteliğinin önemini ortaya koymuştur.

Eğitim ve öğretimde başarının ilk şartı olarak “ disiplini” benimseyen M. Kemal ; “Hayatın her çalışma safhasında olduğu gibi, özellikle öğretim hayatında disiplin başarının eseridir. Müdürler ve öğretim heyetleri disiplini sağlamaya ve talebede disipline uymaya mecburdurlar”²⁰² ifadesiyle öğretim kurumlarının idari ve program anlayışındaki disiplinde ve eğitim faaliyetlerinde öğreten ve öğrenen konumundaki bireylerin faaliyetlerini disiplin içerisinde gerçekleştirmelerini istemiştir.

¹⁹⁹ Atatürkçülük, a.g.e., s.293.

²⁰⁰ A.S.D., Cilt I a.g.e., s. 230-231.

²⁰¹ A.S.D., a.g.e., s.386.

²⁰² Atatürkçülük, a.g.e., s.301.

3.10.4.10. Öğretmen Merkezli Öğrenciye Saygılı Eğitim

Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim politikasının varlık sebebi olarak nitelendirilebilecek iki husus öğretmen ve öğrenci unsurlarıdır. Özellikle onun eğitimle kazanmak istediği bağımsızlık ve kalkınma mücadelesinin temel üçlü sac ayağının birini eğitim, diğerlerini ise öğretmenler ve gençler oluşturmaktadır. Öğretmenlik mesleğine çok büyük önem ve sorumluluk atfeden M. Kemal :“Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir. Öğretmenden eğitimciye yoksun bir millet henüz millet adını almak kabiliyetini kazanmamıştır. Ona basit bir kitle denir. Millet denmez .Bu kitle Millet olabilmek için mutlaka eğitimciler ve öğretmenlere muhtaçtır.”²⁰³ sözüyle öğretmenin bir milletin millet olma ve millet kalabilmesi hususunda ki hayati önemine dikkat çekerek , bütün ömrünü adadığı Cumhuriyeti Türk Gençliğine , gençliği ise çok güvendiği öğretmenlere emanet ettiğini, “ Muallimler yeni nesli, Cumhuriyetin fedakar muallim ve mürebbileri sizler yetiştireceksiniz, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır.... Cumhuriyet; fikren, ilmen, fennen , bedenen kuvvetli ve yüksek seviyeli muhafızlar ister. Yeni nesil bu evsaf ve kabiliyetle yetiştirmek sizin elinizdedir.”²⁰⁴ ifadesiyle açıklayan M. Kemal eğitim düşüncesinin “ öğretmen” merkezli bir eğitim ilkesi taşıdığını işaret etmiştir. Ve yine “ Okullarda öğretme görevinin, güvenilir ellere bırakılmasını ülke çocuklarının ,o görevi kendilerine hem meslek hem de bir ülkü kabul edecek erdemli ve saygıdeğer öğretmenler tarafından yetiştirilmesini sağlamak için, öğretmenlik öteki serbest ve yüksek mektepler gibi giderek yükseltilmeye ve herhalde refah içinde ,yaşamaya uygun bir meslek haline konulmalıdır.Dünyanın her yanında öğretmenler insan topluluğunun en fedakar ve saygı değer unsurlarıdır.”²⁰⁵ diyen, M. Kemal eğitim düşüncesinin “öğretmen merkezli” bir eğitim fikrini taşıdığına işaret etmiştir.Tespitlerinden ve ifadelerinden ; öğretmene yeni neslin geleceğe hazırlanmasında, yüksek ahlaklı, seciyeli bir karakter yapısına taşınmalarında sorumluluk yükleyen M. Kemal şu tespitindeki; “ Talebe her ne yaşta olursa olsun, onlara geleceğin büyükleri nazarıyla bakmalı ve ögle muamele edilmelidir.” ²⁰⁶ ifadesiyle de büyük sorumluluğu taşıyan öğretmenlerin , öğrencinin niteliklerini ve ihtiyaçlarını yok saymadan öğrenciye adalet- dürüstlük – hoşgörü ve demokratik bir

²⁰³ Atatürkçülük, a.g.e., s.303.

²⁰⁴ A.S.D., Cilt II a.g.e., s.174.

²⁰⁵ A.S.D., Cilt I a.g.e., s.299.

²⁰⁶ E. Ziya Karal, a.g.e., s.81.

anlayışla geleceğin büyükleri gözüyle yaklaşması gereğini işaret ederek, eğitim politikasının sermayesi niteliği taşıyan öğrenci merkezli eğitim ilkesini işaret etmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Eğitim politikasının , temel hedef ve ilkelerini tahlil etmeye çalışırken görülüyor ki; O, bir milletin millet olabilme , millet olarak bağımsız yaşayabilme ve kalkınabilmesi hususlarında eğitimin önemini ve vazgeçilmezliğini bilen yine toplumsal gelişme , değişme ve aydınlanma hususlarının da eğitimle sağlanabileceği gerçeğini gören bir devlet adamıdır. Bilimi ve akıllı rehber olarak kabul edip,tamamıyla milli bir eğitim politikası düşüncesine sahip olan Mustafa Kemal Atatürk milli bağımsızlık , milli kalkınma mücadelesini muasır medeniyetler hedefini milli bir ideolojinin amaçları olarak görerek bu amaçların aracı konumunda ki milletin bilgiye, ilme ve teknolojiye hakim olabilmesi hususunda da eğitim ve öğretimi bir yöntem olarak belirlemiş ve medeniyet yolundaki Türk milletine şöyle seslenmiştir. “Yüksel Türk! Senin için yüksekliğin hududu yoktur.İşte parola budur”²⁰⁷

3.11. Mustafa Kemal Atatürk ve Spor

3.11.1. Milli Mücadele Dönemi Türk Spor

Mustafa Kemal Atatürk ve onunla birlikte ülkenin ve milletin istiklal ve istikbali adına milli mücadeleye inanan silah arkadaşları şüphesiz Türk tarihi seyri içerisinde çok zor ve karanlık bir dönemde mücadele yoluna çıkmışlar ve ülke içerisinde ki düşmanı, işbirlikçisi kısaca tüm dahili ve harici güçlerle yokluk, yoksulluk içinde mücadele içerisinde olan Türk Milleti için spor ise böylesi bir süreçte yeni ve öncelikli ihtiyaçların dışında değerlendirilmekteydi .

Genç ve dinamik nüfusu, yıllarca süren savaşlar neticesinde siperlerde ülkesi için ölmüş ve erimişti. Şüphesiz milli mücadele ruhu yeniden doğmak zorundaydı. Bu ruhu taşıyacaklarda yeniden var olacaklardı, tabii ki bu mücadeleyi başarabilmek için , varolan genç ve dinamik nesil sağlık içinde büyümeli , güçlü ve kuvvetli olmalıydı. Milli Mücadele öncesi Mustafa Kemal dönemine gelinceye kadar Türk Sporunun tarihi seyrine bakılacak olursa , eğitimde batılılaşma hareketleri spor' a da tesir etmiş ve ilk ürünlerini vermeye başlamıştı.

²⁰⁷ Karal, a.g.e., s.152.

Meşrutiyet sonrasında Kuleli Askeri Lisesinde Beden Eğitimi Öğretmeni olarak 6 kişi bulunuyordu. Bu öğretmenler başında ise yüzbaşı Mazhar vardı. Selim Sırrı Tercan, İsveç Beden Eğitimi ve Jimnastik gelişmelerini yakından takip etmektedir. Dönüşünde yalnız değildir. Selim Sırrı Tercan, Mulazım Fuat, Feridun Bekir Sıtkı ve Nazmi Bey hem yayın hem de uygulama olarak öncülerin safına katılıyorlardı. Meşrutiyete kadar eldeki tek kitap miralay Mustafa Haminin Fransız Jimnastik talimnamesi idi. Daha sonraki gelişmeler Faik Paşanın çevirdiği Alman Jimnastik Talimnamesi, Selim Sırrı Tercan'ın Beden Hareketi, Güllecilik ve Alman Jimnastiği, Galatasaray Lisesi Öğretmeni Faik Üstünoğlu'nun Jimnastik Kitabı, Müzikal-i Hümayundan Rıza Beyin Beden kitapları ortaya çıkmıştır. Yayımlanan kitapların sahiplerini bu eserleri uygulama alanına koymak görevi bekliyordu. Galatasaray Lisesinde beden eğitiminin ders programına girişi, İzmir okullarının bazılarında uygulanışı, okulların spora yaklaşmalarının birer örneği idi. Yabancı etkinliği çokça olmasına rağmen Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş gibi kulüplerde futbol, jimnastik, halter, kürek, boks gibi dallarda olmak üzere sportif uğraşlar başlamıştır. Birinci dünya savaşı öncesi başlayan spor teşkilatının kurulması yolundaki çalışmalar ilk olarak 23 Aralık 1913'de Selim Sırrı Tercan tarafından yapılmıştır. Savaşın başlaması ile yarım kalan bu atılım 1920 yılında Yusuf Ziya Öniş'in İsviçre'den yurda dönüşü ile hız kazanmıştır. Öniş'in İsviçre'den getirdiği İsviçre Spor Teşkilatı Yönetmeliği üzerindeki çalışmalar, Ali Sami Yen, Burhan Felek, Nasuhi Baydar yürütmüşler ve 20 maddelik yönetmelik hazırlanmıştır.²⁰⁸

Bu tarihi tespitlerden de anlaşılacağı üzere milli mücadele öncesi ve sırasında ülke içerisindeki spor etkinlikleri genellikle azınlık ve işgalci konumundaki gruplar tarafından çeşitli spor dallarında icra edilmeye başlanmış ve eğitimde batılılaşma çalışmaları doğrultusunda yurt dışına eğitim amacı ile gönderilen öğrenci ve öğretmenlerin edindiği bilgi – tecrübe – yöntem ve tekniklerle Türk Sporunun temeli atılmaya çalışılmıştır.

3.11.2. Mustafa Kemal Atatürk Düşüncesinde Sporun Tanımı ve Önemi

Mustafa Kemal Atatürk gençlik ve spor kavramlarını birbirini bütünleyici iki kavram gözüyle değerlendirerek "Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur"²⁰⁹ özdeyişi

²⁰⁸ Yakup Akif Afyon, Ali Tunç. "Beden Eğitimi ve Spor Tarihimi" Konya 1997, s.23.

²⁰⁹ Kocatürk, a.g.e., s.329.

doğrultusunda genç Türkiye Cumhuriyetini sağlam-kuvvetli ve sağlıklı olması gereken Türk Gençliğine emanet etmiştir. Türk Milletinin istiklal ve istikbalinin sorumluluğunu taşıması gereken Türk gençliğinin yetiştirilmesinde beden terbiyesine atfen;“Müspet bilimlerin temellerine dayanan , güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar beden terbiyesinde de kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan erdemli kuvvetli bir nesil yetiştirmek ana siyasetimizin açık delilidir.”²¹⁰ diye söylediği sözlerle Türk gençliğinin eğitiminde sporun yerini belirlemiş ve yine şu tespitiyle de “Açık ve kati söyleyeyim ki sporda muvaffak olmak için her türlü yardımdan çok bütün milletçe sporun esasını , değerini anlamak ve ona kalpten sevgi göstermek ve onu vatani bir vazife telakki etmek lazım”²¹¹ sporu vatani bir vazife ile özdeşleştiren Mustafa Kemal Bey şu hatırası ile sporu kendine has üslubuyla tarif etmeye çalışmıştır.”Çanakkale savaşı sırasında keşif görevine çıkan bir Türk Askeri yakaladığı bir İngiliz askerini gırtlğından tutup benim yanıma getirdi.

-Evvela düşman askerine memleketinden kalkıp niçin buraya geldiğini sordum.

-Spor için cevabını verdi, düşman askerine bizim askeri nasıl bulduğunu sordum, esir asker spor bilmiyor diye cevapladı.Bu cevap üzerine:

-Bana spor nedir diye sorarlarsa vereceğim cevap şudur,

“Spor vatan ve milletin yüksek menfaatlerine tecavüz edenleri gırtlğından yakalayıp, memleket ve millet hadimlerinin huzuruna getirebilmek kabiliyeti maddiyesi ve maneviyesidir.”²¹² cevabıyla sporu tarif etmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk şu ifadesiyle de “ Dünyada spor hayatı , spor alemi çok mühimdir.Bu kadar mühim olan spor hayatı bizim için daha mühimdir.Çünkü ırk meselesidir.İrkin düzelmesi ve gelişmesi meselesidir ve hatta biraz da medeniyet meselesidir.”²¹³ düşüncesiyle, Millet ve medeniyet açısından beden eğitimi ve sporun önemine inanarak her yaştan ve cinsten bütün toplumu spor yolu ile fiziken, moralman , sağlıklı ve sağlam bir yapıya taşımaya çalışmıştır.

²¹⁰ Atatürkçülük, a.g.e., s.296.

²¹¹ Kocatürk, a.g.e., s.327.

²¹² Haluk San,”Belgeleri ile Türk Spor Tarihinde Atatürk” Türk Spor Vakfı Yayınları –2 s.35.

²¹³ Kocatürk, a.g.e., s.327.

3.11.3. Mustafa Kemal Atatürk Düşüncesinde Toplum ve Spor

Toplumsal kalkınmanın temel bir dinamiği olarak spora toplumsal bir işlev kazandırma düşüncesini şu ifadesiyle açıklayan M. Kemal Atatürk “ Türk sosyal bünyesinde spor hareketlerini düzenlemekle görevli olanlar Türk çocuklarının spor hayatını yükseltmeyi düşünürken, herhangi bir yarışmada kazanmak emeliyle bir spor çizmezler,Esas olan bütün her yaştaki Türkler için beden eğitim sağlamaktır.” Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” sözünü atalarımız boşuna söylememiştir.”²¹⁴ Bu ifadeyle sporu bütün Türk toplumuna mal etmeyi düşünerek, böylelikle sağlıklı,kuvvetli, güçlü , dinamik, üretken ve moral değerleri yüksek bir topluma ulaşmayı hedeflemiş, yine Kurt dereli Mehmet Pehlivan yazdığı mektupta ki ifadesinde Kurt dereli pehlivanın başarısının sırrını açıklayan ;“ Ben her güreşte arkamda Türk Milletinin bulunduğunu , milletin şerefini düşündüğünü”²¹⁵ sözünü Türk sporcularına mesleki bir ilke olarak belirlediğini beyan eden M. Kemal Bey Türk sporunun ve sporcunun ; sporla beraber, Türk Milletinin şerefine ,haysiyetine , onuruna , kültür ve ahlakının bir yansıması , insanlığa tanıtıcısı ve bu kutsal değerlerin birer sembolü olduklarını unutmamalarını nasihat ederek sporun toplumsal birlik ve beraberlik açısından önemine dikkat çekmiştir. İfadelerinden de anlaşılacağı üzere M.Kemal Atatürk, tüm toplum için spor düşüncesiyle Türk milletinin milli , manevi değerleri yüksek bireylerden oluşan bir toplumla istiklal mücadelesinin verilebileceğini düşünerek , sportmen bir toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmanın temel dinamiği olabileceğine inanmıştır.

3.11.4. Mustafa Kemal Atatürk’ ün Sporla Ulaşmak İsteddiği Hedefler

Mustafa Kemal Atatürk sporla alakalı temel hedefini “Asıl amaç bütün her yaştaki Türkler için beden eğitimi sağlamaktır.”²¹⁶ sözüyle açıklayarak sporun bütün milleti kapsamı gereken hedefini işaret etmiştir.Bu doğrultuda 1932 yılında kurdurduğu “ Halk evlerinde teşkilatın umumi esaslarını belirtirken” Spor ve beden hareketleri gençlik terbiyesinin vazgeçilmeyecek asli ve mühim bir bölümdür.Bu nedenle Türk Gençliğinde ve Türk Halkında spor ve beden hareketlerine sevgi ve alaka uyandırmalı, bunlar bir kitle hareketi milli bir faaliyet haline getirilmelidir.”²¹⁷ sözüyle halk evlerini sportif eğitim hedefinin toplumsal bir aracı olarak görmüş, halkın büyük

²¹⁴ Atatürkçülük, a.g.e., s.343.

²¹⁵ Kocatürk, a.g.e., s.329.

²¹⁶ Kocatürk, a.g.e., s.329.

²¹⁷ Yakup AkifAfyon, Ali Tunç. a.g.e., s.23.

bir kısmının spor eğitimi almasını, sportif bir ülkü olarak benimsemiştir. Maalesef ki Atatürk' ten sonraki idari anlayışlar halkı milli eğitime, milli kültüre ve toplumu sportif etkinliklere yönlendirmek üzere kurulan halk evlerinin bazı marjinal ideolojik grupların elinde asli mecrasından uzaklaşarak Atatürk' ün Türk eğitim ve spor politikasının önündeki engel durumuna getirmiştir.

Dünyada spor politikalarının sporu ya propaganda . reklam aracı ve ya toplumsal sağlıklı yaşam aracı olarak gördüğü ve bu amaçları temel olarak kabul ettiği dönemde , Türk spor politikasının bu iki ana temelden birini tercihen seçmesi gereğine işaretlerle ,”Biz henüz Avrupa derecesine gelemedik. Sporda tek ve belli bir amaç gözetmek lazımdır.Sporu ya propaganda amacı yapacağız, yahut ta bedeni gelişmemizi sağlam için yapacağız”²¹⁸ diye söylediği düşüncesiyle tercihini sağlıklı bir yaşam için spor ilkesini, spor politikasının hedefi olarak belirlemiştir.

Spor Türklerin bir yaşam biçimidir. Türklüğün varoşlarında ve millet oluşunda önemli rol almıştır.Türkün yaşamında kadın, silah ve at kadar etken olan spor Türk'ün vazgeçemeyeceği bir yaşam biçimidir.onun içindir ki Türk'ün tüm yaşamını etkilemiş ve onun düğün törenlerine kadar girmiştir. Altınok' a göre Atatürk'ün sporla ulaşmak istediği hedefler şunlardır:

- ✓ Her Türk' ün bilimsel bir ortamda kadını, erkeği, genci ve yaşlısı ile bir hayat boyu spor yapmasını sağlayacak beden ve ruh sağlığı yerinde çağdaş bir Türk Toplumu oluşturmak.
- ✓ Türk istiklali ve onun rejimi Cumhuriyetin emanet edildiği gençliğin fikir terbiyesinde olduğu gibi beden terbiyesinde de erdemli ve faziletli bir Türk nesli yetiştirmek.
- ✓ Sporda Türk'e ve Türklüğe yakışan bir onurla dünya birinciliğini tutmak.
- ✓ Başarı için planlı , bilimsel çalışmak,
- ✓ Türk Spor kültürünü yaymak ve yaşatmak,
- ✓ Her alanda olduğu gibi sporda da en medeni seviyede Türk olarak varlığımızı sürdürmek”²¹⁹

²¹⁸ Atatürkçülük, a.g.e., s.345.

²¹⁹ Kazım Altınok, "Atatürkçü Düşüncede Gençlik ve Spor" Nehir Yayınları Ankara 1992 s.25.

3.11.5. Mustafa Kemal Atatürk Düşüncesinde Sportif Temel İlkeler

Türk Cumhuriyeti Devletinin Kuruluşunu siyasal, kültürel ve ekonomik temel ilkelerle sitemize etmeye çalışan M. Kemal Atatürk sporu da bir sistem dahilinde değerlendirmeye çalışmış ve yeni bir toplum idealine ulaşma hususunda spora ilkesel bir sorumluluk yüklemiştir.

M. Kemal Atatürk şu ifadesindeki “Sayın gençler hayat mücadeleden ibarettir.Bundan dolayı hayatta yalnız iki şey vardır.Galip olmak. Mağlup olmak.Siz Türk Gençliğine takip edip bıraktığımız vicdani emanet, yalnız ve daime galip olmaktır ve eminim daime galip olacaksınız. Milletin yükselme neden ve işaretleri için yapılacak şeylerde atılacak adımlarda kesinlikle tereddüt etmeyin.Milleti o yükselme noktasına götürmek için dikilecek engellere hep birlikte mani olacağız.bunun için beyinlerinize , irfanlarınıza , bilgilerinize gerekirse bileklerinize , pazılarınıza müracaat edecek, fakat neticede mutlaka ve mutlaka o gayeye varacağız.”²²⁰ tespitiyle hayatta olduğu gibi mücadeleyi gerektiren sporun; idealistlik,cesaret, kararlılık, ahlaklılık ,zekilik,bilgililik gibi ilkelerinin altını çizmiştir.

Aklın ve ilmin rehberliğinde , Türk toplumunun spor alanında da çağdaş bir toplum olması ve batı seviyesine ulaşabilmesi amacıyla Cumhuriyetin kuruluşunda ve devrimlerin uygulanmasındaki ilkeler bütününde olduğu gibi sporu da belli ilkeler ışığında ele aldığını iddia eden Altınok’a göre bu ilkeler şunlardan ibarettir:

1.- Sporun mana ve önemi anlamak , anlatmak , spora sahip çıkmak , sporu sevmek, spor yapmayı vatani bir görev addetmek ana ilke olarak kabul edilmelidir.

2.- Milli spor kültürümüzün yaşatılması, yaygınlaştırılması ve korunması esasa alınmıştır.(güreş,binicilik,okçuluk,cirit,v.s.)

3.- Her Türk’ün ben Türküm diyen herkesin kadın, erkek, genç , yaşlı demeden , ırk, cinsiyet din, dil , düşünce farkı gözetmeden spor yapması sağlanmalıdır.

4.- Spor kardeşlik veya müsabaka kazanmak amacıyla yapılmamalıdır.Herkesin spor yapması sağlanmalı , spor beşikten mezara kadar bir hayat boyu yapılmalıdır.

5.- Tüm ulusların spor kültürüne saygılı olunmalı ve spor organizasyonlarına her milletin katılımı sağlanmalıdır.

6.-Spor bilimsel bir ortamda var olur ve gelişir.

²²⁰ Atatürkçülük, a.g.e., s.343.

7.-Uluslar arası yapılacak müsabakalarda, her Türk sporcusunun ilk önce Türk milletinin şerefini düşünmesi esas kabul edilmiştir.

8.-Sağlıklı bir Türk neslinin yetişmesi amacıyla , çağın gereklerine uygun,bilimsel ve uygulamalı bir spor eğitimi esas alınmıştır.

9.-Sporda muvaffak olabilmek için sporu sevmek , çok çalışmak, gayret göstermek, zeki çevik çalışkan ve ahlaklı olmak gerekir,

10.-Sporda yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmak esas kabul edilmiştir.

11.-Sporun yaygınlaşması ve başarılı sporcuların korunması ve devletçe desteklenmesi esas kabul edilmiştir.”²²¹

“Spor yalnız beden kabiliyetlerinin bir üstünlüğü sayılmaz , idrak , zeka ve ahlakta bu işe yardım eder.Zeka kavrayışı kısa olan kuvvetliler, zeka kavrayışı yerinde olan kuvvetlilerle başa çıkamazlar.Ben sporcunun zeki , çevik ve aynı zamanda ahlaklısını severim.”²²² ifadesiyle spora,bilim ve ahlaki çerçeveden yaklaşan Mustafa Kemal Atatürk Türk Sporunun halde var olan zeka ve kabiliyetini , çalışkanlık ve ahlakçılık ilkeleriyle pekiştirmesini öğütlemiştir.

Mustafa Kemal Atatürk ; “Türk milleti anadan doğma sportmendir.henüz, yürümeye başlayan köy çocukları bile harman yerlerinde güreşirlerken görürsünüz.Ata en çok ve en iyi binen yalnız Türk erkekleri değildir; Türk kadını da bu işi iyi bilir.Hangi milletin daha sportmen olduğu en çok harp meydanlarında anlaşılır.Türk’ ün muharebe meydanlarındaki şaşırtıcı mukavemet ve kahramanlığı , ruhu kadar bünyesinde sağlamlığına bir delildir.Yalnız harp , sportmen milletin üstünlüğünü belirtmek için kullanılması uygun görülmeyen müthiş bir vasıta olduğundan , ancak gördüğümüz , bildiğimiz usuller tatbik olunmaktadır.”²²³ düşüncesiyle de Türk Milletinin yaratılıştan gelen dinamik ve sportmen bir yapısının olduğunu bu yeteneğin spor teknik ve kurallarıyla disipline edildiği taktirde sportif başarıya zemin hazırlayacağını işaret ederek. Tarihte kahramanlığın , cesaretin,adaletin, ahlak ve hoşgörünün sembolü olan Türk Milletinin erkeğinin, çocuğunun,yaşlısının olduğu gibi Türk kadınında ata binip , cirit oynamış, ok atmış, meydanlarda ruhen ve fikren mücadelede erkeğinin yanında yer almış yüksek ahlaklı ve faziletli kahramanlar

²²¹ Kazım Altınok, a.g.e., s.26-27.

²²² Kocatürk, a.g.e., s.329.

²²³ Kocatürk, a.g.e., s328.

olduğunu ifade ederek , Türk kadınında bedensel faaliyet ve etkinliklerde yer olabileceğini ima etmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk; “Başarılı olmak için her türlü yardımdan çok, bütün milletçe sporun esasını, değerini anlamak ve ona kalpten sevgi göstermek , onu vatani vazife saymak lazımdır.”²²⁴ söylemiyle Türk Milletinin her yaştan ve her cinsten insanıyla sporda uğraşmasını , spora ilgi ve sevgi göstermesini isteyerek bunlardan da önemlisi sporun kalkınması ve medenileşme mücadelesi de önemli bir faktör olduğunu anlamlı şu ifadesiyle açıklamıştır. “Türk sporculuğu uluslararası alanda layık olduğu yerini alacaktır.O zaman Türk sporculuğu, memleket ve millet hayatında etkili olduğu kadar biraz da medeniyet ve belki de benim tahminimden fazla bir medeniyet belirtisi olacaktır.”²²⁵ diyen O dur.

3.11.6. Mustafa Kemal Atatürk ve İzcilik

İzcilikle ilgili resmi nitelikli ilk teşkilatın Osmanlı Devletinin son dönemleri içerisinde kurulduğunu görmekteyiz (1914).

“15 Mayıs 1914 Salı günü “Sabah” gazetesinde yayınlanan “Osmanlı Güç Dernekleri Hakkında Nizamname” şöyle başlamaktadır :

“ - Madde-1: Genç evladı memleketi maddeten ve manen ,vatan müdafaasına hazırlamak ve ölünceye kadar kavi (dayanıklı) ve sağlam bir vatanperver hasletini muhafaza etmesini temin maksadıyla berveci ati güç dernekleri teşkil olunur. Evvela umum resmi mekteplerle , medreseler ve sair müesseselerde mecburi olarak güç dernekleri teşkil olunur.

- Madde- 2: Arzu ve ihtiyara terk edilen dernek ve cemiyetler birincisi kendi kanaatleri dairesinde tanzim ettikleri talimat name ve programlara göre sarfı mesai ve irazi mevcudiyet etmek üzere müstakil olarak , ikincisi Harbiye Nezaretince tanzim edilecek talimat name ve programlara tabi olmak üzere nezareti mezkureye merbut olarak teşkil olunur.”²²⁶ Bu iki maddeli nizamnameyle kurulan Osmanlı Güç Dernekleri vatan müdafaası ve muhafazası doğrultusunda gençliği, madden ve manen dayanıklı, kuvvetli ve iradeli kılmak üzere dönemin medreselerinde , resmi okul ve müesseselerinde zaruri olarak , halkın ise kendi arzu ve tercihine sunularak kurulması

²²⁴ Atatürkçülük, a.g.e., s.345.

²²⁵ Kocatürk, a.g.e., s.328.

²²⁶ Haluk San, a.g.e., s.37.

diğer taraftan memleketi savunmak ve korumakla mükellef harp okullarında kurulması bir nevi kanunla zaruri hale getirilerek, Osmanlı Güç Dernekleri günümüz izcilik kanunun yapısal temelini teşkil etmiştir. “1914 yılında Osmanlı döneminin Harbiye Nazırlığı (Milli Savunma Bakanlığı) bünyesinde Osmanlı Güç Dernekleri Müfettişliği Umumiliği Kurulmuş, Miralay Mustafa Kemal Beyin Çanakkale Zaferi başarısından dolayı Harbiye Nezareti tarafından 1915 yılının Aralık ayı başında “Osmanlı Genç Dernekleri Müfettişliği Umumiliğine atanmıştır.”²²⁷ Atandıktan sonra geniş bir araştırma yapan Mustafa Kemal Paşa hazırladığı bir raporu dönemin Başbakanına sunduğu (15 Aralık 1973) günü “Türkiye İzciler Birliği” tarafından yayınlanan “İZ...” adlı derginin özel sayısının 2. sayfasında, “Atatürk Diyor ki” başlığı altında okumaktayız. Bu rapor; “Son zamanlarda Avrupa’da yeni neslin fikri ve bedeni eğitimi maksadı ile ihdas edilen genç derneklerine ve izciliğine fevkalade ehemmiyet verilerek azami fedakarlıkta bulunulmuş, maddi ve manevi her türlü yardım yapılmıştır. Harpten önce kara ordusu bulunmayan bazı devletler ancak bu sayede ve az zaman içerisinde büyük bir orduya malik oldukları gibi bugün ordusunu dağıtmak mecburiyetinde bulunan Almanya mevcudiyetini ve hayatini muhafaza edebilmek için, terhis ettiği subaylarını istihdama devamla 1908 de ihdas edilen Alman Gençlik Teşkilatına muhteşem ordusu derecesinde ihtimam göstermeye önem vermektedir. Yurt savunması bakımından bu derece ehemmiyetli olan izcilik, ferdi ve milli eğitim bakımından da o nispetle önemlidir. Bütün hükümetlerde, izcilik teşkilatı bir biri ile adeta yarışırca yayılmakta, genişlemekte ve mensuplarını fikren, ahlaken, ilmen ve beden en yetiştirmektedir.

İzcileri himaye ve teftiş için izci ve keşif cemiyetleri genç dernekleri kurulmakta, resmi makamlar ihdas edilerek bütün bu teşekküllerin her türlü siyasi ihtirastan ve parti münakaşalarından tamamen münezze kalmalarına münhasıran ilmi bir sahada çalışmalarına bilhassa itina gösterilmelidir.

Hükümet idaresinin yeniden teşkilinin kararlaştırıldığı şu anda “Genç Dernekleri Teşkilatının Kurulmasına, yayılmasına ve bu kanunun yüce makamlarınca ele alınmasına mutlak bir zaruret vardır. Binaenaleyh :

“- Orduyu terhis ızdırabında bulunan yeni hükümet, 12 yaşından itibaren gençleri vatani ve milli bir gaye ve terbiye ile yaşları ile mütenasip, fenni ve yeknesak

²²⁷ San, a.g.e., s.39.

bir surette yetiştirmek mecburiyetindedir. Bu bakımdan milletin en aydınlarını teşkil eden subaylardan okullarda ve genellikle dernekler teşkilatında öğretmen ve rehber sıfatıyla tercihen faydalanılması lazımdır. Bu suretle subaylarımızın hükümete mali bir yük teşkil etmeyecekleri gibi en yararlı bir vazife ile görevlendirilmiş olacaklardır.

- Genç Dernekleri Umumi Müfettişliğine bağlı olmak üzere bölgelere göre dernekler müfettişlikleri ihdas edilmelidir.

- Genç Dernekleri Teşkilatı'nı verimli esaslara istinat ettirmek için Milli Savunma, Milli Eğitim ve Evkaf Bakanlıkları ile Mahalli Belediyeler ve teşkil düşünülen Cemaat-ı İslam' iyenin müşterek yardımları sağlanmalıdır.

- Okullarımızda mesleki ve bedeni eğitim konusunda esaslı bir program ve faaliyet yoktur. Gençliğin gelişmesine yararlı başka bir cemiyet hemen yok gibidir. Bu gibi kulüp ve cemiyetlerde sağlığı koruma, iyi geçinme , fikri eğitim , anatomi ve fizyolojiye ait umumi derslerin konusu bile yer almıyor. Sözü edilen kulüp başkanlarının siyasetin dışında kalmaları, aydın ve beden eğitimi öğretmeni de gerektiğinde yapmaya muktedir kişiler olmaları , kulüplere yaşça küçük olanların kabul edilmeleri ve okul öğrencilerine kulüplerin kapalı olması şarttır.

- Son zamanlarda Milli Eğitim okullarında sınıflandırılan beden eğitimi ders saatleri artırılması , genç dernekleri ile alakalı görev ve kuruluşlar devam ettirilmeli ve köylere kadar esaslı bir şekilde yayılmaları sağlanmalıdır.

- Spor kulüplerinin ıslahı ile müdavimlerine gençlik dernekleri teşkilatı ile de münasebet tesis etmeleri kabul ettirilmelidir.

- Gerek okullarda, gerek spor kulüplerinde ve cemiyetlerde, genç dernekler kıyafetinin kabulü , sağlığı koruma , sosyal eğitim , fizyoloji ve ekonomi derslerinin eğitimi ve umum için gece derslerinin ihtisası temin edilmelidir.

- Cüzi de olsa bütçenin müsaadesi nispetinde ödenek sağlanmalıdır.

- Bütün genç derneklerinin teşkilatına girecek olan fakir çocuklara memleketin sanatı ile mütenasip iş bulup sanatkar olarak yetiştirmek sureti ile kişisel çalışmalarına dayanan geçimlerini sağlamaları ön görülmektedir.

- (Terbiyevi ve İçtimai Genç Dernekler) mecmuasının eskiden olduğu gibi yayımına devam etmelidir.

- Vaktiyle astsubay okullarına 13-14 yaşındaki öğrencinin bile çantasız, silahlı talim ve terbiyeyi ifaya muktedir olduğunu tecrübe edilmesini istemiş idim. Bu talebim isaf (Kabul) edilmiştir.

Binaenaleyh kulüp ve okullarda, nişan taliminin milli bir eğlence tarzından İhdası, milli bayramların ihyası ele alınmalıdır.

- İzci, keşşaf veya spor kulübü adı altında vücuda getirilecek bütün teşkilat , genç dernekleri meyanın da addedilecek, dernekler genel müfettişliğine bağlı olmalıdır.

Ordunun tahdidi mecburiyetinin yukarıdaki maruzatım ile kısmen olsun telafi edilebileceğine halisane inandığımı yüce makamlara arz ederim.

Genç Dernekleri Müfettişi Umumisi

Miralay Mustafa Kemal”²²⁸

raporuyla izcilik teşkilatının temelini teşkil edecek , yöntem, teknik, amaç ve kuraları belirleyen Mustafa Kemal,doğal olarak bu araştırmasıyla gençlik ve spor kavramlarına hakim bir konuda bulunuyor ve bu kapsamlı araştırmasıyla ileriye dönük gençlik spor ve izcilik kurumlarının temel esaslarını belirliyordu.İzcilik kurumunun işlerliğini ve devamlılığını sağlayacak temel esasların altında imzası bulunan Mustafa kemal Atatürk’e “1922 yılında merkezi İstanbul’da bulunan “Kalkay” adı ile tanınan M.Sami (Karayel) ‘in başkanı bulunduğu “İzcilik Ocağı Riyaseti’nin 1922 Mayıs’ında çektiği “ Başbuğluk teklifi ile bağlılık”²²⁹ teline Mustafa Kemal Paşanın,gönderdiği yanıt telindeki ifadesiyle; “İstanbul Türk İzçileri Ocağı Riyaseti’ne: Vatana yüksek seciyeli ve metin ruhlu gençler yetiştirilmesini temenni eylediğim İstanbul Türk İzçiler Ocağının Başbuğluk teklifini büyük bir iftiharla kabul ediyorum.Genç arkadaşlara teşekkür ve selamlarımın tebliğini,rica ederim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi

Başkumandan M. Kemal”²³⁰

²²⁸ San, a.g.e., s.39-41.

²²⁹ San, a.g.e., s.57.

²³⁰ San, a.g.e., s.57.

Telgrafları;Gazi'nin izcilik kurumuna hizmetlerinin anısına , izcilerin ona karşı vefasına , M.Kemal Paşanın ise Türk gençliğinin geleceği adına iyi niyetle hizmet ettiği izcilik kurumları hakkındaki temennisine ve memnuniyetine anlamlı bir örnek teşkil etmektedir.

3.11.7. Mustafa Kemal Atatürk ve Atıcılık

Mustafa Kemal Atatürk ülke savunması ve milletin istiklali adına spor adı ile olmasa bile atıcılık branşının profesyonelce icra edildiği asker ocağında atıcılıkla alakalı her türlü teknik ve yöntem bilgilerine, uygulama yeteneğine sahip bir asker olarak ilgilendiği sporlardan biride atıcılıktır.

Gençlik yıllarından başlayarak , özellikle askeri eğitim aldığı eğitim kurumlarında sürekli atıcılık branşıyla mesleki bir ilgisi olan M.Kemal'in atıcılıkla ilgili kayıtlara geçen fazla bir tespit niteliğinde belgesi söz konusu değildir.Sadece onunu atıcılık sporuna yönelik ilgisine örnek sayılacak hususları SAN şöyle aktarmaktadır:

“Hürriyet gazetesi tarafından 1971,yılından yayınlanan “Atatürk Albümü’nün 134. sayfasından şunları öğrenmekteyiz:

-Delikanlılık zamanından beri nişan almayı severdi Ankara da bir atış poligonuna sık sık giderdi .Bazen arkadaşları arasında da nişancılık yarışmaları tertip ederdi.”²³¹ Yine hürriyet yayınlarından ve “Yaşanlı Dizisinden cemal Gronda’nın anlatıp Turhan Gürkan’ın yazdığı “Atatürk’ün Uşağı idim” adlı kitabın 173. sayfasından şunları okumaktayız.”Atatük eski ve tecrübeli bir askerdi.onun iyi bir nişancı olduğunu duymuştum.Hatta bir gün Dolmabahçe sarayının bahçesinde yakınlarına nişan alma hakkında bilgi verdiğini hatırlarım.”²³²

3.11.8. Mustafa Kemal Atatürk ve Binicilik

Binicilik spor dalıyla ilgisinin gençlik dönemlerinden beri geldiği bilinen M. Kemal’ in en çok sevdiği spor alanlarından birinin de binicilik olduğunu Haluk San şöyle ifade etmektedir: “Türk tarihine, Askeri Rüştienin ilk sınıfından beri önem vererek yaşantısının sonuna kadar okuyan ve inceleyen Atatürk, at biniciliğe , güreş ve

²³¹ San, a.g.e., s.68.

²³² San, a.g.e., s.68.

deniz sporları kadar uğraş vermiştir. Bu nedenle de çiftliğinde kurduğu haralarda at yetiştirmiştir.

Konya’ da 30 Temmuz 1976 günü yapılan “Geleneksel Türk Sporları Semineri’nin düzenleyicisi, Konya Turizm Derneği Başkanı Feyzi Halıcı bu nedenle yayınladığı kitabın VII. Sayfasında : Türk Milleti olarak , milattan dört bin yıl önceye uzanan , şerefli bir spor tarihimiz var.At üstünde kıtaları fetheden Türk Süvarilerinin savaşı bir spor haline getirmeleri sporu özellikle atlı sporları günlük hayat içinde bir eğitim vasıtası olarak kabullenmeleri , asırlarca okçuluk,binicilik ve güreş sporlarında dünya ölçüsündeki başarılarımızın tek sebebi olmuştur.”²³³ tespiti ve alıntısı ile Mustafa Kemal’in temel ve askeri eğitimi süresince Türk tarihini her yönüyle öğrenmeye çalışmış,atı en iyi terbiye eden ve kullanan, Türk milletinin seçkin bir ferdi olarak ata ve atlı sporlara özellikle önem vermiştir.

Yine Haluk San’a göre: “Atatürk’ün küçük yaştan beri ilgi duyduğu binicilik sporunda ilk uluslar arası başarıya ulaşan bir Türk Süvari subayını ödüllendirmesi de bu dala verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir.O bu olayı şöyle açıklamaktadır.1932 yılının haziran ayında , Fransa’nın Nice (Nis) şehrinde düzenlenen “Enternasyonal Konkuripikler”e ilk kez Türk binici subayları da katılmışlardı. Bunların arasında bir mülazım (teğmen) Saim (Emekli albay polatkan) dünyanın sayılı ve meşhur binicileri arasında Monte – Carlo (montekarlo) yarışmasında ikinci olarak gümüş , Belçika yarışmasında da üçüncü olarak da bronz madalyaları , uluslar arası karşılaşmalarda kazanan ilk Türk Süvari subayı olmuştu.Bu başarısını büyük bir sevinçle öğrenen Atatürk, kendi harasında özel olarak yetiştirttiği “Çankaya” adındaki atı vererek Teğmen Saim (Polatkan)’ı ödüllendirmişti”²³⁴

3.11.9. Mustafa Kemal Atatürk ve Kürek Sporu

Mustafa Kemal Atatürk’ ün birçok spor branşına yakın ilgisinin yanı sıra aktif olarak uğraştığı spor dallarını Haluk SAN,şöyle nakletmektedir.Atatürk’ün uğraştığı üç spor dalı vardır. Selanik’te geçen çocukluk ve gençlik yıllarında akranları ile güreş tuttuğu çocukluk ve gençlik arkadaşlarının anıları ile kanıtlanmaktadır.Öte yandan askerlik yaşantısında binicilik sporuna ömrünün son yıllarına kadar fırsat buldukça

²³³ San, a.g.e., s.106.

²³⁴ San, a.g.e., s.106.

devam etmekten çok hoşlandığı birçok zamanlarda yakınlarına söylemiştir. Florya köşkünde olduğu zamanlar uğraş verdiği üçüncü spor dalı , deniz sporlarından yüzme ve kürek çekme idi. Yaz aylarında yüzmekten ve sandala binerek kürek çekmekten de hoşlanırdı. Bunu kanıtlayan birçok faaliyetler yayınlanmıştır.”²³⁵ diyen Haluk San bu görüşü destekleyecek ve hiçbir yerde yayınlanmadığını söylediği ; Galatasaray Müzesinde sergilenen Atatürk’ün Kürek çektiği tek çifte fita ve fotoğrafı” Belgeleriyle Türk Spor Tarihinde Atatürk “ adlı bir kitabının kapak resmi olarak kullanarak M. Kemal’ in kürek sporuna ilgisinin uygulayıcı yönünü ortaya koymaktadır

3.11.10. Mustafa Kemal Atatürk ve Güreş

Mustafa Kemal Atatürk; Türk Tarih şuuru ve gururu çerçevesinde Türklerle birlikte dünya sporuna tanıtılan ata sporumuz, Güreşi Türklerle özdeşleşmesi nedeniyle çok seven ve destekleyen bir liderdir. Mustafa Kemal’in güreş ilgisini Kurt dereli Pehlivanca yazdığı mektupları yazar, Haluk San şöyle nakletmektedir. “Atatürk, 16 Kasım 1931 günü yalnız yurdumuzda değil dünyada da ünü yayılmış olan bir güreşçi olan Kurt Dereli Mehmet Pehlivan’a bir mektup yazmışlardır.

Türk Spor tarihinin en önemli belgesini Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan (Beden Terbiyesi ve Spor) spor dergisinin Atatürk’ün ölümünün birinci yıl dönümünde çıkardığı (10 II nci Teşrin) adlı broşürün II. Sayfasında (Atatürk ve Kurtdereli) başlığı altında açıklıyordu. Çocuk Esirgeme Kurumunun Ankara’ da Türk pehlivanları arasında büyük bir müsabaka tertip etmiş, bu müsabakaya hakem olarak Kurtdereli pehlivan da çağrılmıştı. O günlerde kendisi ile konuşanlar muvaffakiyetindeki sırrı öğrenmek istediler. Koca Türk “ Muvaffakiyetim için ben her güreşte arkamda Türk Milletinin bulunduğunu ve millet sevgisini düşünürüm.” İfadesini öğrenen Mustafa Kemal kendisine mektup göndererek 1000 TL mükafat vermiştir. Bu mektup görüldüğü gibi şöyledir.

²³⁵ San, a.g.e., s.116.

Kurtdereli Mehmet Pehlivan'a Ankara

15/11/1931

Seni, Cihanda büyük ün almış bir Türk pehlivanı tanıdım.Parlak muvaffakiyetinin sırrını bu sözlerle izah ettiğini öğrendim. Ben her güreşte arkamda Türk Milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürdüm.

Bu dediğini en az yaptıkların kadar beğendim. Onun için senin bu değerli sözünü Türk sporcularına bir meslek düsturu olarak kaydediyorum.Bununla senden ve sözlerinden ne kadar memnun olduğunu anlarsın.”²³⁶ mektubundaki ifadesiyle M. Kemal Atatürk bir nevi Kurt Dereli pehlivanın başarısının sırrını yansıtan anlamlı sözlerini tüm Türk sporcularının başarılı olmasının temel ilkesi olarak kabul etmeleri üzerine vasiyet olarak değerlendirmiştir.

Yine Mustafa Kemal Atatürk Kastamonulu bir işçiyle güreştiğini bildiren Haluk SAN Gazinin bir ameleyle güreşini şöyle aktarmaktadır.

“1936 yılı ilkbahar mayısının bir sabahı Orman Çiftliğinin genç ormanı arasında dolaşan Atatürk, bir ağaç dibinin toprağını kabartan ve o civarda yalnız çalışan bir işçiye ;

- Benimle güreşirimsin diye sorarak işçiye güreşe davet etti.

-İşçiyle Atatürk güreşe tutuşmuşlar, işçi bütün ciddiyeti ve kuvvetiyle Atatürk'ü sarsıyordu, Mustafa Kemal'in refakatçisi ani bir çelmeyle işçinin yere yıkılmasına sebep olarak iyi niyetle gaziye zor durumdan kurtarmaya çalışmıştı. Fakat hemen ayağa kalkan işçi , mağlubiyetini saymadı.Kısa bir münakaşa oldu .Müşkül vaziyette olan refakatçi, müdahale yapmadığı garantisini vererek, işçiye ikna etti. Atatürk'le işçi tekrar güreşmek üzere birbirlerinden ayrılabilirdiler.Kastamonulu işçi katiyen Atatürk'ü tanımamıştı.Daha sonra refakatçisinin teklifi ile işçiye gömleğinin yırtılmasından dolayı 10yevmiyelik bir hediye takdim edilmiş ve Atatürk'ü daha sonda tanıyan işçinin mahcubiyetini Gazi; zararı yok .Şimdi burada ikimizde biriz .Devlet ve Millet işlerinde ben senin büyüğünüm ,babanım sözüyle işçiye okşayarak, işinin başına yollayarak teselli etmiştir.”²³⁷

Gazinin bu güreş hatırasıyla güreşe olan ilgisini ortaya koyarken diğer taraftan güreş yapma arzusunun ve doğallığının dışa yansıması olarak ta değerlendirilebilir.

²³⁶ San, a.g.e., s.198.

²³⁷ San, a.g.e., s.119-122.

Yine 1936 yılı modern olimpiyat oyunlarında grekoromen güreş karşılaşmasında 61 kilo da Türkiye yi temsilen Yaşar Erkanın şampiyon olarak Ay – yıldızlı bayrağımızı birincilik direğine çekti. İstiklal marşımızı dinletmesi Atatürk’ü çok sevindirmiş ve Olimpiyat şampiyonu güreşçimizi telgrafla kutlamıştır. “Kendin küçüksün amma memleket için çok büyük iş yaptın. Artık ismin Türk spor tarihine geçti. Çok yaşa Yaşar. K. Atatürk”²³⁸ Telgrafında ki ifadesiyle M. Kemal Türk sporcularının uluslar arası alanda kazandıkları şampiyonluklarının ülke tanıtımı açısından önemine dikkat çekmiş, Türk sporunu temsil eden sporcuların maddi ve manevi mükafatlarını onlardan esirgemeyerek Türk sporunu, sporcusunu devamlı teşvik etmeye çalışmıştır.

3.11.11. Mustafa Kemal Atatürk ve Halkevleri

Mustafa Kemal Atatürk’ün eğitim politikasının nihai ideallerinin temeli sayılabilecek en önemli husus halk eğitim düşüncesidir. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte Cumhuriyet rejimine inanan , halkı bağımsızlığa ve muasır medeniyetler seviyesine taşıyacağından emin olduğu ilke ve inkılaplarını benimseyen bir toplum idealine, eğitimle ulaşmak için Atatürk Halk Evlerinin kuruluşuna öncülük etmiştir.

“1932 yılında Atatürk’ün öncü olduğu ve verdiği direktiflerle 19 Şubat 1932 Cuma günü kuruluş töreni yapılan Halkevlerinin ilk çalışma programı arkadaşlarından Necip Ali (Küçük) nın başkanlığında kurulan bir heyetin Atatürk’le yaptıkları toplantılarda hazırlanmıştı. Bu konuda 13 Şubat 1932 günü yayınlanan “Vakit” gazetesinin 5063. sayısının 4. sayfasında Halkevlerinin hangi kollarda çalışma yapacağı anlaşılmaktadır.

- ✓ Dil, edebiyat, tarih
- ✓ Güzel sanatlar
- ✓ Temsil
- ✓ Spor
- ✓ Sosyal yardım
- ✓ Halk dershaneleri ve kurslar
- ✓ Kütüphane ve neşriyat

²³⁸ San, a.g.e., s.123.

- ✓ Köycülük
- ✓ Müze ve Sergi”²³⁹

Tespitinden de anlaşılacağı üzere toplumsal bütünlüğün, dayanışma ve devamlılığın temel taşları sayılabilecek hususları halkevleri teşkilatlarının programlarına dahil eden Atatürk ve arkadaşları halkın eğitilebilmesi üzere sporu da bir eğitim aracı olarak görmüşler, halk evleri eğitim programları hedefi çerçevesinde , sağlıklı, kuvvetli, üretken bir toplum idealine spor yardımıyla ulaşmayı hedeflemişlerdir.

Haluk SAN’ a göre “14 Şubat 1932 ‘ de yayınlanan yine “Vakit” gazetesinin 5064.sayısının 6. sayfasında “ Halkevleri Teşkilatının Umumi Esasları” başlığı altında ki yazıda spor dalı için şunları okumaktayız.: “Spor ve bütün beden hareketleri gençlik terbiyesinin ve milli terbiyenin vazgeçilmeyecek olan aslı ve mühim bir rüknüdür.Bu sebeple Türk gençliğinde ve Türk halkında spor ve beden hareketlerine sevgi ve alaka uyandırmalı , bunları bir kitle hareketi , milli bir faaliyet haline getirilmelidir.Bu gün spor mefhumu bedeni güzelleştirecek, tekamül ettirecek ve irade nefse itimat gibi ruhi vasıfları yükseltecek bir faaliyettir.Her yerin hususi imkan vaziyetine göre fenni spor tasnifine uyan hareketlerin inkişafı, teşvik ve takip edilmelidir.Bu idealin tahakkuku için spor ve bütün beden hareketlerinin fenni usuller ve kaideler dahilinde , sistem ve plan dairesinde tatbik ve icrası lazım geldiği, daima göz önünde tutulmalı ve bunun için , Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’na dahil bulunan ve bulunmayan spor teşekküllerinin inkişaf, terakki ve tekamüllerine yardım ederek , memleketimizde teknik spor faaliyetlerinin intişarını tervih etmelidir.bunun gibi ittifaka dahil bulunmayan kulüplerin federasyon nizamnamesinin talep ettiği liyakate çıkarak ittifaka girmelerini ve henüz hiç kulüp bulunmayan yerlerde kulüp tesisini teşvik , ihzar ve temin etmelidir. Gene bunun gibi hariçte kalan gençleri spor kulüplerine girmeye ve kulüpler dahilinde fenni metotla yetiştirilmiş birer hakiki sporcu olmaya teşvik etmelidir.”²⁴⁰ Cümleleri halkevleri teşkilatının umumi esaslarının spor amacı olarak açıklanarak , sporun halk evleri teşkilatı aracılığı ile bütün ülke sathına yayılarak , bir taraftan halkı sistemli ve bilimsel spor aktiviteleriyle buluşturmaya çalışmak , diğer

²³⁹ San, a.g.e., s.100.

²⁴⁰ San, a.g.e., s.100-101.

tarafından sportif kabiliyetleri ön plana çıkmamış ücra köşelerdeki yetenekleri keşfedip aktif spora kazandırmak ve tabii ki top yekun sağlıklı üretken ve çalışkan bir halk idealine kavuşabilmek amacıyla sporu; bir sistem, yöntem, tesis ve idari anlayışla halkın bütün kesimiyle ulaştırmayı ülkü olarak benimsemişlerdir.

“ 19 vilayette kurulan ve 19 Şubat 1932 Cuma günü Ankara’ da Türk Ocağı salonunda yapılan Halkevlerinin açılış törenin’ de Atatürk’ ün açılış dolayısı ile söyledikleri şu: “Gençlik gelişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde yaşatılmalıdır. Millet şuurlu , birbiri anlayan , birbirini seven, ideale bağlı bir halk kitlesi halinde teşkilatlandırılmalıdır. En kuvvetli ders vasıtalarına ve yetişkin muallim ordularına malik olmak kafi değildir. Halkı yetiştirmek , halkı bir kitle haline getirmek için bir milli halk mesaisinin tanzimini ihmal etmemeliyiz”²⁴¹ sözleriyle Mustafa Kemal Atatürk genel hatlarıyla halk Evlerinin kuruluş amacını ve eğitimle halk nezdinde ulaşılmak istenen hedefi işaret etmektedir.

3.11.12. Mustafa Kemal Atatürk ve Beden Eğitimi Kanunu

Mustafa Kemal Atatürk’ ün Osmanlı Genç Derneği Müfettişliği görevinden beri üzerinde çalıştığı ve o dönemler de hazırladığı Gençlik Derneklerin kuruluşuyla alakalı araştırmalardan daha sistemli ve ilmi bir Türk Spor Kanununun hazırlanmasını ümit etmiştir. Bu istek doğrultusunda “ Beden terbiyesi kanun tasarısı Atatürk’ ün istek ve direktifleri çerçevesi içinde düzenlenerek , Büyük Millet Meclisine sunulduğu zaman , Atatürk İstanbul’ da ve Savarona Yatında bulunuyordu.

28 maddeden oluşan Beden Terbiyesi Kanunu görüşülmeye başlanmış ve 29 Haziran 1938 günü tümüyle Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilmiştir. 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanununun birinci maddesi :

-Yurttaşın fizik ve moral kabiliyetlerinin ulusal ve inkılabcı amaçlara göre gelişimini sağlayan oyun, jimnastik ve spor faaliyetlerini sevk ve idare etmek maksadı ile Başvekaletle bağlı hükmi şahsiyeti haiz Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Beden Terbiyesi Kanunun amacını gösteren bu maddeden sonra 28 . son maddesi:

²⁴¹ San, a.g.e., s.102.

-Bu kanunu hükümlerini icraya icra vekilleri heyeti memurdur. Belirlendikten sonra Cumhurbaşkanı M. Kemal Atatürk tarafından 7 Temmuz 1938 günü imzalanarak ve 16 Temmuz 1938 de Resmi Gazetenin 3961. sayısında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.”²⁴²

Uzun yıllardır çıkarılmasını ümit ve teşvik ettiği Beden Terbiyesi Kanununun çıkarılması memnuniyetini M. Kemal Atatürk şu ifadesindeki: “ Türk Gençliğinin kültür’ de olduğu gibi , spor sahasında da ideale ulaştırılması için yüksek kamutayın kabul ettiği (beden terbiyesi) Kanununun tatbikine geçildiğini görmekte memnunum. Her çeşit spor faaliyetlerini , Türk gençliğinin milli terbiyesinin ana unsurlarından saymak lazımdır.Bu işte hükümetin şimdiye kadar olduğundan daha çok ciddi ve dikkatli davranması , Türk gençliğini spor bakımından da milli heyecan içinde itina ile yetiştirmesi önemli tutulmalıdır.” ²⁴³ telkin ve temennisiyle Mustafa Kemal Atatürk , spor faaliyetlerinin millilik esası uyarınca milli eğitimin ana unsuru sayılmasını , gençliğin spor açısından da millilik ölçütleriyle yetiştirilmesini , Beden Terbiyesi Kanununun temel ilkesi olarak işaret etmiştir.

3.11.13. Mustafa Kemal ve Gençlik Spor Bayramı

“Mustafa Kemal Atatürk’ün gençliğe güveninin ve vefasının anısına , onun Samsunda milli mücadeleyi başlattığı tarihi “ Gençlik ve Spor Bayramı” olarak kutlanması “20 Haziran 1938 günü 3466 sayılı kanunla kabul edilmiştir.Zamanın Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk tarafından 30 Haziran 1938 günü onaylanıp 4 Temmuz 1938 günü Resmi Gazetenin 3950 sayısında yayınlanan ve yürürlüğe giren “Ulusal bayram ve genel tatiller hakkındaki 2739 sayılı kanuna ek kanun;

Madde –1 . 2739 sayılı kanunun ikinci maddesine aşağıdaki fıkra ilave edilmiştir.

Gençlik ve Spor bayramı , Mayısın 19. günü

Madde – 2. Mezkur kanuna aşağıda yazılı madde eklenmiştir.

Kanunda tayin edilen genel tatil günlerinin sonu Cuma gününe tesadüf ettiği takdirde müteakip Cumartesi günü tatil yapılır.

Madde – 3. Bu kanun hükümlere neşri tarihinden muteberdir.

²⁴² San, a.g.e., s.133-134.

²⁴³ San, a.g.e., s.135.

Madde – 4 . Bu kanunun hükümlerini icra vekilleri yerine getirir.

30.06.1938

Reisicumhur

ATATÜRK”²⁴⁴

Kanun maddeleriyle her yılın 19 Mayıs günü Gençlik ve Spor Bayramı olarak kabul edilmiştir.

Atatürk şu ifadesiyle bu tür bayramların gerekliliğini sorgularlarken, beraberinde bu bayramın amacına işaret etmektedir: “Türk çocuklarına sporun bu günkü tekniğini öğretmek ve bunların bir kısmını bazı törenlerde ve bayramlarda dekor olarak ortaya koymak gerekir.Buna lüzum var mı? Yok mu ? gibi bir soruya şöyle cevap verilebilir:

- Esasen yoktur,fakat hakikati görmeyen , dünya nazarında mevcut ve muhakkak hakikati ufak bir örnekle ispat edebilmek lüzumlu görülebilir.”²⁴⁵ ifadesiyle her yıl geleneksel olarak kutlanan bu ve benzer bayramlarda , törenlerde Türk sporunun ve sporcusunun gücünü yeteneğini tüm dünyaya örnekleriyle göstermek , ispat etmek üzere yapılmasını arzu etmektedir.

Günümüzde bu bayramların spor hareketlerinin gösterisinden Türk sporcusunun gücünü , yeteneğinin ispatından ziyade giderek bir nevi dans defile gösterisine dönüştüğü son yıllarda; özellikle ekonomik – siyasal- toplumsal ve kültürel küreselleşmenin yaşandığı günümüz dünyasında, Dünya Türklüğünün” dilde-işte ve fikirde” birlikteliğinin temelini teşkil edebilecek ve Türkün birlikteliğini , gücünü ve dinamizmini dışa yansıtacak , “ TÜRK OLİMPİYATLARININ” 19 mayıs tarihinde geleneksel olarak her yıl , başka bir Türk Cumhuriyeti’nde düzenlenmesinin Mustafa Kemal Atatürk’ ün hatırasını ve 19 Mayıs bayramını daha anlamlı kılacağı da kayda değer bir husustur.

²⁴⁴ San, a.g.e., s.131.

²⁴⁵ Eyüp İspir,”Atatürkçü Düşüncede Gençlik ve Spor” I. Uluslar arası Atatürk Sempozyumu a.g.e. s.744.

3.11.14. Mustafa Kemal Atatürk' ün Gençliğe Hitabesi ve Sporculara Vasiyeti

Mustafa Kemal Atatürk düşünce eksenindeki gençlik - eğitim ve spor hakkındaki ideal düşüncelerini onun sözleri ışığında irdelemeye çalıştık. Çalışmamızın bu son bölümünde ise Mustafa Kemal Atatürk'ün idealize etmek istediği Türk gençliğine “Biz kurduk siz yaşatacaksınız, parolasıyla Türkiye Cumhuriyetini korumaları ve yaşatmaları adına taşımaları gereken sorumluluğu ve şuuru yansıtan vasiyet niteliği taşıyan tarihi hitabesiyle o günkü sözlerine sadık kalarak çalışmamızı bitirmek istiyorum: “Muhterem efendiler, sizi günlerce işgal eden , uzun ve teferruatlı beyanatım , en nihayet , mazi olmuş bir devrin hikayesidir. Bunda milletim için ve müstakbel evlatlarımız için dikkat ve teyakkuzu davet edebilecek , bazı noktalar tebarüz ettirebilmiş isem , kendimi bahtiyar addedeceğim.

Efendiler, bu beyanatımla , milli hayatı hitam bulmuş farz edilen büyük bir milletin, istiklalini nasıl kazandığını ve ilmi ve fenni en son esaslarına müstenit , milli ve asri bir devleti nasıl kurduğunu ifadeye çalıştım.

Bu gün vasıl olduğumuz netice , asırlardan beri çekilen milli musibetlerin intibahı ve bu aziz vatanın , her köşesini sulayan kanların bedelidir.

Bu neticeyi Türk gençliğine emanet ediyorum.

Ey Türk Gençliği ! Birinci vazifen Türk İstiklalini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet , muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istiklalinin yegane temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi , seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek , dahili ve harici bedbahtların olacaktır. Bir gün, İstiklal ve Cumhuriyetini müdafaa mecburiyetine düşersen , vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkan ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkan ve şerait , çok namüsaıt bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklal ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar , bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilir. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bil fiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vehim olmak üzere, memleketin dahilinde , iktidara sahip olanlar gaflet ve delalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini , müstevlilerin siyasi amelleriyle tevhit edebilirler. Millet fakru zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen Türk İstiklal ve Cumhuriyetini kurtarmaktır.! Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur!”²⁴⁶. Ne Mutlu Türküm Diyene!

²⁴⁶ San, a.g.e., s.83.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Mustafa Kemal Atatürk'ün, gençlik eğitim ve spor hakkındaki düşünce ve ifadeleri ışığında Türk gençliğini aydınlatmayı ve yönlendirmeyi , Atatürk'ün bilinmeyen yönlerini, özellikleri ve fikirlerini tanıyabilmelerini sağlamak üzere kaleme alınan bu çalışmanın sonucunda görüldü ki ; Mustafa Kemal Atatürk, bir devlet ve düşünce adamı olarak Türkiye Cumhuriyetini emanet ettiği Türk gençliğini eğitim ve spor aracılığı ile geleceğe dair idealize etmek isteyen bir liderdir.

Mustafa Kemal Atatürk “biz kurduk siz yaşatacaksınız” parolasıyla Türkiye Cumhuriyetini gençlere emanet ederken , şüphesiz Türk Devletinin kuruluş haliyle yaşatılmasını hedef göstermemiş, muasır medeniyetler seviyesine ulaştırılabilmesini Türk gençliğine şart koşturmuştur.

Bu çalışmamız neticesinde görüldü ki , akılcı , gerçekçi ve milliyetçi bir düşünce yapısına sahip olan; bilimi rehber kabul edip, muasır medeniyetler yolunda eğitime dinamo olma sorumluluğu yükleyerek , sosyal değişimin temelini , zihniyetlerdeki değişime bağlayan Mustafa Kemal Atatürk ; Milli Kültür temelinde Milli Devlet idealine , fikri, vicdanı, irfanı ve ilmi hür bir gençlikle ulaşılabileceğine işaret etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'e göre Türk Milletinin aydınlık yarınlarının sorumlu belirleyicileri olarak Türk gençliğinin milli şuur ve kültür , bilimsel yöntem ve çağdaş teknoloji ile bütünleşmiş bir eğitim sistemi ile yetiştirilmesi gereğine dikkat çeken Atatürk' e göre gençlerin göreceği eğitim, Türk devletinin istiklalini ve istikbalini tehlikeye sokacak Türk Milletinin milli menfaatlerine , milli benliğine düşman her türlü unsurlara karşı, duyarlı, bilinçli ve şuurlu olarak onlarla mücadele edebilecek kabiliyet, donanım ve kararlılıkla yetiştirilmesi mecburiyetini söylem ve uygulamalarıyla ortaya koymuştur. Yine Mustafa Kemal, Türk gençliğinin medeni olarak nitelendirilen, milletlerin kötü kopyacıları olmalarından ziyade, milli kültür ve benliği ile muasır medeniyetlerin temel taşı olmalarının gerektiğini düşünerek , eğitimde millilik, çağdaşlık ve bilimsellik esasları uyarınca yetiştirilmesi zarureti dile getirmiştir.

Gençlerle fırsat bulduğu her anda yaptığı konuşmalarda ; Türk gençliğinin Cumhuriyetin temelini oluşturan Türk kültürü ile yetişerek benliğimizi şekillendiren maddi ve manevi gelenekleri koruyup, geliştirerek ve çağa uyarlayarak 21.yüzyılı

kucaklamalarını ve medeni dünyada Türk milletinin hak ettiği yeri alma idealini taşımalarını işaret etmiştir.

Yine bu çalışmamız neticesinde görüldü ki ; Mustafa Kemal' e göre , milletlerarası; ekonomik , sosyal ,siyasal ve kültürel ilişkilerin sağlanması ve gelişmesinde ; dostluk ve barışın korunmasında , ülkenin tanıtımında en önemli araçlardan birisi de spordur. Ona göre spor bir milletin yeteneğinin, güç ve kuvvetinin , kültürel özelliklerinin , milli ve manevi değerlerinin ve tarihi kökeninin göstergesidir.Atatürk'ün düşüncesinde millet olabilmenin temel şartlarından biri olan spor ve sporcular, temsil ettiği milletin şerefini , onurunu , ahlakını ifade eder.Bu çalışmamız neticesinde genel hatlarıyla görüldü ki; Mustafa Kemal Atatürk gençlik eğitim ve spor düşüncesiyle Türk milletinin yaşam felsefesine, milli ve manevi değerlere bağlı yüreği insanlık, vatan, millet ve bayrak sevgisiyle dolu, kültür eğitim, bilgi seviyesi yüksek , idealist, ilkeli , ileri görüşlü, cesur, vicdan ve düşünce hürriyetine sahip, millete ve insanlığa hizmet etme kararlılığında, bilimi rehber olarak görüp bilgisizliğin ve taassubiyetin karşısında; Türk milliyetçiliğini Milli birlik ve beraberliğin temeli sayan , okuyan , araştıran, tartışan, kötü alışkanlıklardan ve taklitten uzak; yapıcı, üretici, beden ve ruh sağlığı yerinde, fikri terbiyede olduğu gibi beden terbiyesinde ve sporda da erdemli ve kabiliyetli bir Türk neslinin yetiştirilmesini hedef göstermiştir.

Bugün maalesef basit ve küçük düşünen , düşünmeyen veya düşündürülmeyen , sadece yemeyi , içmeyi , eğlenmeyi ilke edinen, yediği ve içtiği yeri kutsal kabul etmekle yetinen bencil, şekilci, faydacı ve neme laımcı özelliklere haiz bir Türk gençliğinin varlığı ile; çağdaşlık adına safahat süren , taklitçilik ve şekilcilikle donanmış modernlerden ve gelenek adına fakirliği, yeisi ve taassubiyeti muhafazakarlık addedenlerden müteşekkil, tarihine, kültürüne, sanatına, edebiyatına, musikisine , inançlarına yabancılaşmış, Türk milletini ve kültürünü yansıtmayan ideolojiler içerisinde kişiliğini bularak , fikirlere kültürlere, inançlara kamp, kulüp, dernek vs. gruplara bölünmüş,bir Türk milletinin mevcudiyeti karşısında, Mustafa Kemal Atatürk' ün Türk milleti ve gençliği tarafından kesinlikle tanınmadığı, fikirlerinin ve düşüncelerinin anlaşılamadığı , onun ideallerinin ise yaşatılamadığı bir sonuçla karşı karşıya bulunmaktayız.

Böyle bir sonuç karşısında ,bu çalışmalarımızla Mustafa Kemal Atatürk'ün ve onun düşünce yapısının gün yüzüne çıkmayan yönleriyle incelenmesi ve yine Mustafa Kemal'i bazı marjinal ve ideolojik grupların ona mal ettiği fikir ve uygulamalarından soyutlanması sağlanmaya çalışılmıştır. Türk gençliğinin gaziye sadece büstleriyle, resimleri ve duvarları süsleyen bazı sloganlarıyla tam anlamıyla tanımalarının ve anlamalarının mümkün olmadığı , Türk gençliğinin Mustafa Kemal' i bütün yönleriyle , fikirleri ile ve uygulamalarıyla sadece tarihin şahitliği ve ışığında tanıyabilmesini sağlamak üzere yetiştirilmesi gerekmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün “ Muasır medeniyetler seviyesi” idealinin gerçekleştirilebilmesi için; evvela jeostratejik öneme haiz olan Anadolu coğrafyasının , zengin yeraltı kaynaklarını, dinamik genç nüfusunu ve binlerce yıllık devlet olabilme tarihi tecrübesini dikkate alarak , muasır medeniyetler seviyesi idealini yaşam felsefesi olarak kabul eden idealist bir toplum mefhumuna ulaşmak gerekmektedir.

Nitekim bu idealin ve toplumun dinamik gücünün belirleyicisi Türk gençliği olacaktır.Velhasıl Türkiye'yi bu kısır döngüden kurtaracak ve muasır medeniyetler seviyesine ulaştıracak yegane unsur Türk gençliğidir.

Türk gençliği olarak evvela ; kendi kültürünü benimseyip, başkalarının yaşayışlarına özenen milletler zamanla kültür bağımsızlıklarının yanı sıra milli hakimiyet ve bağımsızlıklarında kaybedeceği gerçeğini göz ardı etmeden , günümüzdeki çağdaşlaşma dayatmalarına karşı; bir milletin kökünden kopararak çağdaşlaştıramayacağını ve medenileşmenin ancak ve ancak millileşmeyle sağlanabileceğini aklımızdan çıkarmamamız gerekir.

Türk gençliği olarak unutmamalıyız ki !

Türk Devletinin ve Milletinin kalkınması her şeyden evvel Türk Milletinin milli benliğine dönmesiyle ve milli kalkınma projesini hayata geçirebilmesiyle olur.

Mustafa Kemal Atatürk ideali, “Muasır Medeniyetler Seviyesinin” mimarları ancak millilik, çağdaşlık ve bilimsellik ilkelerini benimseyen Türk milli eğitim sisteminin bir ürünü olarak gerçekleşebilir.

Bugün üniversitelerimizde insan, toplum, hayat mühendisleri olarak yetişmesi gereken bu günün Türk gençleri , yarının yönetici ve eğiticilerinin , Türkiye'de insan hak ve hürriyetlerini , toplumun refah ve huzurun sağlayacak , sosyal güvenliği devlet teminatına bağlayacak bir devlet mekanizmasının hızla işlerliğini hazırlayacak , Türk

ilim hayatını tesis ederek akıl ve ilmin madde planında mutlak egemenliğini sağlayacak, Türk üniversitelerine dünya nazarında itibar kazandıracak, beyin göçünü engelleyerek ve Türk gençlerini batı kültür ve medeniyetinin kötü ve tüketici kopyacıları olmalarını önleyecek , bilim ve devlet adamlarını yetiştirmekle mükellef planlı , programlı ciddi bir milli eğitim sistemine ihtiyaç vardır.

Ancak bu eğitim müfredatı doğrultusunda ; milli ve manevi değerleriyle bütünleşmiş, bir eli ilimde, fende, teknolojide, bir eli inanç ve değerlerinde , bir ayağı mazisinde , tarihinde, bir ayağı atide , kendi menfaatlerini, milletin menfaatleri altında tutabilen, düşünen, araştıran, tartışan, üreten “ altın bir neslin” sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel ifadesi olabilen, bilgiyle donanmış , yüksek ahlaklı, yüksek şahsiyetli, olarak yetişecek, “ İdealist Türk Gençliği” muasır medeniyetler seviyesi idealinin temel dinamikleri olarak tarih sayfalarındaki yerlerini alarak Mustafa Kemal Atatürk’ ün gerçekleşmemiş idealinin altına imzalarını atacaklardır.

KAYNAKLAR

- AFETİNAN, A.;** “Mustafa Kemal’den Yazdıklarım”, Ankara 1971.
- AFYON, Yakup Akif; TUNÇ, Ali;** “Beden Eğitimi ve Spor Tarihi”, Konya 1997.
- AKÇAKOYALIOĞLU, Cihat;** “Atatürk ve Türk Kurtuluş Savaşı”, I. Uluslar Arası Atatürk Sempozyumu, A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1994.
- AKYÜZ, Yahya;** “Atatürk’ün Türk Eğitim Tarihindeki Yeri”, Atatürk ve Eğitim Kara Harb Okulu Basım Evi, Ankara 1999.
- ALTINOK, Kazım;** “Atatürkçü Düşüncede Gençlik ve Spor”, Neyir Yayınları, Ankara 1992.
- ALTUĞ, M. Hikmet;** “Atatürk’ün Çağrısı”, İstanbul Üniversitesi Basım Evi, İstanbul 1990.
- ATATÜRK;** “Türk Gencinin El Kitabı”, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi IV. Cilt s.12.
- Atatürkçülük;** “Atatürk’ün Görüş ve Direktifleri” I. Kitap, Genel Kurmay Başkanlığı, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul 1984.
- ATATÜRK’ÜN Söylev ve Demeçleri;** Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Cilt I İstanbul 1997.
- ATATÜRK’ÜN Söylev ve Demeçleri;** Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Cilt II 1997.
- Atatürk’ün Tamim, Telgraf Ve Beyannameleri.**
- ATEŞ, Toktamış;** “Türk Devrim Tarihi”, Filiz Kitap Evi, İstanbul 1989.
- BALKAYA, İhsan Sabri;** “Üçüncü Bin Yıl, Atatürk ve Gençlik”, Atatürk Dergisi, A.Ü.A.İ.İ.T. Yayın Evi, Cilt III s.1., Mayıs 2000 Erzurum.
- BAYUR, Hikmet;** “Atatürk’ün Hayatı ve Eseri”, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1990.

CEBESÖY, Ali Fuat; “Atatürk ve Eğitim”, Kara Harb Okulu Basım Evi, Ankara 1990.

CEVİZOĞLU, Hüseyin; “Atatürkçü Düşünce ve Sonuçları”, Kara Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı Yayınları, No:1, Ankara 1992.

ÇAĞLAR, Günay; “Atatürk’ün Kişiliği”, Atatürk Dergisi, A.Ü.A.İ.İ.T. Yayın Evi Cilt III s.1 Mayıs 2000 Erzurum.

DAVER, Bülent; “Atatürk Dönemi Kültür Politikası”, III. Uluslar Arası Atatürk Sempozyumu, A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Cilt II Ankara 1998

ENGİNSÖY, Cemal; “Türk İstiklal Savaşı 1919-1922’nin Dünya Askerlik Tarihindeki Yeri”, I. Uluslar Arası Atatürk Sempozyumu, A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1994.

ERGİN, Muharrem; “Orhun Abideleri”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1991.

GÜLER, Ali; AKGÜL, Suat; “Atatürk ve Eğitim”, Kara Harb Okulu Basım Evi, Ankara 1999.

İNAN, Arı; “Düşünceleri ile Atatürk”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1983.

İSPİR, Eyüp; “Atatürkçü Düşünce ve Gençlik ve Spor”, I. Uluslar Arası Atatürk Sempozyumu, A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1994.

KARAL, Enver Ziya; “Atatürk’ten Düşünceler”, Milli Eğitim Basım Evi İstanbul 1981.

KILIÇ, Ali; “Atatürk’ün Hususiyetleri”, İstanbul 1955.

KOCATÜRK, Utkan; “Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri”, A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999.

KOÇER, H. Ali; “Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi”, Uzman Yayınları, Ankara 1987.

MOİSİYEL, Prof. Dr. Pyotr. P.; “Kemal Atatürk’ün Ekonomik Kavramları”, I. Uluslar Arası Atatürk Sempozyumu, A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1994.

NUTUK II; Atatürkçülük II. Kitap.

ÖNEN, Kemal; “Atatürk’te Düşünürlük ve Bilimsel Anlayış Tutkusu”, I. Uluslar Arası Atatürk Sempozyumu, A.K.D.T.Y.K. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1994.

SAN, Haluk; “Belgeleri İle Türk Spor Tarihinde Atatürk”, Türk Spor Vakfı Yayınları:2 Cilt 1, Ankara 1981.

SÖNMEZ, Selami; “Eski Türk Eğitimi”, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 915, Erzurum 2000.

SÖNMEZ, Selami; “Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Eğitim Felsefesi, Amacı ve Politikası” TURGIAD Araştırmaları Enstitüsü Dergisi yayınları. Sayı-19, Erzurum-2002.s.305-330.

TEMEL BRİTANİCA; II Cilt.

TURHAN, Mümtaz; “Kültür Değişmeleri”, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, no 16, İstanbul 1987.

Yücel Dergisi; Sayı 57, 1939.

TC. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
MİLLÎ KÜTÜPHANE VE KURUMLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
İSTANBUL

ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında Erzurum ili Horasan ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Erzurum’da tamamladı. 1991 yılında Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümünde Lisans öğrenimine başladı. 1992 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümüne Yatay geçiş yaparak 1996 yılında bu fakülteden mezun oldu.

1996 yılında Erzurum İmam Hatip Lisesinde öğretmenlik görevine başladı. 1999 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümüne “Öğretim Görevlisi” olarak atandı. Halen bu bölümde görev yapmaktadır.